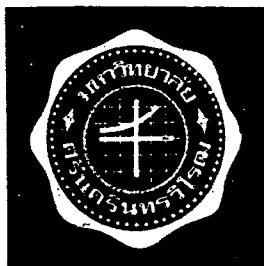

636.2
พ7825

รายงานการวิจัย

การเลี้ยงวัวพื้นเมืองเพื่อยกฐานะทางเศรษฐกิจ
ของชาวนนบทชายแดน

22 ก.ย. 2540
12 พ.ย. 2540

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิสิทธิ์ สารวิจิตร

h 221 556

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

พ.ศ. 2538

คำนำ

การวิจัยเรื่อง การเลี้ยงวัวพื้นเมืองเพื่อยกฐานะทางเศรษฐกิจของชาวชนบทชายแดน เป็นความพยายามแก้ปัญหาชาวชนบทด้วยการทดลองให้เงินกู้ไปซื้อวัวพื้นเมืองมาเลี้ยง ในกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงวัวก็สอดแทรกความรู้ความเข้าใจด้านการพัฒนาตนเอง การทำงานเป็นกลุ่ม ความสามัคคี ความเสียสละ ความซื่อสัตย์ การแสวงหาความรู้วิชาการ เป็นต้น การดำเนินโครงการอย่างต่อเนื่องรวม 3 ปี ทำให้ได้ข้อมูล และเกิดความมั่นใจในการดำเนินโครงการมากขึ้น มองเห็นแนวทางพัฒนาคนให้ก้าวไปสู่ความสำเร็จยิ่งขึ้น ประสพการณ์การทววิจัยเรื่องนี้จึงมีคุณค่าสมควรเผยแพร่แก่ผู้สนใจอย่างกว้างขวางต่อไป

ด้วยความปรารถนาดี

ผู้วิจัย

คำขอบคุณ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณหน่วยงานและบุคคลที่ได้ให้ความช่วยเหลือสนับสนุนงานวิจัยนี้
ดำเนินต่อเนื่องและประสบความสำเร็จ

โครงการนี้พระทัยจากในหลวง (อีสานเขียว)

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

จังหวัดเลย

ฝ่ายวิจัย มศว ประสานมิตร

อำเภอนาแห้ว

บัณฑิตวิทยาลัย

โครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคงพื้นที่อำเภอนาแห้ว

พลเอกอาทิตย์

กำลังเอก

ศ.ดร.พจน์

สะเพียรชัย

พลเอกชวลิต

บัญชายุทธ

รศ.ดร.ชาตรี

เมื่อนาโพธิ์

นายวัชรินทร์

เกตุวันดี

รศ.ดร.ณัฐพงษ์

เจริญทิพย์

ศ.ดร.เจลิยว

บุรีภักดี

รศ.ดร.โชติ

เพชรขึ้น

ศ.ดร.สำเร็จ

บุญเรืองรัตน์

รศ.ดร.สมบูรณ์

จิตพงศ์

ศ.ดร.สุทัศน์

ยกสำน

ผศ.ดร.สมคิด

บุญเรือง

ศ.ดร.เสริมศักดิ์

วิศาลาภรณ์

ผศ.ประหยัด

พาสิตะพันธุ์

พ.ต.อรรถพร

ไปสุวรรณ

ผศ.ดร.อรรพ

ตันท์เจริญรัตน์

ดร.ศิริยุพา

พูลสุวรรณ

ผศ.ดร.นภาพร

หะวานนท์

ผศ.ทนาง

อัครธีรานนท์

ดร.อรรพ

โพธิสุข

อจ.วรธรรม

คำพอ

ดร.ชุติมา

เจียมศิริ

นายวรวิทย์

รอบรู้

น.ส.พัฒนา

สงวนกล้าจิตต์

อจ.วิบูลย์

สารวิจิตร

นายวันชัย

วิเศษสุวรรณ

นายเฉลิมชัย

เมืองงาม

นายสมบัติ

เทศน้อย

นายธวัชชัย

ผดุงดาส

น.ส.มณี

ศิรัชย์รัตน์

น.ส.ดวงดาว

พันจิตพงษ์

นางกฤษณา

นกสกุล

นางศรีสุพรรณ

ภิรมย์ทอง

นางเจริียง

ปิ่นทอง

นายศุภพงศ์

ประภาศิริ

นางรังรอง

สีทองดี

นายสมคิด

สว่าง

นางอารีรัตน์

ณ เขียวงาม

คณะกรรมการหมู่บ้านนาโพธิ์		นางจินตนา	รอตกร
คณะกรรมการพัฒนากองทุนเลี้ยงวัว		น.ส.มาลี	สอนดา
นายพร้อม	สารวิจิตร	นางนวลลออ	วรชีนา
นายอวด	แสงรัตน์	นางสมาใจ	ปิ่นอุษบ
นายเมฆ	ดวงอุปะ	นางธีรา	มูลทอง
นายบุญเกื้อ	สารวิจิตร	นางประเทือง	ประสพสันต์
นายสายแดน	ไพโรภบาล	นายสมรักษ์	ชนะกาล
นายน้อย	วันทองสังข์		
ผู้ร่วมโครงการเลี้ยงวัว			

การวิจัยเรื่อง การเลี้ยงวัวพื้นเมืองเพื่อยกฐานะทางเศรษฐกิจของชาวชนบทชายแดน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิสิทธิ์ สารวิจิตร กศ.บ.,M.A.,Ph.D.

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

กรุงเทพมหานคร 10110

การเลี้ยงวัวพื้นเมืองเพื่อยกฐานะทางเศรษฐกิจของชาวชนบทชายแดน มีจุดมุ่งหมาย เพื่อยกฐานะทางเศรษฐกิจของชาวชนบทในอำเภอนาแก้ว จังหวัดเลย ประเทศไทย ให้ดีขึ้นด้วยการเลี้ยงวัวพื้นเมืองเป็นจุดเริ่มต้น และเพื่อฝึกอบรมกระบวนการกู้เงินดอกเบี้ยต่ำ และการใช้เงินกู้ภายในเวลา 2 ปี ในการดำเนินการวิจัยได้เลือกบ้านนาโพธิ์ ตำบลนาแก้ว อำเภอนาแก้ว เป็นหมู่บ้านทดลอง เพราะมีความเหมาะสมทางด้านภูมิศาสตร์ การให้ความร่วมมือของผู้นำท้องถิ่น และชาวบ้านเป็นอย่างดี โดยมีครอบครัวชาวบ้านมาร่วมโครงการ 40 ของครอบครัว หรือร้อยละ 45 ของครัวเรือนทั้งหมด กิจกรรมสำคัญคือการจัดประชุมผู้สนใจเพื่อเตรียมความพร้อม ทำความเข้าใจ เรื่องวิธีการ และการปฏิบัติเกี่ยวกับการกู้เงิน รายละ 10,000 บาท (หนึ่งหมื่นบาทถ้วน) และการใช้เงินไปซื้อวัวพื้นเมืองมาเลี้ยง แล้วคืนเงินกู้ภายในเวลา 2 ปี โดยเมื่อครบปีแรกคืนเงินต้น 5,000 บาท (ห้าพันบาทถ้วน) และดอกเบี้ย 600 บาทเมื่อครบปีที่ 2 คืนเงินต้น 5,000 บาท (ห้าพันบาทถ้วน)และดอกเบี้ย 360 บาท ตลอดช่วงเวลาดังกล่าว มีการประชุมประเมินผล แก้ปัญหา อบรมจริยธรรม และหลักปฏิบัติอันเหมาะสมควบคู่กันไปเมื่อครบ 2 ปี มีผู้ได้กู้เงินไปซื้อวัว 24 ราย มูลค่ากองทุน 240,000 บาท แต่ทุนจริงมีเพียง 120,000 บาทมีวัวในโครงการประมาณ 80 ตัว การประเมินผลและติดตามผล ตลอดเวลา ตั้งแต่เริ่มโครงการในเดือนธันวาคม 2534 ถึงเดือนธันวาคม 2537 รวมเวลาประมาณ 3 ปี ผู้ร่วมโครงการมีความพึงพอใจสูง การเลี้ยงวัวไม่พบอุปสรรคอะไร ผู้ร่วมโครงการมีฐานะทางเศรษฐกิจดีขึ้นสามารถพัฒนาตนเองได้เป็นที่พึงพอใจรายได้หรือผลกำไรจากการเลี้ยงวัวในเวลาสองปี ประมาณ 10,000 บาท (หนึ่งหมื่นบาท)โครงการเลี้ยงวัวพื้นเมืองจึงยกฐานะทางเศรษฐกิจของชาวชนบทชายแดนได้จริง

ABSTRACT

NATIVE COW RAISING FOR ECONOMIC STATUS IMPROVEMENT OF THE BORDER
RURAL PEOPLE

Assistant Professor Dr. Pisit Sarawichitr, B.Ed., M.A., Ph.D.
Graduate School, Srinakharinwirot University-Prasarnmit, Bangkok

-----

Native cow raising for economic status improvement of the border rural people aimed to improve the economic status of the rural people in Amphoe Nahaeo, Changwat Loei, Thailand through native cow raising as the starting point and to train the process of low interest loans and repayment of the loans within two years. In carrying out the research Ban Napho in Tambol Nahaeo, Amphoe Nahaeo was selected as an experimental village because of the geographical suitability and good co-operation of the community leaders and villagers. Forty families or about forty-five percent of the households in the village participated in the project. The important activities included the arrangement of meetings of interested persons to make them understand the methods and practice in getting the loans of 10,000 baht each, using the money to buy native cows to raise and repaying of 5,000 baht with the interest of 600 baht at the end of the first year and repaying of 5,000 baht with the interest of 360 baht at the end of the second year. Through the period there were meetings to evaluate the project, solve problems, and train moral and appropriate practice. At the end of two years 24 families got the loans to buy native cows to raise with the total capital value of 240,000 baht but the real resource was only 120,000 baht. There were 80 cows in the project. The evaluation and follow-up from the start in December, 1991 to December, 1994 for about 3 years revealed that the participants were highly satisfied. There were no obstacles in cow raising. The participants had better economic status and could satisfactorily develop themselves. The income or benefit in cow raising in two years was about 10,000 baht. Cow raising could really improve the economic status of the border rural people.

February 3, 1995.

คำนำ	ก
คำขอบคุณ	ข
บทคัดย่อ	ง
Abstract	จ
 บทที่ 1 สภาพชีวิต ความเป็นอยู่ ปัญหา และความต้องการของราษฎรในตำบลนาแก้ว และตำบลแสงภา	1
ก. สภาพทางภูมิศาสตร์	1
ข. สภาพความเป็นอยู่ ปัญหา และความต้องการของราษฎรในตำบลนาแก้ว และตำบลแสงภา	4
1) สภาพความเป็นอยู่ของราษฎรในตำบลนาแก้ว และตำบลแสงภา	4
2) ปัญหาของราษฎรในตำบลนาแก้วและตำบลแสงภา	6
3) ความต้องการของราษฎรในตำบลนาแก้วและตำบลแสงภา	7
 บทที่ 2 การประกอบอาชีพในอำเภอนาแก้ว	8
ก. การประกอบอาชีพและความก้าวหน้าในอาชีพ	8
ข. ความเหมาะสมในการประกอบอาชีพการเลี้ยงวัวพื้นเมือง	11
1) อาชีพการเลี้ยงวัวพื้นเมืองในตำบลนาแก้ว	11
2) ความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและสภาพแวดล้อม ส่งเสริมการเลี้ยงวัวพื้นเมือง	11
3) ลักษณะและนิสัยพิเศษของวัวทำให้เหมาะสมแก่การเลี้ยงในท้องถิ่น	12

บทที่ 3	การดำเนินโครงการเลี้ยงวัวพื้นเมืองเพื่อยกระดับฐานะทางเศรษฐกิจของชาวชนบทชายแดน และการเก็บข้อมูล	13
	นิยามคำ	13
	ความสำคัญของการวิจัย	13
	จุดมุ่งหมายของการวิจัย	14
	ปัญหาที่ต้องการคำตอบ	14
	ขอบเขตของการวิจัย	15
	หมู่บ้านร่วมโครงการ	16
	วิธีการวิจัย	23
	การเก็บข้อมูล	24
บทที่ 4	การวิเคราะห์ข้อมูล	26
ตอนที่ 1	ข้อมูลเบื้องต้น	26
ก.	การประชุมผู้ร่วมโครงการ	26
	การประชุมครั้งที่ 1	26
	การประชุมครั้งที่ 2	27
	การประชุมครั้งที่ 3	28
	การประชุมครั้งที่ 4	29
	การประชุมครั้งที่ 5	30
	การประชุมครั้งที่ 6	33
	การประชุมครั้งที่ 7	36
	การประชุมครั้งที่ 8	37
	การประชุมครั้งที่ 9	38
	การประชุมครั้งที่ 10	40
	การประชุมครั้งที่ 11	40
	การประชุมครั้งที่ 12	42
	การประชุมครั้งที่ 13	42
	การประชุมครั้งที่ 14	44
	การประชุมครั้งที่ 15	46

๗. รายชื่อผู้เข้าร่วมโครงการเลี้ยงวัวพื้นเมืองบ้านนาโพธิ์ ตำบลนาแห้ว อำเภอหนองบัว จังหวัดเลย	50
๘. รายชื่อผู้ได้กู้เงินโครงการแล้วรายละหนึ่งหมื่นบาท	51
๙. รายชื่อผู้คืนเงินกู้	53
๑๐. จำนวนวัวในโครงการ	55
๑๑. ผู้กู้เงินโครงการรายละหนึ่งหมื่นบาท เมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2537	55
ตอนที่ 2 การพิจารณาคำตอบสำหรับปัญหาที่ต้องการคำตอบ	56
ก. ปัญหาที่ต้องการคำตอบ	56
ข. การพิจารณาคำตอบสำหรับแต่ละปัญหา	56
ตอนที่ 3 การประเมินผลความสำเร็จของโครงการ	66
3.1 การลงทุนของโครงการ	66
3.2 ระยะเวลาดำเนินงาน	66
3.3 ความพอใจของผู้ร่วมโครงการ	67
3.4 ผลตอบแทนที่ผู้ร่วมโครงการได้รับ	67
3.5 ผลกระทบของโครงการ	68
3.6 การจัดประกวดวัวพื้นเมือง	60
บทที่ 5 สรุปและข้อเสนอแนะ	72
ก. สรุปการวิจัย	73
1. ความมุ่งหมาย	73
2. ขอบเขตของการวิจัย	73
3. วิธีการวิจัย	74
4. การเก็บข้อมูล	75
5. การวิเคราะห์ข้อมูล	75
6. ผลการวิจัย	75
ข. ข้อเสนอแนะ	78

บทที่ 1

สภาพชีวิตความเป็นอยู่ ปัญหาและความต้องการ ของราษฎรในตำบลนาแก้ว และตำบลแสงภา

ก. สภาพทางภูมิศาสตร์

ตำบลนาแก้ว และตำบลแสงภา ตั้งแต่ พ.ศ. 2450 ถึง พ.ศ. 2512 เป็นตำบลเดียวกัน คือ ตำบลนาแก้ว อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย ต่อมาใน พ.ศ. 2513 ตำบลนาแก้วได้รับการยกฐานะเป็นกิ่งอำเภอนาแก้ว ตำบลนาแก้วจึงแยกเป็น 2 ตำบลคือ ตำบลนาแก้วและตำบลแสงภา

ตำบลนาแก้ว และตำบลแสงภาอยู่ติดชายแดนประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยมีแม่น้ำเหืองและป่า เขา เป็นเส้นกั้นเขตแดน ตามความเป็นจริงประชาชนชาวไทยและลาว ที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ตามริมฝั่งแม่น้ำเหืองเป็นญาติพี่น้อง เชื้อสายอันเดียวกันมาแต่โบราณ มีความผูกพันทางเชื้อสายและการทมาหากินเกี่ยวข้องกันมาตลอดเวลาหลายร้อยปี มีภาษาพูดและวัฒนธรรม ศาสนา ประเพณีเหมือนกัน มีรูปร่าง หน้าตา ผิวสีเหมือนกัน การติดต่อกันตั้งแต่โบราณถึงปัจจุบันใช้วิธีเดินข้ามแม่น้ำเหืองไปมาหากินเป็นส่วนใหญ่ มีสะพานข้ามแม่น้ำเหืองเฉพาะที่บ้านเหมืองแพร่ ตำบลนาแก้วเท่านั้น นอกนั้นอาศัยรถยนต์ หรือ เชื้อหินบ้าง ต้นไม้ที่ล้มพาดลำน้ำบ้าง หรือเดินลุยน้ำ บ้างข้ามไปมาหากินได้สะดวกตามสมควร

ทั้งตำบลนาแก้วและตำบลแสงภาสภาพพื้นที่โดยทั่วไปเป็นภูเขา หุบเขา และที่ลาดชัน มีที่ราบที่สามารถทำนาได้เพียงเล็กน้อย ราษฎรส่วนใหญ่จึงมีที่ทำกินที่เป็นที่นาครอบครัวละ 2- 10 ไร่ สำหรับที่หาไร่ก็มีมากกว่าที่ทำนา คือ มีประมาณครอบครัวละ 20 - 40 ไร่ อาชีพของราษฎรผูกพันอยู่กับพื้นที่ทำกินนั่นเอง คือ การปลูกข้าวในที่นาและที่ไร่ นอกจากปลูกข้าวก็ทำไร่ข้าวโพด ถั่วต่าง ๆ ที่ทำสวนผลไม้ยังมีน้อย ไม้ผลที่ทำรายได้ให้ชาวบ้านบ้างได้แก่ส้มเขียวหวาน ละมุด มะขาม มะม่วง ลำไย ผลไม้อื่น ๆ เช่น กล้วยน้ำว้า ขายได้ตลอดปี แต่มีคนปลูกน้อย อาชีพที่ชาวบ้านพอใจมากอีกอย่างหนึ่ง คือ การเลี้ยงสัตว์โดยเฉพาะการเลี้ยงวัวพื้นเมือง ชาวบ้านนิยมมากที่สุด สัตว์เลี้ยงอื่น ๆ นอกจากวัวได้แก่ ควาย หมู ไก่ เป็ด ห่าน ปัจจุบันมีคนเริ่มซื้อ แพะมาเลี้ยง แต่ชาวบ้านทั่วไปยังไม่นิยมเลี้ยงแพะ

รายได้หลักของชาวบ้านมาจากการปลูกข้าว ข้าวโพด ถั่วต่าง ๆ จึง การเลี้ยงสัตว์ และการค้าขาย ชาวบ้านจะทำอาชีพหลาย ๆ อย่างหรือทั้ง 3 อย่างผสมผสานกัน ทำเพียงอย่างเดียวอย่างหนึ่งไม่พอเลี้ยงครอบครัว เพราะรายจ่ายมีหลายด้าน เช่น ค่าอาหารจากพวก ปลา เนื้อ

ค่าเสื้อผ้า สบู่ พงชักพอก ค่าใช้จ่ายในการศึกษาของบุตรหลาน ค่ายานพาหนะ รวมทั้งเครื่องอำนวยความสะดวกอื่น ๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ ตู้เย็น พัดลม จักรเย็บผ้า การเพาะปลูก ข้าว เป็นการเตรียมอาหารหลักสำหรับครอบครัว การเลี้ยงสัตว์ทำให้มีรายได้ที่แน่นอน และเป็นหลักทรัพย์ที่มั่นคง การค้าขายช่วยให้มีเงินรายได้หมุนเวียน ผู้มีฐานะดีจะทำการทั้ง 3 อย่าง นอกจากนี้ปัจจุบันมีอาชีพใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น เช่น การรับจ้าง ขับรถประจำทาง การซ่อมเครื่องยนตร์ โรงสี การรับจ้างสร้างบ้าน หรือ การทำธุรกิจรถประจำทาง เป็นต้น สภาพของตำบลนาแก้วและตำบลแสงภา มีสภาพความเป็นอยู่คล้าย ๆ เป็นชุมชนเมืองเล็ก ๆ มากขึ้นทุกที

เนื่องจากมีความเปลี่ยนแปลงทางสังคม ด้านเศรษฐกิจ การศึกษา ความมั่นคง และอื่น ๆ อย่างรวดเร็วในช่วง พ.ศ. 2500 - 2535 สภาพชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในตำบลนาแก้วและตำบลแสงภาจึงเปลี่ยนไปจากเดิมมาก เมื่อตำบลนาแก้ว ได้รับการยกฐานะเป็นอำเภอ นาแก้ว ก็ทำให้มีข้าราชการ เจ้าหน้าที่ของรัฐและครอบครัวเข้ามาอยู่ที่อำเภอ นาแก้วมากขึ้น เช่น นายอำเภอ สารวัตรใหญ่ ฯลฯ บุคคลที่เข้ามาใหม่มีทั้งความรู้ ความสามารถ และอำนาจหน้าที่ต่าง ๆ ซึ่งย่อมมีผลอย่างใหญ่หลวงต่อการดำเนินชีวิตของชาวบ้าน การมีทางคมนาคมสะดวก มีทางลาดยางมาถึงใน พ.ศ. 2522 ทำให้คนจากที่ต่าง ๆ เข้ามาติดต่อซื้อขายสินค้า มาทัศนากิจ มาจับจอง และแบ่งที่ทำกินของชาวบ้านมากขึ้น เมื่อมีการก่อการร้ายช่วง พ.ศ. 2514 - 2525 และมีสงครามระหว่างไทยและลาวในช่วง พ.ศ. 2530 - 2531 หลายสิ่งหลายอย่างในตำบลนาแก้ว และตำบลแสงภาเปลี่ยนไป เช่น ความสงบสุขที่เคยได้รับหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 จาก พ.ศ. 2488 - 2513 ก็เปลี่ยนเป็นความตึงเครียด ความหวาดกลัว ความท้อแท้ และความหมดหวังในชีวิต การทำมาหากิน ผิดเคืองประชาชนอพยพหนีภัยถิ่นเดิมในรูปแบบใหม่คือ ผู้มีความรู้ มีการศึกษาอพยพไปหางานทำในเมืองหลวง และที่เจริญ บ่อยครั้งที่พ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย ทำไร่ทำนาหาเลี้ยงชีพตามอัตภาพในวัยชราภาพ เกิดเหตุการณ์รุนแรง จากการปะทะกันของทหาร ตำรวจ เจ้าหน้าที่ของรัฐ และผู้ก่อการร้ายและเข้าศึก ชาวบ้านไปทำไร่ ทำสวนไกลหมู่บ้านไม่ได้ ชีวิตความเป็นอยู่จึงลำบากและผิดเคือง รายได้ต่าง ๆ จึงลดน้อยลง เป็นต้น

เมื่อเหตุการณ์ร้าย และการสงครามสงบลงใน พ.ศ. 2531 - 2535 สภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของชาวบ้านเริ่มดีขึ้น ทางราชการได้มีโครงการฟื้นฟูสภาพชีวิตและความเป็นอยู่ขวัญ และกำลังใจให้ชาวบ้านหลายด้าน เช่น มีโครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคงพื้นที่อำเภอ นาแก้ว ซึ่งตั้งกองอำนวยการอยู่ที่บ้านนาท่อน ตำบลนาโพธิ์ อำเภอ นาแก้ว จังหวัดเลย มีโครงการจากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และมหาวิทยาลัยอื่น ๆ มาปฏิบัติงานที่ตำบลแสงภา และตำบลนาแก้ว

โดยได้รับเงินสนับสนุนจากโครงการน้ำพระทัยจากในหลวง (อีสานเขียว) และมีโครงการพัฒนามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ อำเภอนาแก้ว จังหวัดเลย โครงการดังกล่าวเหล่านี้ได้มีบทบาทในการสร้างความหวัง และความเจริญก้าวหน้าทางด้านความคิดเศรษฐกิจและการศึกษาให้แก่ชาวบ้าน นักเรียน และเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มาประจำอยู่ในอำเภอนาแก้วโดยทั่วไป

รายนามผู้ดำรงตำแหน่งปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอนาแก้ว

1. นายเผด็จ	สุขเสริม	1 มีนาคม	2513 - 2 มีนาคม	2514
2. นายวินัย	สวัสดิ์	2 มีนาคม	2514 - 9 มีนาคม	2515
3. นายปาน	ศรีพิบูลพาทย	24 กรกฎาคม	2515 - 1 พฤศจิกายน	2515
4. ร.อ.สมศักดิ์	ศาสตรรอด	1 พฤศจิกายน	2515 - 1 ตุลาคม	2516
5. พ.ต.บุญเสริม	พงษ์พิพัฒน์	1 ตุลาคม	2516 - 1 ตุลาคม	2519

รายนามผู้ดำรงตำแหน่งนายอำเภอนาแก้ว

1. ร.ต.เกรียงไกร	เศรษฐสุวรรณ	1 ตุลาคม	2519 - 19 พฤศจิกายน	2520
2. ร.ท.วินัย	บุญรัตน์พลิน	20 พฤษภาคม	2520 - 7 กรกฎาคม	2520
3. ร.อ.ธงชัย	สันธิศิริ	15 กรกฎาคม	2520 - 21 สิงหาคม	2521
4. ร.ท.จรรุญ	บัวชุม	25 สิงหาคม	2521 - 29 สิงหาคม	2523
5. นายนิคม	เกิดขันหมาก	10 กันยายน	2523 - 13 พฤศจิกายน	2523
6. นายสุขุม	สาริบุตร	13 พฤศจิกายน	2523 - 25 ตุลาคม	2525
7. นายทรงพล	ทิมศาสตร์	25 ตุลาคม	2525 - 7 ตุลาคม	2528
8. นายสมยศ	ตันตยาภรณ์	7 ตุลาคม	2528 - 3 ธันวาคม	2533
9. นายสมชาย	ใจวัชรินทร์	3 ธันวาคม	2533 - 3 ธันวาคม	2535
10. นายศิริพงษ์	ห่านตระกูล	3 ธันวาคม	2535 - ปัจจุบัน	

ข. สภาพความเป็นอยู่ ปัญหาและความต้องการของราษฎรในตำบลนาแก้ว และตำบลแสงภา

1. สภาพความเป็นอยู่ของราษฎรในตำบลนาแก้ว และตำบลแสงภา

1.1 ราษฎรในตำบลทั้งสองนี้อยู่ในชนบท ชายแดน โดยปกติสามารถประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ ไม่เดือดร้อนถึงขั้นอดอยาก ความเป็นอยู่เป็นไปตามมาตรฐานชีวิตในชนบท ผู้ร่ำรวยมากไม่มี ผู้ยากไร้ถึงกับขอทานในหมู่บ้านไม่มี อาหารหลักคือข้าว ผัก ผลไม้และเนื้อสัตว์พอหาได้ในท้องถิ่น แต่ปัจจุบันมีพ่อค้าแม่ค้านำสินค้าจากที่อื่นมาขายในหมู่บ้าน ตามเส้นทางถนนลาดยางทั้งสองตำบล และมีโรงฆ่าสัตว์ (วัว) อยู่ที่บ้านนาโพธิ์ เป็นผู้จัดส่งเนื้อวัวไปขายทั้งสองตำบล โดยจะฆ่าวัว 1 ตัว ในเวลา 2 วัน คือ ฆ่าวันเว้นวัน นอกจากนั้นวันพระจะมีพ่อค้าแม่ค้า นำสินค้าบรรทุกรถยนต์มาขายที่สามแยกโรงเรียนบ้านเหมืองแพร่ และที่วัดบ้านแสงภา สินค้าประกอบด้วย เสื้อผ้า เครื่องใช้ต่าง ๆ รวมทั้งอาหารและขนม

1.2 การทำงานโดยทั่วไปมีการใช้เครื่องมือ อุปกรณ์ต่าง ๆ มากขึ้น แต่เดิมมาใช้แรงงาน แรงสัตว์ เช่น วัว ควาย ช้าง ม้า เป็นส่วนใหญ่ ในปัจจุบันใช้เครื่องจักร เครื่องยนต์ช่วยในการทำงานมากขึ้น เช่น จักรยาน จักรยานยนต์ รถยนต์ รถไถไร่ รถไถนา เครื่องสูบน้ำ รถขุดร่อง (ปลูกรักบี้) เป็นต้น วิธีการทำงานใช้แรงงานของบุคคลในครอบครัว เช่น พ่อ แม่ ลูกชาย ลูกสาว หรือญาติ ที่อาศัยอยู่ในครอบครัวเดียวกันบ้าง มีการไปช่วยคนอื่นก่อน แล้วให้คนที่ได้ไปช่วยงานไว้มาช่วยเมื่อถึงงานที่ตนต้องทำบ้าง เรียกว่า การเอาแรง และ การตอบแรง นอกจากนี้ก็มีการจ้างแรงงาน ในอัตราจ้างปกติวันละ 40 - 50 บาทต่อคน แรงงานที่ต้องใช้คนจำนวนมากคือ ถางหญ้า ตายหญ้า ตานา เกี่ยวข้าว นวดข้าว คือส่วนที่ใช้เครื่องจักร เครื่องยนต์ไม่ได้ สำหรับการไถนาและไถไร่ ซึ่งเป็นงานหนักในสมัยก่อน ปัจจุบันมีรถไถนา รถไถไร่ในท้องถิ่นรับจ้างไถ และมีรถไถไร่จากท้องถิ่นอื่นมา รับจ้างอีกด้วย งานหนักสำหรับผู้หญิงในสมัยก่อน พ.ศ. 2510 คือ การตำข้าวเพราะไม่มีโรงสี ทุกครอบครัวต้องเสียเวลาตำข้าววัน ละ 2-3 ชั่วโมง ตั้งแต่ พ.ศ. 2510 ถึงปัจจุบันภาระการตำข้าวหมดไปเพราะมีโรงสี ทำให้แต่ละครอบครัวมีเวลาว่างไปทำงานอื่น ๆ มากขึ้นเช่น ทำไร่ ข้าวโพด ถั่ว หรือเลี้ยงสัตว์ เช่น วัว ควาย หมู เป็นต้น

1.3 สภาพความเป็นอยู่ในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เมื่อประมาณ 20 - 30 ปีที่แล้วมาก สมัยก่อน พ.ศ. 2510 การเดินทางไปมาอาศัยการเดินทางเท้าเป็นส่วนใหญ่ การไปท่าไร่ ทานา ทาสวนต้องเดินไปด้วยเท้า สิ่งของเครื่องใช้ หรือผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ก็แบกหามเอง โดยใช้แรงคน ปัจจุบันการเดินทางไปยังที่ท่าไร่ ที่ทานาและที่ทาสวนใช้รถจักรยาน จักรยานยนต์ และรถอีแต่น การขนส่งผลการเกษตรจากไร่ นา หรือสวน ก็ใช้รถอีแต่น รถไถ หรือรถบรรทุก การเคลื่อนที่จากที่บ้านไปยังที่ทำงานได้รวดเร็ว แม้กระทั่งการเลี้ยงวัว ควาย ก็ใช้รถจักรยานยนต์ในการเดินทาง เพราะมีความรวดเร็วและสะดวก

จากการที่ชาวบ้านสามารถเดินทางไปมาได้สะดวก มีโอกาสได้ยืม ใต้ฟ้าง ใต้เห็น ข้าวสารเหตุการณ์ต่าง ๆ ทางวิทยุ โทรทัศน์และการเดินทางท่องเที่ยวเข้าไปในเมือง ไปซื้อของ หรือขายสินค้าในถิ่นไกล ๆ ประสบการณ์ ความรู้ ความเข้าใจในด้านต่าง ๆ จึงมีมากขึ้น มีการติดตามข่าวสารการเมือง เศรษฐกิจ การศึกษา และความเคลื่อนไหวต่าง ๆ มากขึ้น ชาวบ้านทันสมัยมากขึ้น มีความคิดก้าวหน้า และมีหลักวิชาเพิ่มพูนขึ้น มองเห็นโอกาสในการหางานอาชีพใหม่ ๆ ริเริ่มกิจกรรมใหม่ ๆ และพบประสบปัญหาใหม่ ๆ มากขึ้นเป็นเงาตามตัว ความสงบร่มเย็น ความเพื่อแผ่วเนื้อกลมสมัยก่อนกลายเป็นการพึ่งตนเอง การแข่งขัน การแสวงหากำไร การแย่งชิงที่ทำกิน แหล่งค้าขาย หรือช่องทางสร้างฐานะ เศรษฐกิจ การเมือง และความมีหน้าตา การยอมรับนับถือในสังคม ชาวบ้านมีเวลาว่างน้อยลง ความร่วมมือในกิจการสาธารณะลดน้อยลง เงินมีความสำคัญสูง การจ้างด้วยเงินทำได้รวดเร็วกว่าการช่วยกันฉันทัดพื้นเมือง ความสุขเกิดจากการมีเงินมากกว่าการมีบุญ มีกุศล คนทำงานเพื่อเงินมากกว่าเพื่อความดี และความสามัคคีของท้องถิ่น

ความเปลี่ยนแปลงที่หลากหลายดังข้อสังเกตข้างต้นได้เร่รังรัด บีบคั้น ชาวบ้านโดยทั่ว ๆ ไป ให้ขยันทำงาน ตั้งแต่เข้าไปทานา ทาสวน ท่าไร่ เลี้ยงสัตว์หรือติดต่อค้าขายสินค้า หรือไปเก็บพืชผลทางการเกษตรมาขายในร้านค้าในหมู่บ้าน การปล่อยเวลาให้หมดไปเปล่า ๆ ไม่ค่อยมีชีวิตในครอบครัวและในชุมชนเปลี่ยนแปลงไป โดยทั่วไปชาวบ้านมีความสะดวก สุขสบายมากขึ้น แต่ก่อนเมื่อ 20 - 30 ปีที่ผ่านมา หรือก่อน พ.ศ. 2500 แต่ชาวบ้านส่วนมากจะบ่นว่าต้องทำงานมากขึ้น ค่าใช้จ่ายในครอบครัวเพิ่มมากขึ้น หาเงินได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย โดยเฉพาะพืชผลทางการเกษตรที่ปลูกไม่คุ้มทุน ส่วนใหญ่ขาดทุนเพราะต้องซื้อปุ๋ยและทำงานนานหลายเดือน เมื่อคิดค่าแรงงานจะขาดทุน การท่าไร่ ทานา ทาสวน ท่าไร่พอได้กินแต่ไม่ได้ขาย หากทำมากเพื่อขายจะขาดทุน เนื่องจากขาดตลาดรองรับผลิตผล ตลาดอยู่ไกล ขาดผู้นำมาขายในการทำธุรกิจ ขาดทุนหมุนเวียน การกู้ยืมจากธนาคารมักเป็นผลเสียมากกว่าผลดีเพราะความเร่งเลาหรือขาดประสิทธิภาพ ทางเศรษฐกิจ คือ เมื่อกู้ยืมเงินมาทำโครงการแทนที่จะทำตามที่ได้เสนอโครงการไปอย่างรอบคอบ

และจริงจัง กลับนำเงินที่ได้กลับมาใช้จ่ายทางอื่น ๆ ที่ไม่ได้กำหนดไว้ในโครงการ เช่น กู้เงินมาทำสวนมะม่วง มะขาม แต้นำเงินไปซื้อรถจักรยานยนต์ หรือซื้ออาหารเครื่องอุปโภค บริโภคในครอบครัว เมื่อเวลาผ่านไป 1 - 2 ปี เงินที่กู้มาก็หมด ผลผลิตก็ไม่มี นอกจากมีหนี้สินเพิ่มขึ้นและมีความยุ่งยากต่าง ๆ ตามมามากมาย

2. ปัญหาของราษฎรในตำบลนาแก้ว และตำบลสงฆา

2.1 ตำบลนาแก้วและตำบลสงฆา เป็นตำบลที่อยู่ติดชายแดนประเทศลาว เมื่อมีการกระทบกระทั่งกันระหว่างไทยและลาว สองตำบลนี้จะได้รับผลกระทบกระเทือนทันที เช่น การไปมาติดต่อค้าขายหรือเยี่ยมกันระหว่างญาติพี่น้องคนไทยและคนลาวจะหยุดชะงัก จะมีเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลกำลังอาวุธมาตรึงชายแดน การไปทำมาหากินจะมีการกวดขัน จำกัดพื้นที่ การผ่านเข้าออกมีการตรวจบัตรประจำตัว ฯลฯ สิ่งดังกล่าวย่อมก่อให้เกิดความไม่สะดวกในการดำรงชีวิต การทำมาหากิน การเคลื่อนไหวทางการเมืองและอื่น ๆ

2.2 เนื่องจากตำบลนาแก้วและตำบลสงฆาตั้งอยู่บนพื้นที่สูงแวดล้อมไปด้วยเนินและสันเขา มีแม่น้ำและลำธารขนาดเล็กไหลผ่านพื้นที่ สภาพพื้นดินเป็นหิน ดินปนทราย และมีลักษณะลาดชัน ความอุดมสมบูรณ์ของดินมีน้อย เมื่อไถบ่อย ๆ ดินจะขาดคุณภาพ หน้าดินจะไหลลงไปตามแม่น้ำลำธารให้ดินเงิน ทาหลายแหล่งเพาะพันธุ์ปลาและสัตว์น้ำ ปัญหาสำคัญของชาวบ้านในสองตำบลนี้จึงเป็นเรื่องการขาดที่ทำกิน พื้นที่ทำกินส่วนใหญ่ทางราชการได้กำหนดให้เป็นป่าสงวนแห่งชาติในปี พ.ศ. 2527 ราษฎรไม่มีเอกสารสิทธิ์ในที่ทำกิน แม้บางแห่งจะทำกินมานานนับร้อยปีก่อนการประกาศพื้นที่ เป็นป่าสงวนแห่งชาติใน พ.ศ. 2527 ก็ตาม การขาดความรู้ ความเข้าใจ ในการอนุรักษ์ดินและน้ำรวมทั้งการทำลายป่าของนายทุน เป็นสาเหตุสำคัญที่ก่อให้เกิดการขาดความสมบูรณ์ของดินปัญหานี้จะรุนแรงมากขึ้นเรื่อย ๆ หากไม่รีบหยุดยั้ง และทำการแก้ไขจะทำให้เกิดความเดือดร้อนสาหัสในอนาคต

2.3 ความล้มเหลวในการพัฒนาและการคุ้มครอง เป็นปัญหาของราษฎรส่วนใหญ่ ความเสียหายที่เกิดจากสิ่งดังกล่าวนี้มีมาก ผู้ที่แลเห็นภัยอันตรายต่างก็มีความวิตก ห่วงใยอนาคตของท้องถิ่น จึงมีการปรึกษาหารือและรับทุกข์กันอยู่เสมอ ความยุ่งยากในการแก้ปัญหาเหล่านี้เกิดจากบุคคลที่เกี่ยวข้องนั่นเอง ข้อเท็จจริงมีว่า ส่วนหนึ่งผู้เสนอการพัฒนาก็คือผู้มีอำนาจในการปราบปรามและผู้คุ้มครองก็คือ ผู้มีหน้าที่สั่งสอนอบรมนักเรียน เมื่อผู้มีอำนาจหน้าที่ทำเสียเองการแก้ปัญหาจึงทำได้ยากนอกจากนี้ชาวบ้านก็หมกมุ่นด้านต่าง ๆ อยู่มาก ผู้มีภูมิรู้และคุณธรรมจึงได้ปรารภกันว่าต้องการได้คนดี

ไปทำงานในพื้นที่ แต่ผู้มีอำนาจดูเหมือนจะขาดจิตสำนึกทางสังคมด้านนี้จึงเป็นปัญหาที่แก้ไขยากประการหนึ่ง

2.4 การขาดความรู้ทางเศรษฐกิจ เป็นปัญหาสำคัญประการหนึ่งของราษฎร เนื่องจากราษฎรมีพื้นฐานรู้น้อยจึงมีการเอาอย่างกันมาก ทั้งการขาดวิจรณ์ญาณทางการผลิต และการอยู่ห่างไกลตลาดทำให้พบแต่การขาดทุนซ้ำแล้วซ้ำอีกติดต่อกันเป็นเวลานาน เป็นผลให้ขาดความเชื่อมั่น ในการริเริ่มและสร้างสรรค์ต่าง ๆ ทางเศรษฐกิจ ก่อให้เกิดวังวนแห่งความยากจนและความด้อยไม่มีที่สิ้นสุด

ปัญหาที่ยกมาเป็นตัวอย่างนี้ยากแก่การแก้ไข หรือผ่อนปรนให้ลดน้อยลง การแก้ปัญหาที่ทํากันอยู่แบบไฟไหม้ฟางย่อมไม่ได้ผลดี ผู้วิจัยได้ติดตามดูความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ตำบลนาหัวและตำบลแสงภาตั้งแต่จำความได้ถึงปัจจุบันเป็นเวลาประมาณ 50 ปี และได้พยายามแก้ไขผ่อนปรนปัญหาดังกล่าวตามกำลัง ความสามารถที่มีอยู่ในขอบเขตจำกัด ทำให้มองเห็นช่องทางแก้ปัญหาเบ็ดเสร็จระยะยาวได้มากพอสมควร จึงได้เสนอแนวทางแก้ปัญหาไว้ในกรอบของการวิจัยนี้ และเรื่องอื่น ๆ ที่ทำการวิจัยในพื้นที่นี้

3. ความต้องการของราษฎรในตำบลนาหัวและตำบลแสงภา พอสรุปได้ดังนี้

- 3.1 ที่ทำกิน
- 3.2 รายได้ที่สม่ำเสมอ
- 3.3 ทุนหมุนเวียนการเลี้ยงวัวและทำธุรกิจ
- 3.4 ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน
- 3.5 โอกาสทางการศึกษาให้ลูกหลาน
- 3.6 การพัฒนาคุณภาพชีวิต
- 3.7 ที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ
- 3.8 หน้าที่การงานให้ลูกหลาน
- 3.9 ตลาดขายสินค้าและความสะดวกในการขนส่งสินค้าไปสู่ตลาด
- 3.10 เจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีคุณธรรมและคุณภาพ
- 3.11 ความเป็นธรรมในสังคม
- 3.12 โอกาสในการปกครองท้องถิ่นของตนเอง

บทที่ 2

การประกอบอาชีพในอำเภอนาหว้า

ก. การประกอบอาชีพและความก้าวหน้าในอาชีพ

1. มนุษย์ทุกคนที่เกิดมาในสังคมจะต้องถูกหล่อหลอมโดยกระบวนการสังคมประกิตและการศึกษาให้รู้จักประกอบอาชีพเลี้ยงตนเอง และครอบครัว บุคคลาติปฏิบัติหน้าที่เลี้ยงตนเองและครอบครัวได้เรียบร้อยจะได้รับความยกย่อง นับถือในสังคม และถือเป็นความสำเร็จในชีวิตที่สำคัญประการหนึ่ง อำเภอนาหว้าเป็นชุมชนชายแดน เป็นพื้นที่ที่ถูกทอดทิ้งจากทางราชการและหน่วยงานของรัฐมานาน ทำให้ท้องถิ่นอำเภอขาดการพัฒนา และความเจริญในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านการศึกษา เศรษฐกิจ และการเมือง ความเปลี่ยนแปลงของอำเภอเกิดขึ้นด้วยเหตุผลผิดปกติ คือ จากเหตุการณ์ก่อการร้ายช่วง พ.ศ. 2514 - 2515 และช่วงสงครามไทย - ลาว คือ สงครามบ้านร่มเกล้าใน พ.ศ. 2530 - 2531 เหตุการณ์ดังกล่าวเป็นตัวเร่งการพัฒนาอำเภอมากกว่านโยบาย และความจำเป็นใด ๆ ในอดีต ความเจริญทุกอย่างในอำเภอเกิดจากผลพวงของการก่อการร้าย และการสงครามเป็นประการสำคัญประการหนึ่ง นอกเหนือไปจากความพยายามของชาวบ้านและหน่วยราชการต่าง ๆ

2. ทางเลือกในการประกอบอาชีพมีลักษณะจำกัดไปตามสภาพแวดล้อม การศึกษา และความเปลี่ยนแปลงของสังคม ในสภาพเหตุการณ์ปกติ ประชาชนในอำเภอประกอบอาชีพทำไร่ ทำนา เลี้ยงสัตว์เป็นหลัก ต่อมาเมื่อมีทางคมนาคมดีขึ้น คือ มีถนนลาดยาง การขนส่งสินค้าไปขายสะดวกขึ้น มีพ่อค้าคนกลางนำรถบรรทุกมาซื้อสินค้าถึงบ้านผู้ผลิต การทำไร่จึงมีเพิ่มมากขึ้น แต่เดิมทำพอกินในครอบครัว ปัจจุบันมีการทำเพื่อขาย เช่น ทำไร่ข้าวโพด ถั่วลิสง ถั่วมันแดง ถั่วเขียว ถั่วเหลือง ในระยะ 4 - 5 ปีที่ผ่านมาการทำไร่มะขามหวาน มะม่วงเพิ่มอีก ส่วนอาชีพอื่น ๆ เช่น รับราชการ เป็นครูสอนในโรงเรียนระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาหรือทำงานตามโรงพยาบาล สถานีตำรวจ และที่ว่าการอำเภอมีเพิ่มขึ้นบ้าง ส่วนใหญ่ข้าราชการจะเป็นคนมาจากที่อื่น ๆ เพราะอำเภอไม่มีสถานบันการศึกษาขั้นสูง หรืออุดมศึกษา และประชาชนก็ยากจนจึงไม่สามารถส่งบุตรหลานเรียนสูง ๆ ได้ ความยากจนและสภาพแวดล้อมบังคับให้ต้องอดทนทำงานใช้แรงงานประกอบอาชีพเลี้ยงครอบครัว

โอกาสที่จะศึกษา และประกอบอาชีพรับราชการจึงมีน้อย หากอำเภอณาแห้วมีสถาบันระดับอุดมศึกษา
ไปตั้งอยู่ ชีวิตและโอกาสของชาวบ้านจะต้องดีกว่าเดิม

3. ความก้าวหน้าในอาชีพของประชาชนในอำเภอณาแห้วมีน้อย ชาวไร่ ชาวนา
ทำงานตั้งแต่หนุ่มจนแก่อายุ 60 - 70 ปี ก็ยังเป็นชาวไร่ ชาวนา เหมือนเดิม ที่ดินทำไร่ ทำนา
มีจำกัด พื้นที่ทำกินไม่มีทางขยายอีกต่อไป ชาวไร่ ชาวนา ในอำเภอณาแห้วจึงยากจนเหมือนเดิม
สำหรับผู้มีฐานะดีขึ้นได้แก่ผู้ที่ทำการค้าขายประกอบการทำไร่ ทำนา และการเลี้ยงสัตว์คือ วัว
ควาย ครอบครัวยุคนี้จะมีสภาพดีขึ้นเรื่อย ๆ มีบ้านที่อยู่อาศัย และโอกาสทางการศึกษาของ
บุตรหลานดีขึ้นกว่าพื้นฐานเดิม ฐานะทางสังคมดีขึ้น บุตรหลานเรียนจบปริญญา และได้รับราชการ
มีคณียกย่องนับถือในสังคม สำหรับผู้ที่ค้าขายก็มีรถบรรทุกสินค้า มีความคล่องตัวในการบรรทุกสินค้า
ไปขายต่างจังหวัด และมีประสบการณ์ทางธุรกิจกว้างขวางยิ่งขึ้น รู้จักพ่อค้าต่างถิ่น ทำการติดต่อ
ซื้อขาย และมีวงการธุรกิจกว้างขวางออกไป ทำให้มีฐานะความเป็นอยู่ และโอกาสเพิ่มขึ้น
พวกที่ทำการเลี้ยงสัตว์ เช่น วัว ควาย จะมีความมั่นคงดีกว่าทำไร่ ทำนาเพียงอย่างเดียว
ถ้าประกอบอาชีพแบบผสมผสานคือ ทำไร่ ทำนา เลี้ยงสัตว์ ค้าขาย และรับราชการ จะมีฐานะดี
และมั่นคงที่สุดกว่าการทำอาชีพเพียงอย่างเดียวอย่างหนึ่ง แต่ครอบครัวที่ทำได้อย่างนี้นี้น้อย ดังนั้น
ความก้าวหน้าในอาชีพในอำเภอณาแห้ว จึงมีไม่ค่อยมาก จำเป็นต้องเร่งรัดให้การศึกษา และ
สร้างโอกาสทางการอาชีพให้แก่ประชาชนเพิ่มขึ้นโดยเฉพาะอาชีพใหม่ ๆ และสู่ทางทำมาหากินใหม่ ๆ

4. องค์ประกอบของความก้าวหน้าในอาชีพ จากการสอบถาม และสนทนากับ
ชาวบ้านในตำบลนาแหว และตำบลแสงภา เช่น พ่อค้า คนขับรถประจำทาง ช่างหัตถกรรม หัวหน้า
ครอบครัว ผู้นำท้องถิ่น เป็นต้น ทำให้ผู้วิจัยมองเห็นองค์ประกอบของความก้าวหน้าในอาชีพใน
อำเภอณาแห้วได้ชัดเจนพอสมควร ดังนี้

4.1 ผู้ประสบความสำเร็จมีความก้าวหน้าในอาชีพ มีคุณสมบัติที่ดังาม
เช่น

4.1.1 เป็นผู้มีความอุตสาหสาหในการดำรงชีวิต คือ ขยันทำงาน
ไม่มัวเมาในอบายมุข เช่น สุรา การพนัน การเที่ยวเตร่ เป็นผู้มีความซื่อสัตย์และประหยัด
มีความพยายามในการพึ่งตนเอง และช่วยตนเอง

4.1.2 เป็นผู้แสวงหาโอกาสและใช้โอกาสต่าง ๆ ให้
เป็นประโยชน์ โดยพยายามเดินทางไปหาโอกาส ไม่ใช่นั่งรอคอยอยู่เฉย ๆ

4.1.3 เป็นผู้มองโลกในแง่ดี ไม่คิดเอาर्डเอาเปรียบ หรือกินแรงผู้อื่น พอใจในผลแห่งความเพียรพยายามของตนเอง ไม่เบียดเบียนตนเองและคนอื่น

4.1.4 เป็นผู้หมั่นเพิ่มพูนความรู้ พัฒนาความสามารถ ขอบคับคว้าทดลอง และริเริ่มสิ่งใหม่ ๆ

ผู้มีลักษณะดังกล่าวข้างต้นจึงประสบความสำเร็จ มีความก้าวหน้าในอาชีพในอาเภอนาหัวตามอัตภาพเป็นอย่างดีและมีความสุขความพอใจในชีวิต

4.2 ผู้ประสบความสำเร็จล้มเหลวไม่มีความก้าวหน้าในอาชีพมีลักษณะนิสัยที่ไม่เกื้อกูลการสร้างความสำเร็จในด้านต่าง ๆ เช่น

4.2.1 สนใจดื่มสุรา และความสนุกสนานมากกว่าการทำงานอาชีพ

4.2.2 ไม่รู้จักช่วยตนเอง คอยพึ่งแต่คนอื่นหรือ ส่วนราชการ

4.2.3 ขาดความกระตือรือร้นในการแสวงหาความรู้ หรือความเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ ไม่กล้าริเริ่มโครงการต่าง ๆ

4.2.4 มักคอยแต่โชค หรือเสี่ยงทางด้านการพนัน เช่น หวย หรือ สลากกินแบ่ง

4.2.5 ไม่มองเห็นคุณค่าของเวลา ใช้เวลาไปทำสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์หรือไม่มีความค่าทางเศรษฐกิจ

4.2.6 สุขภาพไม่ดี มีโรคภัยเบียดเบียนและขาดความ สานึกในทางดีงาม มักชอบเอาर्डเอาเปรียบคนอื่น

ในการทำโครงการเลี้ยงวัวพื้นเมืองเพื่อยกฐานะทางเศรษฐกิจของชาวชนบท ชายแดน ผู้วิจัยมีความตั้งใจที่จะพัฒนาคุณสมบัติที่ดีงาม และขจัดลักษณะนิสัยที่ไม่พึงประสงค์ ดังกล่าวแล้ว เพื่อเสริมสร้างชีวิตใหม่ และความหวังใหม่ให้แก่ประชาชนรุ่นต่อ ๆ ไป

ข. ความเหมาะสมในการประกอบอาชีพการเลี้ยงวัวพื้นเมือง

1. อาชีพการเลี้ยงวัวในตำบลนาหัว

การเลี้ยงวัวพื้นเมืองในตำบลนาหัวมีมาหลายปีแล้ว อย่างน้อยประมาณ 100 ปี โดยในสมัยแรกชาวบ้านนำวัวมาเลี้ยง เพื่อใช้บรรทุกของและสินค้า เรียกว่า "วัวต่าง" คือใช้สำหรับต่างของและสินค้า โดยเฉพาะครั้ง ในสมัยที่ผู้วิจัยเป็นเด็กอายุ 3 - 4 ปี (พ.ศ.2485) ยังเคยเห็นต่างวัวเหลืออยู่บ้าง โดยบิดามารดาของผู้วิจัยใช้ต่างวัวมาทำรั้วให้ไก่ตัวเมียไข่ เพราะการใช้วัวต่างได้เลิกไปแล้ว โดยทั่วไปชาวบ้านจะเลี้ยงควายไว้ทดแทน และเลี้ยงวัวต่างของและสินค้า และเลี้ยงม้าไว้ขี่ไปธุระ สำหรับช้างก็เลี้ยงไว้ต่างของหรือสินค้า ช่วง พ.ศ.2450 - 2510 เมื่อมีถนนเข้าไปถึงการใช้สัตว์เพื่อขนส่งสินค้าก็หายไปหันมาใช้รถยนต์ รถจักรยานยนต์ รถโดยสารประจำทาง และรถอีแต่นแทน การเลี้ยงม้าและช้างไว้ใช้งานก็หายไปจาก ตำบลนาหัวตั้งแต่ประมาณ พ.ศ.2520 ปัจจุบันยังเหลือแต่การเลี้ยงควาย และการเลี้ยงวัวเท่านั้น จำนวนควายที่เลี้ยงลดลงเรื่อย ๆ แต่จำนวนวัวที่ชาวบ้านเลี้ยงเพิ่มจำนวนมากขึ้นอย่างมากมาย เมื่อ พ.ศ.2490 - 2510 ทุกครัวเรือนจะเลี้ยงควายไว้ทดแทน มีควายในตำบลนาหัวประมาณ 300 ตัว ใน พ.ศ. 2500 ปัจจุบันมีควายในตำบลนาหัวไม่ถึง 100 ตัว ใน พ.ศ. 2500 มีวัวในตำบลนาหัวไม่ถึง 50 ตัว แต่ปัจจุบัน (พ.ศ.2536) มีวัวในตำบลนาหัวประมาณ 1,000 ตัว แสดงว่าปัจจุบันชาวบ้านนิยมเลี้ยงวัวพื้นเมืองมาก

2. ความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและสภาพแวดล้อมส่งเสริมการเลี้ยงวัวพื้นเมือง

ความเปลี่ยนแปลงทางสังคมคือ ชาวบ้านได้รับการศึกษาวิชาสามัญสูงขึ้น มีการติดต่อกับโลกภายนอกมากขึ้น มีคนภายนอกเข้ามาทำงานหรือรับราชการในท้องถิ่นมากขึ้น มีสินค้าแปลก ๆ อุปกรณ์เครื่องใช้ เครื่องมือใหม่ ๆ ตลอดจนการหมุนเวียนของเงินในท้องถิ่น จากการพัฒนาต่าง ๆ มีมากขึ้น ทำให้วิถีชีวิตของชาวบ้านเปลี่ยนแปลงไป ในขณะเดียวกัน การทำลายป่าการแผ้วถางป่ามีมากขึ้น ดินที่ถูกไถไถไปถมแหล่งน้ำธรรมชาติ หนองบึง และ ลำธาร ทำให้ขาดแคลนน้ำ แต่หญ้าตามหัวไร่ปลายนามีมากขึ้นเพราะมีการไถป่า ทำไร่ข้าวโพด จำนวนมาก ความเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ส่งเสริมการเลี้ยงวัวพื้นเมือง ส่วนช้างไม่มีแหล่งหญ้า แหล่งน้ำเพียงพอ จึงต้องหายสูญไปจากตำบลนาหัว ควายยังมีราคาดี คนเลี้ยงได้กำไร จึงมีผู้เลี้ยงอยู่บ้าง สำหรับวัวเป็นช่วงที่ชาวบ้านนิยมเลี้ยงกันมากที่สุด

3. ลักษณะและนิสัยพิเศษของวัวทากที่เหมาะสมแก่การเลี้ยงงานท้องถิ่น

วัวพื้นเมืองเป็นสัตว์ที่มีลักษณะ และนิสัยพิเศษบางประการคือ

3.1 เป็นสัตว์ที่ไม่ชอบแช่น้ำ ไม่ต้องการน้ำมาก

3.2 เป็นสัตว์ที่กินหญ้า และใบไม้หลายชนิดเป็นอาหาร วัวพื้นเมืองกินหญ้า

ทั่ว ๆ ไป และกินใบไม้อื่น ๆ ได้อีกในฤดูแล้งที่หญ้าขาดแคลน วัวพื้นเมืองกินใบไม้ตามป่า
ได้หลายชนิด จึงดำรงชีวิตรอดได้เป็นอย่างดี

3.3 เป็นสัตว์ที่เลี้ยงง่ายคือ ไม่ค่อยเป็นโรค

3.4 วัวตัวเมียให้ลูกทุกปี เป็นการเพิ่มรายได้หรือผลกำไรแก่ผู้เลี้ยง
ที่แน่นอน สม่าเสมอ

3.5 ชาวบ้านนิยมรับประทานเนื้อวัวพื้นเมืองมากกว่าเนื้อวัวพันธุ์ต่างประเทศ

3.6 หาดตลาดง่าย การซื้อขายวัวพื้นเมืองทำได้ง่ายในท้องถิ่น โดยเฉพาะ
ที่ตำบลนาแห้ว มีร้านฆ่าวัวจำหน่ายอยู่ที่บ้านนาโพธิ์ มีการฆ่าวัวจำหน่ายวันเว้นวัน

3.7 ราคาไม่แพงเกินไป ชาวบ้านโดยทั่วไปสามารถซื้อหาได้

3.8 วัวพื้นเมืองเลี้ยงเป็นฝูงได้ ไม่คื้อ จึงสะดวกในการดูแลมากกว่าควาย
ใช้คนเพียง 1 - 2 คน ก็สามารถดูแลวัวเป็นฝูง 20 - 30 ตัว ได้

ด้วยลักษณะและนิสัยพิเศษของวัวพื้นเมืองดังกล่าวแล้ว ทำให้ชาวบ้านนิยม
เลี้ยง วัวพื้นเมืองเสริมรายได้ของครอบครัวและมีความมั่นใจในความสำเร็จมากกว่าการทำ
เกษตรกรรมด้านอื่น ๆ

จากข้อมูลเบื้องต้นดังกล่าว ผู้วิจัยจึงเสนอโครงการเลี้ยงวัวพื้นเมืองเพื่อยกฐานะ
ทางเศรษฐกิจของชาวชนบทชายแดนต่อโครงการน้ำพระทัยจากในหลวง (อีสานเขียว) และ
ได้รับการพิจารณาสนับสนุนด้วยทุนวิจัยจำนวน 200,000 บาท (สองแสนบาทถ้วน)

บทที่ 3

การดำเนินโครงการเลี้ยงวัวพื้นเมืองเพื่อยกฐานะทางเศรษฐกิจ ของชาวชนบทชายแดนและการเก็บข้อมูล

เพื่อให้เกิดความกระจ่างชัดเจน ผู้วิจัยจะได้ชี้แจงสิ่งต่าง ๆ ในการดำเนินโครงการ
เป็นลำดับต่อไปดังนี้

นิยามคำ

1. วัวพื้นเมือง หมายถึงวัวที่ชาวบ้านในอำเภอนาหว้าเลี้ยงกันมาแต่เดิม มีความ
คุ้นเคยกับสภาพดิน ฟ้า อากาศ อาหาร หญ้า น้ำ ของท้องถิ่น เป็นวัวที่เลี้ยงง่าย มีความอดทน
ต่อความแห้งแล้งในฤดูแล้ง เป็นวัวขนาดเล็ก
2. การยกฐานะทางเศรษฐกิจ หมายถึงการเพิ่มรายได้และลดรายจ่ายของครอบครัว
รวมทั้งการมีความรู้สึกร่มมั่นคงในจิตใจว่าเป็นผู้มีรายได้แน่นอน หหมดความวิตกกังวลถึงความอดอยาก
ขาดแคลน
3. ชนบทชายแดน หมายถึงท้องถิ่นที่อยู่ติดติดเส้นกันเขตแดนไทย - ลาว คือ แม่น้ำโขง
ในที่นี้หมายถึง ตำบลนาหว้า และตำบลแสงภา ในอำเภอนาหว้า จังหวัดเลย

ความสำคัญของการวิจัย

การวิจัยนี้เชื่อว่าจะมีความสำคัญดังต่อไปนี้

1. ทำให้ทราบความสนใจ และความสามารถของชาวบ้านในการปฏิบัติตามสัญญา
หรือข้อตกลงในการกู้เงินจากโครงการไปซื้อวัวพื้นเมืองมาเลี้ยง และคืนเงินกู้ตามเวลาที่กำหนด
2. ทำให้ทราบกระบวนการถ่ายทอดความคิดของโครงการไปสู่การปฏิบัติจริงของ
ชาวบ้าน ว่ามีขั้นตอนการถ่ายทอด การรับรู้ การเกิดความเข้าใจและมีกรปฏิบัติตามอย่างไร

3. ทำให้ทราบข้อบกพร่อง ข้อดี ข้อเสีย ของการให้ชาวบ้านรับผิดชอบ การปฏิบัติ ตามสัญญาหรือข้อตกลงต่าง ๆ ในการเลี้ยงวัวพื้นเมือง เพื่อยกฐานะทางเศรษฐกิจของตนเอง

4. ทำให้ได้ข้อพิสูจน์ด้วยการปฏิบัติว่าการช่วยเหลือชาวบ้านที่ตรงกับความต้องการ ของชาวบ้านมีผลแตกต่างจากการช่วยเหลือที่ได้มาด้วยเป้าหมายอื่น ๆ อย่างไร

จุดมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อยกฐานะทางเศรษฐกิจของชาวชนบทในอำเภอหนองบัวลำภูให้ดีขึ้นด้วยการเลี้ยงวัวพื้นเมือง
2. เพื่อฝึกอบรมกระบวนการกู้เงินดอกเบี้ยต่ำ (ร้อยละ 6 ต่อปี) และการใช้เงินกู้ ด้วยการเลี้ยงวัวพื้นเมืองในอำเภอหนองบัวลำภู
3. เพื่อสร้างคุณธรรมและหลักปฏิบัติอันเหมาะสม ถูกต้องในการดำรงชีวิต และการพัฒนาเศรษฐกิจของตนเอง ครอบครัวและชุมชน
4. เพื่อส่งเสริมธุรกิจการเลี้ยงวัว การให้การศึกษอบรมความรู้ในการเลี้ยงวัวพื้นเมืองให้แก่นักเรียน ประชาชนและผู้สนใจในอำเภอหนองบัวลำภู
5. เพื่อสร้างบริบทการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบให้มีความสมบูรณ์ และสร้างความสงบสุขในสังคมชนบทชายแดนให้ยืนนาน

ปัญหาที่ต้องการคำตอบ

ในการทำการวิจัยเรื่องการเลี้ยงวัวพื้นเมืองเพื่อยกฐานะทางเศรษฐกิจของชาวชนบทชายแดน ผู้วิจัยต้องการตอบปัญหาบางประการดังต่อไปนี้

1. การเลี้ยงวัวพื้นเมืองให้ผลตอบแทนเป็นที่พอใจของชาวบ้านหรือไม่
2. การเลี้ยงวัวพื้นเมืองเหมาะกับนิสัย สภาพแวดล้อมและวิถีการดำรงชีวิตของชาวบ้านหรือไม่
3. เมื่อเวลาผ่านไป 2 ปี ความสนใจในการเลี้ยงวัวพื้นเมืองยังมีอยู่หรือไม่
4. อุปสรรคในการเลี้ยงวัวมีอะไรบ้างที่สามารถแก้ไขได้ และมีอะไรบ้างที่แก้ไขไม่ได้
5. รายได้จากการเลี้ยงวัวพื้นเมืองโดยเฉลี่ยในเวลา 2 ปี มีจำนวนเท่าใด

6. ผู้ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพเลี้ยงวัว มีคุณสมบัติอะไรบ้าง
  7. ผู้ร่วมโครงการเลี้ยงวัวพื้นเมืองได้พัฒนาความรู้ ความเข้าใจ และความชำนาญเพิ่มขึ้นหรือไม่
  8. คุณธรรมอะไรที่จำเป็นสำหรับการยกฐานะทางเศรษฐกิจด้วยการเลี้ยงวัวพื้นเมือง
  9. การทำโครงการโดยให้ชาวชนบทร่วมมือรับผิดชอบอย่างใกล้ชิด เกิดผลแตกต่างจากที่ส่วนราชการเป็นผู้ดำเนินการในลักษณะใดบ้าง
  10. โครงการเลี้ยงวัวพื้นเมืองมีผลกระทบต่อวิถีการดำรงชีวิตของชาวบ้านในด้านใดบ้าง
- คำตอบสำหรับปัญหาดังกล่าวเป็นสิ่งที่ช่วยทำให้เกิดความชัดเจนในการประกอบอาชีพการเลี้ยงวัวพื้นเมืองที่ตำบลนาแห้ว และตำบลอื่น ๆ ในอำเภอนาแห้ว หากสามารถหาคำตอบที่ถูกต้องได้โดยการวิจัยครั้งนี้ การประกอบอาชีพการเลี้ยงวัวในอำเภอนาแห้ว ย่อมจะมีความเชื่อมั่นสูงขึ้น ผู้วิจัยจึงตั้งใจและใช้การวิจัยครั้งนี้แสวงหาคำตอบสำหรับปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น

ขอบเขตของการวิจัย

เนื่องจากการวิจัยนี้เกี่ยวข้องกับการให้ชาวชนบทขายแคนกู้เงินไปซื้อวัวพื้นเมืองมาเลี้ยง โดยต้องนำเงินกู้มาคืนในเวลาที่กำหนดพร้อมทั้งดอกเบี้ย กิจกรรมที่เกี่ยวกับเงินเป็นกิจกรรมที่เสี่ยง ผู้วิจัยจึงต้องกำหนดขอบเขตการวิจัยให้เอื้อต่อการปฏิบัติงานภาคสนาม และถือความปลอดภัยจากการเสี่ยงเป็นเกณฑ์ในการทำวิจัย ดังต่อไปนี้

1. การเลือกหมู่บ้านร่วมโครงการต้องได้รับความสนับสนุนจากผู้นำของหมู่บ้านเป็นอย่างดี เช่น แสดงความสนใจโครงการอย่างเด่นชัด กล้ารับรองความซื่อสัตย์ของชาวบ้าน และชาวบ้านรับรองยืนยันความซื่อสัตย์ซึ่งกันและกัน
2. ชาวบ้านที่ร่วมโครงการต้องมีฐานะและความสามารถพอที่จะคืนเงินกู้ได้ในเวลาที่กำหนด

จากการศึกษาเบื้องต้นโดยการสัมภาษณ์ผู้นำท้องถิ่น ส่วนราชการ ชาวบ้านและผู้คุ้นเคยกับพื้นที่ เช่น คนขับรถ ประจําทาง ผู้อาวุโสของหมู่บ้าน ในตำบลนาแห้วมี 7 หมู่บ้าน คือ บ้านนาแห้วเก่า บ้านนาแห้วใหม่ บ้านห้วยนาสี บ้านนุ่ง บ้านนาโพธิ์ บ้านเมืองแพร่และบ้านโป่งกูด จากคำบอกเล่าต่าง ๆ เกี่ยวกับประวัติหมู่บ้าน นิสัยใจคอของชาวบ้าน ความ

สามัคคีฐานะทางเศรษฐกิจ ความสนใจในอาชีพ ความซื่อสัตย์ และความหนาแน่นของประชาชนในหมู่บ้าน ผู้วิจัยเลือกไว้ 2 หมู่บ้าน โดยตั้งใจว่า หมู่บ้านอื่น ๆ จะดำเนินการต่อไปในภายหลัง หมู่บ้านทั้งสองนี้ผู้วิจัยให้โอกาสแก่ชาวบ้านเท่าเทียมกัน แต่เมื่อเริ่มงานไปได้ระยะหนึ่ง มีชาวบ้านเพียงหมู่บ้านเดียวที่สามารถปฏิบัติตามสัญญาหรือข้อตกลงต่าง ๆ ได้ครบถ้วน ผู้วิจัยจึงตัดสินใจทำการวิจัยเรื่องการเลี้ยงวัวพื้นเมือง เพื่อยกฐานะทางเศรษฐกิจของชาวชนบทชายแดนในหมู่บ้านนี้เพียงหมู่บ้านเดียวก่อน

หมู่บ้านร่วมโครงการ

ผู้วิจัยเลือกหมู่บ้านนารพธิ์ ในตำบลนาแห้ว อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย เป็นหมู่บ้านร่วมโครงการเป็นหมู่บ้านแรก เพราะเข้าเกณฑ์เบื้องต้น 2 ประการที่กล่าวไว้ในขอบเขตของการวิจัย คือ ผู้นำของหมู่บ้านให้การสนับสนุนโครงการเป็นอย่างดี และชาวบ้านมีฐานะและความสามารถพอที่จะคืนเงินกู้ได้ ในเวลาที่กำหนด นอกจากนี้หมู่บ้านนารพธิ์ ยังมีลักษณะที่เหมาะสมบางประการ คือ

1. เป็นหมู่บ้านที่อยู่ใกล้ชายแดนไทย - ลาว แต่ไม่ติดติดชายแดนเหมือนบ้านเมืองแพร่
2. เป็นหมู่บ้านที่อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอนาแห้วเพียง 2 กิโลเมตร
3. มีร้านฆ่าสัตว์ (วัว) อยู่ที่บ้านนารพธิ์ คือ ร้านของ นายเกษม ใจเอื้อ ซึ่งมีแห่งเดียวในอำเภอนาแห้ว
4. บ้านนารพธิ์เป็นจุดรวมของเส้นทางคมนาคมทั้งหมดของ อำเภอนาแห้ว คือ เส้นทางที่จะติดต่อกับประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เส้นทางที่จะติดต่อกับภาคกลาง ภาคอีสาน และภาคเหนือ ของประเทศไทย จะมาพบกันที่บ้านนารพธิ์
5. ชาวบ้านนารพธิ์เคยทำงานในโครงการพัฒนาต่าง ๆ มานานหลายปี จึงรับรู้ปัญหาและยอมรับสัญญาหรือข้อตกลงต่าง ๆ ได้
6. บ้านนารพธิ์มีจำนวนครอบครัว 90 ครอบครัว นับว่ามีจำนวนเพียงพอที่จะทำการโครงการได้สะดวก

กลุ่มที่ 1

ข้อมูลทั่วไป บ้านนาโพธิ์ หมู่ที่ 2 ตำบลนาแ้ว อำเภอนาแ้ว จังหวัดเลย
ประจำเดือนกันยายน พ.ศ. 2536

1. จำนวนเนื้อที่ 1,100 ไร่
2. พื้นที่ทำกิน 1,000 ไร่
3. ห่างจากโรงพยาบาล อำเภอนาแ้ว 2 กิโลเมตร
4. จำนวนหลังคาเรือน 76
5. จำนวนครอบครัว 90
6. จำนวนส้วมที่ถูกหลักสุขาภิบาล 75 ที่
7. จำนวนประชากร 305 คน ชาย 141 คน หญิง 164 คน
8. แยกตามกลุ่มอายุ
  - 8.1 อายุแรกเกิด - 1 ปี 4 คน
  - 8.2 อายุ 1 - 4 ปี 24 คน
  - 8.3 อายุ 5 - 14 ปี 43 คน
9. หญิงวัยเจริญพันธุ์ อายุ 15 - 44 ปี 77 คน
10. หญิงวัยเจริญพันธุ์ อายุ 15 - 44 ปี อยู่กินกับสามี 59 คน
11. นักเรียน ป.1 - 6 11 คน
12. นักเรียน ป.1 7 คน
13. นักเรียนหญิง ป.6 3 คน
14. อสร/ผู้นำนักเรียน 10 คน (อาสาโรงเรียน)
15. ภาวะโภชนาการเด็กแรกเกิด - 4 ปี - ภาวะปกติ 14 คน
  - ภาวะขาดสารอาหารอันดับ 1 7 คน
  - ภาวะขาดสารอาหารระดับ 2, 3 - คน
16. งานสร้างภูมิคุ้มกันโรค ตั้งแต่ตุลาคมเป็นต้นมา (2536)
  - 16.1 เด็กแรกเกิด - 1 ปี ได้รับวัคซีนป้องกันโรค วัณโรค, หัด (1 ครั้ง)
ตับอักเสบบี คอตีบ ไอกรณ บาดทะยัก หัดเยอรมัน (3 ครั้ง) จำนวน 8 คน
  - 16.2 เด็ก 1 - 2 ปี ได้รับวัคซีนป้องกันโรคคอตีบ ไอกรณ บาดทะยัก
หัดเยอรมัน และเชื้อหุ้มสมองอักเสบ จำนวน 3 คน
  - 16.3 หญิงมีครรภ์ได้รับวัคซีนป้องกันบาดทะยัก 2 ครั้ง จำนวน 2 คน

17.	บริการวางแผนครอบครัวทุกวิธี	41 คน
17.1	ยาเม็ด	22 คน
17.2	ยาฉีด	4 คน
17.3	ใส่ห่วง	4 คน
17.4	ยาฝังๆ	1 คน
17.5	ทำหมันหญิง	4 คน
17.6	ทำหมันชาย	5 คน
17.7	ถุงยางอนามัย	1 คน

ศสภ

ศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชนบ้านนาโพธิ์
หมู่ 2 ตำบลนาแก้ว อำเภอโนนสูง จังหวัดเลย

สรุปผลการจัดลำดับความสำคัญของปัญหา

บ้านนาโพธิ์ ตามเกณฑ์ตัวชี้วัด จปฐ ประจำปี 2536

จำนวนหลังคาเรือน

ลำดับที่	เป้าหมาย ปัญหาสาธารณสุข ตัวชี้วัด ปี 2535	ทั้งหมด	เข้า เกณฑ์		ไม่เข้า เกณฑ์	
			จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1	เด็กแรกเกิด น้ำหนัก 3 กิโลกรัมขึ้นไป 70	5 คน	3	60	2	40
2	เด็ก 0-5 ปี ขาดสาร อาหารระดับ 1 ไม่เกิน 10	21 คน	14	66.7	7	33.3
3	ครัวเรือนไม่กินอาหาร ประเภทสุก ๆ ดิบ ๆ 60	76 ครัว เรือน	16	21.1	60	78.9
4	บ้านเรือนสะอาด 90	76 ครัว เรือน	36	47.4	40	52.6
5	ครัวเรือนมีน้ำสะอาดดื่ม เพียงพอตลอดปี 95	76 ครัว เรือน	41	53.91	35	46.1
6	ครัวเรือนทำกิจกรรม ป้องกันควบคุมสิ่งแวดล้อม 90	76 ครัว เรือน	65	85.5	11	14.5

แนวทางการแก้ปัญหาด้านสาธารณสุข บ้านนาโพธิ์ โดยประชาชนดำเนินการ ประจำปี 2537

ลำดับที่	ปัญหาตามตัวชี้วัด จปฐ ที่ตกเกณฑ์	สาเหตุ	แนวทางแก้ไข	ระยะเวลา ดำเนินการ
1.	เด็กแรกเกิดน้ำหนัก 3 กิโลกรัม ขึ้นไป	- ขาดความรู้ - ยากจน	ให้โภชนศึกษา	ต.ค.36-ก.ย.37
2.	เด็ก 0-5 ปี ขาดสารอาหาร ระดับ 1	- ขาดความรู้ - ยากจน	ค้นหาติดตาม เด็ก 0-5 ปี	"-----"
3.	ครัวเรือนไม่กินอาหารเนื้อสัตว์ สุก ๆ ดิบ ๆ	- ขาดความรู้ - ความเชื่อ	ให้โภชนศึกษา แนะนำตรวจอุจจาระ	"-----"
4.	ครัวเรือนมีการจัดบ้านเรือน บริเวณบ้านสะอาด	- มักง่าย - ขาดความรู้	ให้ความรู้เรื่อง ครัวเรือนไม่สะอาด	"-----"
5.	ครัวเรือนมีน้ำสะอาด ดื่มเพียงพอตลอดปี	- ขาดภาชนะ - ขาดความรู้	จัดหาภาชนะโดย กองทุน	"-----"
6.	ครัวเรือนทำกิจกรรมป้องกัน ควบคุมสิ่งแวดล้อม	- ขาดธรรมะ	ให้ความรู้วิธีการ สิ่งแวดล้อม	"-----"

กลุ่มที่ 2 การพึ่งตนเอง

1. ชมรม - อาสาสมัครสาธารณสุข 7 คน - กลุ่มแม่บ้าน - คน
- กลุ่มเยาวชน - คน ในรอบปีมีการประชุม 12 ครั้ง
2. แหล่งจำหน่ายยาสามัญประจำบ้านอยู่ที่ **ศสมข.**
3. การสำรวจ จปฐ 1 ครั้ง วันที่ 20 กรกฎาคม 2536
กชช. 2 ค. - ครั้ง วันที่.....
บช.1 - 10 1 ครั้ง วันที่ 20 กรกฎาคม 2536
4. ที่อ่านหนังสือพิมพ์ 1 แห่ง หอกระจายข่าว/หลักเกณฑ์ 1/- แห่ง/
5. การศึกษาดูงานบ้านอื่น 1 ครั้ง 7 คน
หมู่บ้านอื่นมาศึกษาดูงาน - ครั้ง - คน
6. จปฐ. 1 ติดไว้ที่บ้าน จำนวน 76 คราวเรือน
มีการประชุมแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างหมู่บ้าน 12 ครั้ง 7 คน
7. อสม. ส่งผู้ป่วยไป สอ. - ครั้ง ไป ร.พ. - ครั้ง
8. มียานพาหนะรับส่งผู้ป่วย (จ้าง/วาน) - คัน

กลุ่มที่ 3 การเข้าถึงบริการ

ผู้มีสิทธิรักษาฟรีในหมู่บ้าน	จำนวนผู้ได้รับสิทธิ (คน)	ผลการเทียบเกณฑ์ ปี 2536 เข้า - ไม่เข้า
1. เด็กอายุ 0-12 ปี	60	60
2. ผู้สูงอายุ (60 ปี)	29	29
3. บัตร สชน.	32	32
4. บัตรสุขภาพ	54	54
5. บัตรข้าราชการ	25	25
6. ประกันสังคม	5	5
7. อื่น ๆ (อสม)	22	22
7.1 ผู้พิการ	-	-
7.2 กำนัน, ผู้ใหญ่บ้าน, อสม.	5	5
7.3 ทหารผ่านศึก	-	-
7.4 เอกชน	-	-
ประชากรทั้งหมู่บ้าน 305 คน		232
วันเดือนปีสำรวจ ตุลาคม 2536		

วิธีการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยที่ทำกับชาวบ้านชนบทชายแดนโดยมีสิ่งที่เกี่ยวข้องคือ เงินกู้ และวัวพื้นเมือง ในการวิจัยจึงต้องมีการติดตามอย่างใกล้ชิดเป็นกระบวนการทั้งผู้วิจัย และผู้ร่วมโครงการจะต้องมีการติดต่อ ปรีกษา ทาหรือ และประเมินผลโครงการอยู่เรื่อย ๆ สม่่าเสมอ โดยมีการปฏิบัติกิจกรรมการวิจัย ดังนี้

1. การศึกษาเบื้องต้น ได้แก่การตรวจสอบสภาพพื้นที่ ความสนใจอาชีพการเลี้ยงวัวพื้นเมือง และความพร้อมของชาวบ้านในการร่วมโครงการ ใช้วิธีการสัมภาษณ์ การสังเกต และการไปตรวจสอบสภาพพื้นที่ตามความเป็นจริง
2. การประชุมชี้แจงโครงการ เพื่อเร่งเร้าความสนใจ ปรับความคิดและความเข้าใจให้ตรงกัน และเตรียมความพร้อมในการทำสัญญา และข้อตกลงต่าง ๆ รวมทั้งให้ความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงวัว อาหารวัว และการป้องกันความสูญเสียด้านต่าง ๆ ในการเลี้ยงวัวพื้นเมือง
3. การรับสมัครเข้าร่วมโครงการ โดยให้ยื่นใบสมัครและมีผู้รับรองค้ำประกัน 10 คน เพื่อค้ำประกันเงินกู้จำนวน 10,000 บาท (หนึ่งหมื่นบาท)
4. การจับสลากหมายเลขชั้นบัญชีลำดับของสมาชิกผู้มีคุณสมบัติครบถ้วนเข้าร่วมโครงการ
5. การทำสัญญากู้เงินไปซื้อวัวพื้นเมืองมาเลี้ยง การอบรมหลักจริยธรรม คุณธรรม ในการร่วมโครงการ และการรับเงินกู้ครบคร้วละ 10,000 บาท (หนึ่งหมื่นบาท)
6. การคืนเงินกู้งวดที่ 1 เมื่อครบปีแรกจำนวน 5,600 บาท และการคืนเงินกู้งวดที่ 2 เมื่อครบปีที่ 2 จำนวน 5,360 บาท (คือคืนเงินต้น 10,000 บาท และดอกเบี้ยรวม 960 บาท) ทำพ่อน้าสมาชิกผู้ร่วมโครงการ ดอกเบี้ยมอบให้เป็นกองทุนพัฒนาหมู่บ้านต่อไป
7. การติดตามผล และการแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น
8. การเก็บข้อมูลกิจกรรมต่าง ๆ โดยการบันทึกข้อมูล การถ่ายภาพสี การประชุม การมอบเงินกู้ และภาพสีวัวที่ซื้อมาเลี้ยงในโครงการ
9. การวิเคราะห์ข้อมูล และการทำรายงานการวิจัย

การเก็บข้อมูล

การเก็บข้อมูลได้ดำเนินการระหว่างการเดินทางไปปฏิบัติงานภาคสนาม อำเภอนาแก้ว จังหวัดเลย รวมเวลาเก็บข้อมูล ประมาณ 2 ปี จากปลายปี พ.ศ. 2534 ถึงปลายปี พ.ศ. 2536

ในการดำเนินการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ไปปฏิบัติงานภาคสนาม เพื่อทำกิจกรรมการวิจัยขั้นตอนต่าง ๆ รวม 16 ครั้ง ในระหว่างวันที่ 12 ตุลาคม พ.ศ. 2534 ถึงวันที่ 14 พฤศจิกายน 2536 เพื่อเก็บข้อมูล และปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ให้เสร็จสิ้นตามความมุ่งหมายของโครงการ ดังนี้

ครั้งที่	1	วันที่	12 - 15	ตุลาคม	พ.ศ. 2534
ครั้งที่	2	วันที่	14 - 17	ธันวาคม	พ.ศ. 2534
ครั้งที่	3	วันที่	11 - 15	มกราคม	พ.ศ. 2535
ครั้งที่	4	วันที่	25 - 29	มกราคม	พ.ศ. 2535
ครั้งที่	5	วันที่	14 - 20	มีนาคม	พ.ศ. 2535
ครั้งที่	6	วันที่	6 - 14	เมษายน	พ.ศ. 2535
ครั้งที่	7	วันที่	11 - 15	กรกฎาคม	พ.ศ. 2535
ครั้งที่	8	วันที่	27 - 28	กรกฎาคม	พ.ศ. 2535
ครั้งที่	9	วันที่	24 - 29	สิงหาคม	พ.ศ. 2535
ครั้งที่	10	วันที่	26 - 28	ตุลาคม	พ.ศ. 2535
ครั้งที่	11	วันที่	9 - 12	เมษายน	พ.ศ. 2536
ครั้งที่	12	วันที่	26 - 30	พฤษภาคม	พ.ศ. 2536
ครั้งที่	13	วันที่	26 - 29	มิถุนายน	พ.ศ. 2536
ครั้งที่	14	วันที่	13 - 19	ตุลาคม	พ.ศ. 2536
ครั้งที่	15	วันที่	6 - 10	พฤศจิกายน	พ.ศ. 2536
ครั้งที่	16	วันที่	9 - 14	ธันวาคม	พ.ศ. 2536

การปฏิบัติงานภาคสนามเป็นการดำเนินการเพื่อติดตามความเปลี่ยนแปลง และความเคลื่อนไหวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับโครงการ ผู้ร่วมโครงการ วัวที่ซื้อมาเลี้ยง และสภาพแวดล้อมทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปเมื่อเวลาผ่านไป รวมทั้งการศึกษาค้นคว้า และมองหาช่องทางในการพัฒนาโครงการให้ก้าวหน้าทันเหตุการณ์ด้วย

บทที่ 4

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลจะแบ่งเป็น 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 เป็นเรื่องเกี่ยวกับข้อมูลเบื้องต้นต่าง ๆ เพื่อประกอบความเข้าใจในการวิเคราะห์ ตอนที่ 2 ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับการพิจารณาคำตอบสำหรับปัญหาที่ต้องการคำตอบในการวิจัยนี้ สำหรับตอนที่ 3 เป็นเรื่องการประเมินผลความสำเร็จของโครงการโดยใช้ข้อมูลทั้งหมดที่มีอยู่

ตอนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้น

ก. การประชุมผู้ร่วมโครงการ

การดำเนินงานวิจัย ผู้วิจัยจัดประชุมหลายครั้งที่สำนักงานโครงการ คือ ห้องสมุด - พิพิธภัณฑ์หมู่บ้าน "สารวิจิตร" เลขที่ 65 บ้านนาโพธิ์ ตำบลนาแ้ว อำเภอนาแ้ว จังหวัดเลย โดยทั่วไปการประชุมจะมีในตอนค่ำ ระหว่าง 19.00 - 21.00 น. ตั้งแต่เดือนธันวาคม พ.ศ.2534 ถึงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2536 มีการประชุมรวม 15 ครั้ง คือ

การประชุมครั้งที่ 1 วันอาทิตย์ที่ 15 ธันวาคม พ.ศ.2534 เวลา 20.00-21.15 น. เป็นการประชุมแกนนำของโครงการ เพื่อซักซ้อมความเข้าใจและหาแนวทางการดำเนินโครงการวิจัย ให้บรรลุความมุ่งหมาย มีผู้มาประชุมรวม 8 คน คือ

1. นายพร้อม	สารวิจิตร	ผู้ใหญบ้านนาโพธิ์
2. นายน้อย	วันทองสังข์	ผู้ช่วยผู้ใหญบ้านนาโพธิ์
3. นายอวด	แสงรัตน์	
4. นายสายแดน	ไพโรภบาล	
5. นายถัด	สารมรินทร์	
6. นายเมฆ	ดวงอุปะ	
7. นายเจริญ	บุตรเวียงพันธ์	ครูโรงเรียนบ้านแสงภา
8. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิสิทธิ์ สารวิจิตร		

ในการประชุม มีการปรึกษากันว่าจะเชิญชาวบ้านมาประชุมอีก ในวันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ. 2534 เพื่อฟังความคิดเห็น และหาผู้สนใจร่วมโครงการเพิ่มเติม เพราะจำนวนที่มาประชุมประชุมครั้งแรกเพียง 7 คน ยังไม่เพียงพอที่จะทำโครงการได้ จึงขอให้ผู้มาประชุมวันนี้ไปบอกชาวบ้านอื่น ๆ ขอเชิญผู้สนใจมาร่วมปรึกษาหารือกัน ในวันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ.2534 เวลา 19.00 - 21.00 น. ณ ที่ประชุมเดิม

การประชุมครั้งที่ 2 วันจันทร์ที่ 16 ธันวาคม พ.ศ. 2534

เวลา 20.00 - 22.30 น. จากการประชุมมีข้อเสนอว่า ควรมีดอกเบี้ยยประมาณวันละ 1 บาท เวลา 2 ปี ดอกเบี้ยประมาณ 730 บาท วันนี้มีผู้มาประชุม 17 คน และได้สนทนาศึกษากันจนได้รายชื่อผู้มาร่วมประชุมมีดังนี้

1. นายพร้อม สารวิจิตร ผู้ใหญ่บ้านนาโพธิ์
2. นายอวด แสงรัตน์
3. นายสายแดน ไพรภิบาล
4. นายถัด สารมโน
5. นายบัน แสงคำ
6. นายลับ สีหะวงศ์
7. นายคำพุก จันทะคุณ
8. นายอุ้น สารมโน
9. นายม้วน ฤทธิศักดิ์
10. นายวิจิตร สารแสง
11. นายแบ่น สารมโน
12. นายบุญมี เนตรแสงศรี
13. นายสุบรรณ กัดทะศรี
14. นายจรูญ พรหมอ่อง
15. นายสมศักดิ์ เนตรและแสงศรี
16. นายกอน ศรีพอง
17. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิสิทธิ์ สารวิจิตร

การประชุมครั้งที่ 3 วันอาทิตย์ที่ 12 มกราคม พ.ศ. 2535 เวลา

19.30 - 21.30 น. มีผู้มาประชุม 29 คน ที่ประชุมได้ตกลงหลักการสำคัญคือ

1. เห็นด้วยกับการเก็บดอกเบี้ย 960 บาท จากผู้กู้เงินจำนวน 10,000 บาท
ในเวลา 2 ปี ปีแรกเก็บ 600 บาท และปีที่ 2 เก็บอีก 360 บาท
2. เชื่อว่าสามารถคืนเงินกู้ได้ เงินกู้ไม่สูญ
3. ให้ทุกคนช่วยกันดูแล เอาใจใส่อย่างดี ไม่ปล่อยไว้เข้าป่าเหมือนสภาพ
ทั่ว ๆ ไป
4. จะเริ่มให้กู้เงินเมื่อคนกู้พร้อมจะทำสัญญากู้ ในการประชุมครั้งต่อไป
(วันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2535)

รายชื่อผู้เข้าประชุมมีดังนี้

1. นายอวด แสงรัตน์
2. นายฟ่อน ฤทธิ์ศักดิ์
3. นายลับ สีหะวงศ์
4. นายบัน แสงคำ
5. นายวิจิตร สารแสง
6. นายม้วน ฤทธิ์ศักดิ์
7. นายสมพงษ์ จันทะคุณ
8. นายสมัคร คำนแก้ว
9. นายคำมา จันทะคุณ
10. นายสุบรรณ กัณทะศรี
11. นายเส็ง สารมโน
12. นายแปน สารมโน
13. นายชู สารแสง
14. นายบรรพต เจริญรัตน์
15. นายถัด สารมโน
16. นายพร้อม สารวิจิตร
17. นายสายแดน ไพโรภิมาล
18. นายคำมา แสงรัตน์

19. นายลิ เนตรแสงศรี
20. นายสมศักดิ์ เนตรแสงศรี
21. นายบุญมี เนตรแสงศรี
22. นายสิงห์ทอง ผสม
23. นายกฤษดา สมประสงค์ (ปลัดอำเภอนาแห้ว)
24. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ กวี วรรณวิน
25. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิสิทธิ์ สารวิจิตร
26. นายรัชชัย ผดุงตาล
27. นายปารมภ์ หิรัญพิศ
28. นายท่อน ศรีดวงจันทร์
29. นายน้อย วันทองสังข์

ที่ประชุมได้อภิปรายเรื่องต่าง ๆ ได้แก่ ปัญหาการเลี้ยงวัวพื้นเมือง ตัวอย่างความสำเร็จในการเลี้ยงวัว แล้วที่ประชุมได้สรุปหลักการสำคัญ 4 ประการ ดังกล่าวข้างต้น

การประชุมครั้งที่ 4 วันจันทร์ที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2535

เวลา 19.30 - 21.40 น. มีผู้เข้าประชุม 26 คน มีผู้ยื่นใบสมัครขอกู้เงินโครงการแล้ว 22 คน จะยื่นวันที่ 28 มกราคม 2535 อีก 1 คน เป็นชาวบ้านนาโพธิ์ทั้งหมด ที่ประชุมเสนอชื่อคณะกรรมการพัฒนากองทุนเลี้ยงวัว 5 คน คือ

1. นายลับ	สีหะวงศ์	ประธานกรรมการ
2. นายคำ	ม่วงมา	กรรมการ
3. นายสบาย	สีบุ	กรรมการ
3. นายวิจิตร	สารแสง	กรรมการ
5. นายบรรจง	แสนคุ้ม	กรรมการ

รายชื่อผู้เข้าประชุมมีดังนี้

1. นายลับ สีหะวงศ์
2. นายผอน ฤทธิศักดิ์
3. นายน้อย วันทองสังข์

4. นายบรรจง แสนคุ้ม
5. นายสายแดน ไพรภิบาล
6. นายคำ ม่วงมา
7. นายปิ่น แสงคำ
8. นายบุญมี เนตรแสงศรี
9. นายสายยันต์ แสนคุ้ม
10. นายคำทา แสงรัตน์
11. นายพร้อม สารวิจิตร
12. นายคำพุก จันทะคุณ
13. นายเส็ง สารมโน
14. นายวิจิตร สารแสง
15. นายสมชาย แสนคุ้ม
16. นายจรูญ พรหมเมือง
17. นายทองคำ สารแสง
18. นายบุญเกื้อ สารวิจิตร
19. นายบรรพต เจริมรัตน์
20. นายถัด สารมโน
21. นายเมฆ ดวงอุปะ
22. นายอุดม พรหมผาบ
23. นายสุนันต์ เสวสิทธิ์
24. นายสบาย สีบุ
25. นายสมัคร คำนแก้ว
26. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิสิทธิ์ สารวิจิตร

การประชุมครั้งที่ 5 วันพุธที่ 29 มกราคม พ.ศ. 2535

เวลา 19.40 – 21.21 น. มีผู้มาประชุม 41 คน โดยผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิสิทธิ์ สารวิจิตร ได้มาร่วมประชุมด้วย วันนี้มีผู้แสดงความจำนงจะกู้เงินโครงการ 30 คน มีการจับสลากลำดับผู้ที่

จะได้รับสิทธิในการกู้เงินเรียงลำดับไว้ 40 ลำดับ ตามจำนวนผู้มาร่วมประชุมในครั้งนี้ การค้าประกัน
เงินกู้ให้ใช้คนค้าประกัน 10 คน คนละ 1,000 คน เพราะที่ดินที่อ้างมาไม่แน่นอน ที่ประชุมเห็นด้วย
ตามแนวทางนี้

ลำดับรายชื่อผู้มีสิทธิกู้เงินโครงการเพื่อซื้อที่ดินเมืองมาเลี้ยงมีดังนี้

<u>ลำดับที่</u>	<u>ชื่อ</u>	<u>สกุล</u>
1	นายสายทอง	สารแสง
2	นายหล่อ	ดวงอุปะ
3	นายเส็ง	สารมรณ
4	นายลับ	สีหะวงศ์
5	นายดำ	ม่วงมา
6	นายสายันต์	แสนคุ้ม
7	นางแสง	ทูนนาหาด
8	นายสมหวัง	แสงคำ
9	นางเบญจมาศ	ไตรพันธ์
10	นายบรรพต	เฉลิมรัตน์
11	นายเกษม	ใจเอื้อ
12	นายท่อน	ศรีดวงจันทร์
13	นายสารวย	วุฒิชัย
14	นายสายแดน	ไพโรภบาล
15	นายบุญถม	ศรีภูมิ
16	นายน้อย	วันทองสังข์
17	นายบุญมี	เนตรแสงศรี
18	นายบรรจง	แสนคุ้ม
19	นายวิจิตร	สารแสง
20	นายสมชาย	แสนคุ้ม
21	นายชั้น	ผสม
22	นายคำพุก	จันทร์คุณ

<u>ลำดับที่</u>	<u>ชื่อ</u>	<u>สกุล</u>
23	นายถัด	สารมรินทร์
24	นายกองคำ	สารแสง
25	นายจรูญ	พรมเมือง
26	นายคณา	แสงรัตน์
27	นายสุนันท์	เสวีสิทธิ์
28	นายบุญเกื้อ	สารวิจิตร
29	นายบัน	แสงคำ
30	นางสงกรานต์	ศรีเพชร
31	นายอุดม	สนิท
32	นายสมศักดิ์	เนตรแสงศรี
33	นายพ่อน	ฤทธิศักดิ์
34	นายสมพงษ์	จันทะคุณ
35	นายพร้อม	สารวิจิตร
36	นายลี	เนตรแสงศรี
37	นายร้อย	สุขเสริม
38	นายอุดม	พรหมผาบ
39	นายคณา	จันทะคุณ
40	นายสุบรรณ	กัณทะศรี

ผู้ที่ได้รับสิทธิในการกู้เงินโครงการรายละ 10,000 บาท (หนึ่งหมื่นบาทถ้วน)

เพื่อซื้อวัวพื้นเมืองมาเลี้ยง คือ

1. นายสายทอง   สารแสง
2. นายหล่อ   ดวงอุปะ
3. นางเส็ง   สารมรินทร์
4. นานลับ   สีหะวงศ์
5. นายคำ   ม่วงมา
6. นายสายันต์   แสนคุ้ม

7. นายแสวง ทุมนาหาด

8. นายสมหวัง แสงคำ

มีการมอบเงินกู้ชุดแรกรวม 80,000 บาท (แปดหมื่นบาท) มีสมาชิกรับเงินกู้ ในวันที่ 29 มกราคม พ.ศ. 2535 รวม 7 ราย ส่วนรายที่ 2 (นายหล่อ ดวงอุปะ) รับเงินกู้ ในวันที่ 30 มกราคม พ.ศ. 2535 ชุดนี้จะต้องคืนเงินกู้งวดที่ 1 จำนวน 5,000 บาท และ ดอกเบี้ย 600 บาท ในวันที่ 30 มกราคม พ.ศ. 2536 และคืนเงินกู้งวดที่ 2 จำนวน 5,000 บาท และดอกเบี้ย 360 บาท ในวันที่ 30 มกราคม พ.ศ. 2537

การประชุมครั้งที่ 6 วันอาทิตย์ที่ 15 มีนาคม พ.ศ. 2535

เวลา 20.00 - 21.00 น. มีผู้มาประชุม 13 คน ตกลงกันในที่ประชุมว่าเงินที่กู้ไปจากโครงการ จะต้องซื้อวัวพื้นเมืองมาเลี้ยงเท่านั้น ผู้ที่ไม่ซื้อวัวให้นำเงินมาคืนโครงการทันที ในวันที่ได้มีการสำรวจ ประเมินความก้าวหน้าโครงการซื้อวัว ได้ข้อมูลที่น่าสนใจคือ

1. นายคำ ม่วงมา

1.1 ซื้อวัว 16 ตัว เป็นเงิน 50,400 บาท โดยเอาเงินทุนเดิมของตนเอง

ซื้อเพิ่ม

1.2 ได้วัวเป็นวัวตัวเมีย 12 ตัว วัวตัวผู้ 4 ตัว

1.3 ได้วัวกำลังท้อง 5 ตัว คลอดแล้ว 1 ตัว

1.4 ทารูล้อมบริเวณเลี้ยงวัว โดยทารูลช่วยกันสองคนกับภรรยา

1.5 อีก 5 ปี จะหยุดทำไร่ข้าวโพด

2. นายลับ สีหะวงศ์ (ภรรยาเล่าแทน)

2.1 มีวัว 3 ตัว

2.2 ซื้อ 9,000 บาท ตัวละ 3,000 บาท

2.3 มีความพอใจในการซื้อครั้งนี้

3. นายสายันต์ แสนคุ้ม

3.1 ได้วัว 4 ตัว

3.2 เพิ่มเงินทุนของตนเอง 400 บาท

3.3 พอใจในการซื้อครั้งนี้

4. นายแสวง ทุมนาหาด

4.1 ใต้วัว 2 ตัว

4.2 ต้องการซื้อเพิ่ม

4.3 พอใจในการซื้อครั้งนี้

5. นายหล่อ ดวงอุปะ

5.1 ใต้วัว 3 ตัว

5.2 ไม่พอใจวัวที่ซื้อคราวนี้นัก อยากซื้อใหม่เพราะวัวที่ซื้อมาคราวนี้พอม

6. นายเส็ง สารมโน

6.1 ใต้วัว 3 ตัว

6.2 พอใจในการซื้อครั้งนี้

7. นายสมหวัง แสงคำ

7.1 ยังไม่ได้ซื้อ ได้ติดต่อซื้อวัวของ นายบุญเกื้อ สารวิจิตร แล้ว แต่ยัง

ตกลงราคากันไม่ได้

7.2 จะรอหาอีก 2 - 3 วัน

8. นายสายทอง สารแสง ไม่มาประชุมในวันนี้

สำหรับวันนี้มีผู้เข้าร่วมประชุม 12 คน คือ

1. นายกอง	ศรีฟอง	บ้านเหมืองแพร์
2. นายแสวง	ทุมนาหาด	
3. นายเส็ง	สารมโน	
4. นายวิจิตร	สารแสง	
5. นายลับ	สีหะวงศ์	
6. นายขัน	ผสม	
7. นายพร้อม	สารวิจิตร	
8. นายคำ	ม่วงมา	
9. นายสายแดน	ไพรภิบาล	
10. นายสุริยา	สารมโน	
11. นายสบาย	สีบุ	
12. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิสิทธิ์	สารวิจิตร	

ในการประชุมคราวนี้ได้ชี้แจงหลักการของโครงการเลี้ยงวัวพื้นเมือง ข้อปฏิบัติของผู้กู้เงิน และความสำเร็จของผู้กู้เงิน 8 รายแรกของโครงการ

หลักการของโครงการเลี้ยงวัวพื้นเมือง

1. ส่งเสริมผู้มีความประพฤติดี มีคุณธรรม ขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์และรักความก้าวหน้า
2. ส่งเสริมผู้ที่เอาใจใส่ สนใจอย่างจริงจัง และมุ่งมั่นช่วยตนเอง
3. มีความสามารถคืนเงินกู้ได้ภายในเวลา 2 ปี

ข้อปฏิบัติของผู้กู้เงิน

1. ปฏิบัติตามสัญญา คือ กู้เงินไปซื้อวัวมาเลี้ยง ถ้าไม่ได้อ้าว ไม่ได้ตั้งใจซื้อวัวมาเลี้ยง ต้องคืนเงินกู้ทันที

2. ใจมีสัจจะ คือ มีความซื่อสัตย์ต่อหมู่บ้าน โครงการ และผู้ทำงานร่วมกัน ผู้ค้าประกัน และคนทั่วไป

3. ไม่โกหกหรือซ่อนเร้นเจตนาในการกู้เงินโครงการเลี้ยงวัว ต้องทำตามข้อตกลงในหนังสือขอกู้เงินทุกประการ

สำหรับความสำเร็จของผู้กู้เงิน 8 รายแรกนั้น ให้ผู้กู้เงินตอบคำถามต่าง ๆ ในที่ประชุมดังนี้

1. ซื้อวัวได้กี่ตัว
2. ซื้อราคาเท่าใด
3. เพิ่มเงินของตนเอง หรือเงินเหลือเท่าใด
4. ซื้อจากใคร
5. ซื้อเมื่อใด
6. สภาพของวัวตอนซื้อเป็นอย่างไร
7. สภาพของวัวขณะนี้เป็นอย่างไร
8. มีโครงการอย่างไรต่อไป

นอกจากนี้ได้ปรึกษากันถึงปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ในการเลี้ยงวัวพื้นเมืองตามโครงการ และนัดประชุมปรึกษาแนวทางการแก้ปัญหาในวันที่ 17 มีนาคม พ.ศ. 2535

การประชุมครั้งที่ 7 วันพุธที่ 18 มีนาคม พ.ศ. 2535

เวลา 20.00 - 21.30 น. เลื่อนมาจากวันที่ 17 มีนาคม พ.ศ. 2535 เพราะวันที่ 17 มีนาคม พ.ศ. 2535 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิสิทธิ์ สารวิจิตร ไปธุระที่บ้านอาอี อำเภอลำลูกเกด จังหวัดน่าน จึงไม่สามารถจัดการประชุมได้ คราวนี้มีผู้ประชุม 13 คน คือ

1. นายอวด แสงรัตน์
2. นายสายันต์ แสนคุ้ม
3. นายสหาย สีนุ
4. นางแดง สีหะวงศ์
5. นายแสวง ทุมนาหาด
6. นายวิจิตร สารแสง
7. นายคามา จันทะคุณ
8. นายบรรจง แสนคุ้ม
9. นายบัน แสงคำ
10. นายสายแดน ไพรภิบาล
11. นายดำ ม่วงมา
12. นายหล่อ ดวงอุปะ
13. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิสิทธิ์ สารวิจิตร

โดยประชุมปรึกษากันเกี่ยวกับหลักการเลี้ยงวัวของโครงการ และการแก้ปัญหา และอุปสรรคต่าง ๆ

การประชุมครั้งที่ 8 วันพฤหัสบดีที่ 9 เมษายน พ.ศ. 2535

เวลา 19.00 – 21.00 น. มีผู้ร่วมประชุม 25 คน การประชุมครั้งนี้ได้เชิญลัดพัฒนาอำเภอ
นาแก้ว (นายเจษฎา สมประสงค์) และปศุสัตว์อำเภอมาแก้วมาให้การอบรมความรู้เกี่ยวกับ
การเลี้ยงวัวแก่ผู้เข้าร่วมโครงการด้วย แต่ท่านทั้งสองไม่มาประชุม รายชื่อผู้ร่วมประชุมมีดังนี้

1. นายสายทอง สารแสง
2. นายสมาย สีนุ
3. นายจรูญ พรหมเมือง
4. นายคำ ม่วงมา
5. นายสมหวัง แสงคำ
6. นายวิจิตร สารแสง
7. นายแสง ทูมนาหาด
8. นายชั้น ผสม
9. นายสนุก จันทะคุณ
10. นายเกษม ใจเอื้อ
11. นายพร้อม สารวิจิตร
12. นายสวน ทูอุดม
13. นายอานวย ศรีสมบัติ
14. นายกอง ศรีพอง
15. นายบรรจง แสนคุ้ม
16. นายสุนันท์ เสวสิทธิ์
17. นายยุทธนา จันทองษา
18. นายจีน ฤทธิศักดิ์
19. นายทองคำ สารแสง
20. นายสมชาย แสนคุ้ม
21. นายสมจิตร สีหะวงศ์
22. นายสายแดน ไพรภิบาล
23. นายลับ สีหะวงศ์
24. นายสมพร รัตนกุล
25. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิสิทธิ์ สารวิจิตร

เรื่องที่ประชุมมีสาระสำคัญดังนี้

1. การแบ่งกองทุนเลี้ยงวัวให้บ้านนาโพธิ์ 80,000 บาท (แปดหมื่นบาท) ให้บ้านเหมืองแพร่ 40,000 บาท (สี่หมื่นบาท)
2. ความก้าวหน้าในการซื้อวัวมาเลี้ยงตามโครงการ ทำให้มีวัวซึ่งได้มาจากการใช้เงินกองทุนซื้อมา จากการที่วัวที่ซื้อมาคลอดลูกเพิ่ม และจากการใช้เงินส่วนตัวซื้อวัวเพิ่มเติม ทำให้มีวัวในโครงการแล้ว 40 ตัว นายคำ ม่วงมา คนเดียวมีวัว 19 ตัว
3. ปัญหาต่าง ๆ ได้แก่
  - 3.1 หญ้าขาดแคลน วัวจะพอมในช่วงนี้
  - 3.2 ต้องติดตามดูแลวัวอย่างใกล้ชิด
4. เรื่องการไปทัศนศึกษา ดูงานการเลี้ยงวัวที่อำเภอวังสะพุง
5. นายคำ ม่วงมา เริ่มโครงการปลูกหญ้าเลี้ยงวัวแล้ว โดยหว่านเมล็ดหญ้า รดน้ำ 3 ครั้งแล้ว แต่หญ้ายังไม่งอก

การประชุมครั้งที่ 9 วันอาทิตย์ที่ 21 มิถุนายน พ.ศ. 2535

เวลา 20.20 - 21.30 น. มีผู้ร่วมประชุม 21 คน คือ

1. นายคำ	ม่วงมา
2. นายพร้อม	สารวิจิตร
3. นายสงวน	ฤทธิ์ศักดิ์
4. นายวิจิตร	สารแสง
5. นายบรรจง	แสนคุ้ม
6. นายสหาย	สินุ
7. นายสายันต์	แสนคุ้ม
8. นายสุบรรณ	กัมพะศรี
9. นายม้วน	ฤทธิ์ศักดิ์
10. นายสงกรานต์	ศรีเพชร
11. นายเกษม	ใจเอื้อ
12. นายเมฆ	ดวงอุปะ

13. นายบัญชา จันทะวงศ์
14. นายพ่อน ฤทธิ์ศักดิ์
15. นายหล่อ ดวงอุปะ
16. นายสมหวัง แสงคำ
17. นายหน่วย ดวงอุปะ
18. นายชั้น ผสม
19. นายสายแดน ไพรภิบาล
20. นายบรรพต เณลิมรัตน์
21. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิสิทธิ์ สารวิจิตร

การประชุมในครั้งนี้ได้พิจารณาทำข้อตกลงกันใหม่ ดังนี้

1. ตกลงยกกองทุน 40,000 บาท (สี่หมื่นบาท) ที่แบ่งให้บ้านเหมืองแพร่ ไปให้บ้านนาโพธิ์เพิ่มเติม เพราะรอบสมัครผู้สนใจจากบ้านเหมืองแพร่มาสองเดือนแล้ว ไม่มีผู้สมัคร
2. ตกลงให้สมาชิกผู้ร่วมโครงการกู้เงินโครงการชุดที่ 2 จำนวน 4 คน คือ
  - 2.1 นายบรรพต เณลิมรัตน์
  - 2.2 นายเกษม ใจเอื้อ
  - 2.3 นายสายแดน ไพรภิบาล
  - 2.4 นายน้อย วันทองสังข์

ผลของการเลี้ยงวัวของสมาชิกผู้ร่วมโครงการชุดที่ 1 ปรากฏ ดังนี้

1. วัวอ้วนดีทุกตัว เพราะช่วงนี้หญ้าดี
2. นายดำ ม่วงมา ได้ลูกวัวเพิ่ม 4 ตัว คนอื่น ๆ ยังไม่ได้ลูกวัวเพิ่ม
3. การไปศึกษาดูงานการเลี้ยงวัวจะไปประมาณเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2535

ให้สอบถามความสมัครใจว่าจะมีใครไปบ้าง ค่ารถเหมาจ่ายไปกลับประมาณ 1,000 บาท ต่อ 1 คัน

การประชุมครั้งที่ 10 วันอังคารที่ 14 กรกฎาคม พ.ศ. 2535

เวลา 19.00 - 20.00 น. ประชุมผู้แทนหมู่บ้าน ประธานคณะกรรมการพัฒนากองทุนเลี้ยงวัว และหัวหน้าโครงการเลี้ยงวัวพื้นเมือง เพื่อยกฐานะทางเศรษฐกิจของชาวชนบทชายแดน

ผู้เข้าประชุมมี 3 คน คือ

1. นายพร้อม สารวิจิตร ผู้ใหญ่บ้านนาโพธิ์
2. นายลับ สีหะวงศ์ ประธานคณะกรรมการพัฒนากองทุนเลี้ยงวัว
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิสิทธิ์ สารวิจิตร หัวหน้าโครงการฯ

การประชุมเพื่อประเมินผลโครงการ และตรวจสอบความก้าวหน้าของโครงการ ที่ประชุมได้มีความเห็นดังนี้

1. ชาวบ้านนาโพธิ์ ได้กู้เงินกองทุนไปซื้อวัวอีก 40,000 บาท แล้ว เมื่อวันที่ 22 มิถุนายน พ.ศ. 2535 ผู้กู้เงินคือ

- 1.1 นายบรรพต เณลิมรัตน์
- 1.2 นายเกษม ใจเอื้อ
- 1.3 นายสายแดน ไพรภิบาล
- 1.4 นายน้อย วันทองสังข์

การให้กู้เงินชุดที่ 2 ถือว่าเป็นความก้าวหน้าสำคัญประการหนึ่งของโครงการ

2. นายลับ สีหะวงศ์ แจ้งว่าได้ขายวัวที่ซื้อมาไปแล้ว หัวหน้าโครงการฯ ขอให้ซื้อวัวมาเลี้ยงเพิ่ม

3. ช่วงฤดูฝนนี้วัวอ้วนดี เพราะมีหญ้าอุดมสมบูรณ์มาก

4. นายพร้อม สารวิจิตร ต้องการให้ติดต่อขอซื้อพันธุ์วัวมาทดลองปลูกเลี้ยงวัว

การประชุมครั้งที่ 11 วันพุธที่ 28 ตุลาคม พ.ศ. 2535 เวลา 19.30 - 20.45 น.

มีผู้มาร่วมประชุม 18 คน คือ

1. นายบัน แสงคำ
2. นายสงวน ฤทธิศักดิ์
3. นายคำ ม่วงมา
4. นายลับ สีหะวงศ์

5. นายวิจิตร   สารแสง
6. นายสุบรรณ   กัมพะศรี
7. นายสายแดน   ไพโรภีบาล
8. นายบุญถม   สีกุม
9. นายบรรจง   แสนคุ้ม
10. นายน้อย   วันทองสังข์
11. นายคณา   แสงรัตน์
12. นายฐ   แสงคำ
13. นายสายทอง   สารแสง
14. นายสมหวัง   แสงคำ
15. นายบุญมี   เนตรแสงศรี
16. นายพื่อน   ศรีดวงจันทร์
17. นายสารวย   วุฒิชัย
18. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิสิทธิ์   สารวิจิตร

เกี่ยวกับการเลี้ยงวัวพื้นเมืองที่ประชุมสรุปความเห็นดังนี้

1. ไม่ขาดทุน มีแต่ได้กำไร

นายสงวน ฤทธิ์ศักดิ์ ขายวัวที่ซื้อมาเลี้ยงได้กำไร 1,000 บาท

นายลับ สีหะวงศ์ ขายวัวที่ซื้อมาเลี้ยงได้กำไร 3,000 บาท

2. ไม่มีปัญหาในการเลี้ยง ถ้ามีปัญหาก็ขายไปแล้ว หาซื้อวัวมาเลี้ยงอีก

3. กิจกรรมที่จะทำต่อไปคือ การไปทัศนศึกษาดูงานการเลี้ยงวัว และ

การจัดประกวดวัว ในการจัดประกวดวัวอาจจะให้รางวัลดังนี้

รางวัลที่ 1	500 บาท
รางวัลที่ 2	300 บาท
รางวัลที่ 3	200 บาท

4. ผู้เข้าร่วมโครงการสนใจการปลูกหญ้าเลี้ยงวัว

การประชุมครั้งที่ 12 วันจันทร์ที่ 11 มกราคม พ.ศ. 2536

เวลา 20.00 - 21.30 น. ประชุมที่บ้านผู้ใหญ่บ้านนาโพธิ์ (นายพร้อม สารวิจิตร) เลขที่ 47 บ้านนาโพธิ์ ตำบลนาแห้ว อำเภอหนองบัวลำภู จังหวัดเลย มีผู้มาประชุม 30 คน โดยประชุมต่อจากการประชุมประจำเดือนของหมู่บ้าน ในส่วนที่เกี่ยวกับโครงการเลี้ยงวัวพื้นเมืองเพื่อยกฐานะทางเศรษฐกิจของชาวชนบทชายแดน มีเรื่องสำคัญดังนี้

1. ผู้เข้าร่วมโครงการที่ไม่ได้รับเงินกู้ตามลำดับ มาบ่นต่อที่ประชุมว่า การประชุมไม่มีคนบอก ไม่มีการประกาศเชิญประชุมทางเครื่องขยายเสียงของหมู่บ้าน คนที่บ่นก็คือ ผู้ขาดประชุมบ่อย ๆ จึงไม่เข้าใจหลักการของโครงการ
2. ได้ตกลงกันเพิ่มเติมว่า ผู้ที่ถึงอันดับของตนในการได้รับสิทธิกู้เงินแต่ขาดประชุมในวันนั้น ให้เลื่อนอันดับซื้อไปต่อท้ายบัญชี
3. ในการประชุมครั้งต่อไปในวันที่ 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2536 ให้ผู้กู้เงินในชุดที่ 1 ซึ่งครบกำหนดคืนเงินงวดแรกในวันที่ 30 มกราคม พ.ศ. 2536 นำเงินมาคืนคนละ 5,6000 บาท จำนวน 5,000 บาท เป็นเงินต้น และ 600 บาท เป็นค่าเสียเวลาคนอื่น (ดอกเบี้ย) สำหรับเงินต้นที่จะได้คืนมา 40,000 บาท ให้ผู้ที่ถึงอันดับของตนไปซื้อวัวตามหลักเกณฑ์คนละ 10,000 บาท ส่วนดอกเบี้ยที่ได้รับครั้งแรก 4,800 บาท จะมอบให้เป็นกองทุนหมุนเวียนพัฒนาหมู่บ้านนาโพธิ์ ชุดแรกกู้เงินกองทุนไป 8 ราย รวมกองทุน 80,000 บาท

การประชุมครั้งที่ 13 วันจันทร์ที่ 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2536

เวลา 20.30 - 21.30 น. มีผู้มาร่วมประชุม 25 คน คือ

1. นายลับ	สีหะวงศ์
2. นายเส็ง	สารมรินทร์
3. นายสมศักดิ์	เนตรแสงศรี
4. นายบรรจง	แสนคุ้ม
5. นายบุญถม	สีกุ่ม
6. นายบุญมี	เนตรแสงศรี
7. นายสารวย	วุฒิชัย
8. นายบัน	แสงคำ
9. นายสุบรรณ	กัณทะศรี

10. นายคัมมา	จันทะคุณ
11. นายสมาย	สินุ
12. นายชน	ผสม
13. นายสุนันท์	เสวสิทธิ์
14. นายคัมมา	แสงรัตน์
15. นายสมชาย	แสนคุ้ม
16. นายสมหวัง	แสงคำ
17. นายวิจิตร	สารแสง
18. นายพร้อม	สารวิจิตร
19. นายสงวน	ฤทธิ์ศักดิ์
20. นายอุดม	พรหมพาบ
21. นายจรูญ	พรหม้อง
22. นายชู	แสงคำ
23. นายสนุก	จันทะคุณ
24. นายสายทอง	สารแสง
25. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิสิทธิ์	สารวิจิตร

ผู้นำเงินกู้ชุดแรกมาคืนโครงการครบถ้วน 8 ราย คือ

1. นายสายทอง	สารแสง
2. นายหล่อ	ดวงอุปะ
3. นายเส็ง	สารมโน
4. นายลับ	สีหะวงศ์
5. นายดำ	ม่วงมา
6. นายสายันต์	แสนคุ้ม
7. นายแสวง	ทมนาค
8. นายสมหวัง	แสงคำ

ผู้ได้รับสิทธิและกู้เงินชุดใหม่ (ชุดที่ 3) มี 4 คน คือ

1. นายบุญมี เนตรแสงศรี
2. นายบรรจง แสนคุ้ม
3. นายวิจิตร สารแสง
4. นายสมชาย แสนคุ้ม

แต่ละคนได้กู้เงินไปซื้อวัวมาเลี้ยงตามหลักเกณฑ์คนละ 10,000 บาท (หนึ่งหมื่นบาท) รวม 40,000 บาท (สี่หมื่นบาท) สำหรับดอกเบี้ย 4,800 บาท (สี่พันแปดร้อยบาท) ได้มอบให้ผู้ใหญ่บ้านนาโพธิ์รับไปดำเนินการเป็นกองทุนหมุนเวียนพัฒนาบ้านนาโพธิ์ ต่อไป

ผู้ที่กู้เงินโครงการ ชุดที่ 3 จะต้องคืนเงินกู้ ดังนี้

งวดที่ 1 วันที่ 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2537 จำนวน 5,600 บาท

งวดที่ 2 วันที่ 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2538 จำนวน 5,300 บาท

การประชุมในวันนี้ได้ย้ำหลักการของโครงการว่าต้องการส่งเสริมให้กำลังใจสนับสนุนคนดี ผู้ขยัน เข้มแข็งในการทำงาน มีความซื่อสัตย์ และปฏิบัติตามข้อตกลงและสัญญาต่าง ๆ อย่างเคร่งครัด สำหรับผู้ไม่มาประชุมในวันที่อันดับของตามมีสิทธิได้รับเงินกู้ ให้เลื่อนอันดับผู้นั้นไปต่อท้ายบัญชี และจะไม่มีการจับสลากอันดับใหม่อีก เมื่อครบผู้ร่วมโครงการกลุ่มนี้แล้ว จะได้นำกองทุนไปให้บ้านอื่นต่อไป ผู้มาร่วมประชุมในวันนี้มีความพอใจทุกคน

การประชุมครั้งที่ 14 วันอาทิตย์ที่ 27 มิถุนายน พ.ศ. 2536

เวลา 19.30 - 21.00 น. มีผู้มาประชุม 24 คน คือ

1. นางบุญได้ ไพโรภบาล (แทนนายสายแดน ไพโรภบาล)
2. นายลับ สีหะวงศ์
3. นายบรรจง แสนคุ้ม
4. นายสุพันธ์ เสวสิทธิ์
5. นายวิจิตร สารแสง
6. นายชั้น ผสม
7. นายคาพุก จันทะคุณ
8. นายเส็ง สารมโน

9. นายพร้อม	สารวิจิตร
10. นายบรรพต	เฉลิมรัตน์
11. นายสมชาย	แสนคุ้ม
12. นายทองคำ	สารแสง
13. นายจีน	ฤทธิ์ศักดิ์
14. นายคำภา	แสงรัตน์
15. นายเกษม	ใจเอื้อ
16. นายสมศักดิ์	เนตรแสงศรี
17. นายสมหวัง	แสงคำ
18. นายชู	แสงคำ
19. นายบรรพจน์	ไตรพันธ์
20. นายสหาย	สินุ
21. นายท่อน	ศรีดวงจันทร์
22. นายบุญมี	เนตรแสงศรี
23. นายบุญเกื้อ	สารวิจิตร
24. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิสิทธิ์	สารวิจิตร

ในการประชุมครั้งนี้ มีผู้นำเงินกู้มาคืน 5,600 บาท (งวดแรก ชุดที่ 2)

ในวันที่ 27 มิถุนายน 2536 จำนวน 3 คน คือ นายสายแดน ไพรภิบาล นายเกษม ใจเอื้อ นายน้อย วันทองสังข์ ส่วน นายบรรพต เฉลิมรัตน์ เอาเงิน 5,600 บาท มาคืนในวันที่ 29 มิถุนายน พ.ศ. 2536

ผู้ได้รับสิทธิกู้เงินและได้กู้เงินในการประชุมครั้งนี้ (ชุดที่ 4) มี 2 คน คือ นายชั้น ผสม และ นายคำพุก จันทะคุณ โดยได้กู้เงินคนละ 10,000 บาท นายชั้น ผสม ได้รับเงินกู้ครบในวันที่ 27 มิถุนายน พ.ศ. 2536 ส่วน นายคำพุก จันทะคุณ ได้รับเงินกู้ครบในวันที่ 29 มิถุนายน พ.ศ. 2536

สำหรับดอกเบี้ย 2,400 บาท ได้มอบให้ผู้ใหญ่บ้านนาโพธิ์ (นายพร้อม สารวิจิตร) นำไปดำเนินการเป็นทุนหมุนเวียนพัฒนาบ้านนาโพธิ์ ต่อไป

การประชุมครั้งที่ 15 วันเสาร์ที่ 11 ธันวาคม พ.ศ. 2536

เวลา 19.30 - 20.35 น. ณ ห้องสมุด-พิพิธภัณฑ์หมู่บ้าน "สารวิจิตร" 65 บ้านนาโพธิ์
ตำบลนาแก้ว อำเภอนาแก้ว จังหวัดเลย 42170 มีผู้ร่วมประชุม 21 คน คือ

1. นายวิจิตร   สารแสง
2. นายยุทธนา   จันทองษา
3. นายสมศักดิ์   เนตรแสงศรี
4. นายชั้น   ผสม
5. นายสมชาย   แสนคุ้ม
6. นายสบาย   สีบุญ
7. นายเกษม   ใจเอื้อ (ภรรยามาประชุมแทน)
8. นายคำพุก   จันทะคุณ
9. นายบรรจง   แสนคุ้ม
10. นายลับ   สีหะวงศ์
11. นายทองคำ   สารแสง
12. นายท่อน   ศรีดวงจันทร์
13. นายบุญมี   เนตรแสงศรี
14. นายอุดม   สนิท
15. นายสุนันท์   เสวสิทธิ์
16. นายสารวย   วุฒิชัย
17. นายคำภา   แสงรัตน์
18. นายจรูญ   พรหมเมือง
19. นายสงวน   ฤทธิ์ศักดิ์
20. นายพร้อม   สารวิจิตร
21. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิสิทธิ์   สารวิจิตร

นอกจากนี้เด็ก ๆ มาร่วมฟังด้วย 5 คน เรื่องที่ประชุมมีดังต่อไปนี้

1. การส่งเงินเงินกู้ยืมที่ 2 ของชุดที่ 1 จำนวน 8 คน คือ

1.1 นายสายทอง สารแสง

1.2 นายหล่อ ดวงอุปะ

1.3 นายเส็ง สารมรินทร์

1.4 นายลับ สีหะวงศ์

1.5 นายดำ ม่วงมา

1.6 นายสายันต์ แสงคุ้ม

1.7 นายแสวง ทุมนาหาด

1.8 นายสมหวัง แสงคำ

ชุดที่ 1 งวดที่ 2 ครบกำหนดให้คืนวันที่ 30 มกราคม พ.ศ. 2537

คืนคนละ 5,360 บาท

2. การส่งเงินเงินกู้ยืมที่ 1 ของชุดที่ 3 จำนวน 4 คน คือ

2.1 นายบุญมี เนตรแสงศรี

2.2 นายบรรจง แสนคุ้ม

2.3 นายวิจิตร สารแสง

2.4 นายสมชาย แสนคุ้ม

ชุดที่ 3 งวดที่ 1 ครบกำหนดให้คืนวันที่ 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2537

คืนคนละ 5,600 บาท

3. เพื่อความสะดวกในการจัดประชุม และการให้กู้เงินหรือการคืนเงิน ที่ประชุมจึงขอให้คืนเงินในข้อ 1 และข้อ 2 เป็นวันเดียวกัน คือ วันที่ 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2537 หรือวันใดวันหนึ่งที่หัวหน้าโครงการสะดวก โดยให้นัดล่วงหน้า

4. การดูแลวัวในฤดูแล้ง

4.1 ให้สำรองหญ้า หรือฟางไว้เลี้ยงวัว

4.2 ให้ปลูกหญ้าไว้เป็นอาหารเสริม

5. จำนวนวัวที่มีอยู่และมูลค่าของวัว มีผู้ให้ข้อมูลได้ในวันนี้ 9 ราย

ยังไม่ได้ข้อมูล 9 ราย สำหรับผู้ให้ข้อมูลได้ มีดังนี้

5.1 นายลับ สีหะวงศ์ ซื้อวัว 7 ตัว ในราคา 15,000 บาท
ขายแล้วได้กำไร 3,500 บาท (ตอนนี้ออกเงินของตนเองเพิ่ม)

5.2 นายแสง ทูมนาหาด ซื้อวัว 4 ตัว ในราคา 9,500 บาท
ปัจจุบันวัวมีมูลค่า 11,500 บาท มีกำไร 2,000 บาท

5.3 นายน้อย วันทองสังข์ ซื้อวัว 2 ตัว ในราคา 8,300 บาท
ปัจจุบันมีวัว 4 ตัว (วัวคลอดลูก) มูลค่า 13,000 บาท มีกำไร 4,700 บาท

5.4 นายบุญมี เนตรแสงศรี ซื้อวัว 2 ตัว ในราคา 7,000 บาท
ปัจจุบันมีมูลค่า 9,500 บาท มีกำไร 2,500 บาท

5.5 นายบรรจง แสนคุ้ม ซื้อวัว 2 ตัว ในราคา 8,000 บาท
ปัจจุบันมีมูลค่า 10,000 บาท มีกำไร 2,000 บาท

5.6 นายวิจิตร สารแสง ซื้อวัว 2 ตัว ในราคา 8,000 บาท
ปัจจุบันมีวัว 3 ตัว (วัวคลอดลูก) มีมูลค่ารวม 12,000 บาท มีกำไร 4,000 บาท

5.7 นายสมชาย แสนคุ้ม ซื้อวัว 2 ตัว ในราคา 7,000 บาท
ปัจจุบันมีมูลค่า 10,000 บาท มีกำไร 2,000 บาท

5.8 นายชั้น ผสม ซื้อควาย 1 ตัว ในราคา 7,000 บาท
ปัจจุบันมีมูลค่า 8,000 บาท มีกำไร 1,000 บาท (ได้แนะนำตักเตือนว่า ควรซื้อวัว
มาเลี้ยง เพราะโครงการนี้เป็นโครงการเลี้ยงวัว การซื้อควายจึงเป็นการผิดสัญญา
การกู้ยืมเงินโครงการฯ ที่ได้ทำกันไว้)

5.9 นายคำพุก จันทะคุณ ซื้อวัว 4 ตัว ในราคา 10,000 บาท
ปัจจุบันมีมูลค่า 11,000 บาท มีกำไร 1,000 บาท

สำหรับผู้ที่ไม่ได้ข้อมูลเป็นผู้ที่ไม่มาประชุมในวันนี้

6. ปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับการเลี้ยงวัว สรุปเป็นเรื่อง ๆ ได้ดังนี้

6.1 น้ำ ไม่มีปัญหา ตาปลาแห้วมีน้ำให้วัวดื่มพอเพียง

6.2 หญ้า มีปัญหา เพราะพื้นที่มีน้อย และมีสวน มีไร่ ป่ารก
(ที่สูง) ไม่มีหญ้า หากมีการปลูกหญ้า ทำอาหารเสริมให้วัวคงจะดี ต้องการพันธุ์หญ้ามาปลูก

6.3 การตลาด การขายวัวพื้นเมืองทำได้ง่าย ขายเวลาใดก็ได้
ไม่มีปัญหาในการขาย

6.4 โรค มีพยาธิสภาพ ให้ เห็นกัฒมีมาก ส่วนโรคคอวม
เลียบเปื้อย ปากเปื้อยไม่ค่อยมี

6.5 การสูญหาย ถ้าเลี้ยงอยู่ในเขตประเทศไทยไม่หาย หากปล่อย
เข้าไปในเขตประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ความเสี่ยงครั้งต่อครั้ง (50/50)
ตอนนี้คนเลี้ยงวัวติดตามเฝ้าดูวัวดีมาก เพราะมีพื้นที่ทำสวนมาก และสวนรอยทั่วไปไม่ทำรั้วกัน

6.6 ราคาขาย วัวพื้นเมืองเฉลี่ยระหว่าง 3,000 บาท ถึง 5,000 บาท

6.7 การแข่งขันในการเลี้ยง-การขาย มีบ้าง เพราะมีผู้สนใจเลี้ยงวัว
มากขึ้น

6.8 การดูแลรักษา ทุ่งเต๋เดิมที่ ปล่อยปล่อยเลยไม่ได้ ต้องติดตามดู
ตลอดเวลา

6.9 ปัญหาอื่น ๆ ไม่มี

7. ความพอใจในอาชีพการเลี้ยงวัวพื้นเมืองพอใจมาก 17 คน พอใจปานกลาง
1 คน พอใจน้อยไม่มี มีผู้ออกเสียงรวม 18 คน

8. ความสำเร็จของการเลี้ยงวัวพื้นเมือง เมื่อเทียบกับการทำอาชีพเสริม
อย่างอื่น ๆ ในด้านรายได้หรือผลตอบแทนการลงทุน ที่ประชุมลงความเห็น ว่า การเลี้ยงวัว
พื้นเมืองให้รายได้หรือผลตอบแทนดีกว่าอาชีพเสริมต่อไปนี้

8.1 การเลี้ยงวัวพันธุ์ต่างประเทศ หรือพันธุ์ผสม

8.2 การเลี้ยงหมู

8.3 การเลี้ยงเป็ด

8.4 การเลี้ยงไก่

8.5 การปลูกข้าวโพด

8.6 การปลูกถั่วลิสง

9. กองทุนหมุนเวียนพัฒนาบ้านนาโพธิ์ ตำบลนาแหว้ ได้รับเงินดอกเบี้ย
จากโครงการเลี้ยงวัวพื้นเมือง เพื่อยกฐานะทางเศรษฐกิจของชาวชนบทขายแดนแล้ว 2 ครั้ง
คือ

ครั้งที่ 1 จำนวน 4,800 บาท เมื่อ 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2536

ครั้งที่ 2 จำนวน 2,400 บาท เมื่อ 27 มิถุนายน พ.ศ. 2536

๗. รายชื่อผู้เข้าร่วมโครงการเลี้ยงวัวพื้นเมืองบ้านนาโพธิ์ ตำบลนาแห้ว อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย

รายชื่อต่อไปนี้ เป็นรายชื่อผู้สมัครเข้าร่วมโครงการเลี้ยงวัวพื้นเมือง บ้านนาโพธิ์ ตำบลนาแห้ว อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย จับสลากลำดับที่ เมื่อวันที่ 29 มกราคม พ.ศ. 2535

ลำดับที่	ชื่อ	สกุล
1	นายสายทอง	สารแสง
2	นายหล่อ	ดวงอุปะ
3	นายเส็ง	สารมรินทร์
4	นายลับ	สีหะวงศ์
5	นายคำ	ม่วงมา
6	นายสายันต์	แสนคุ้ม
7	นายแสง	ทูนนาหาด
8	นายสมหวัง	แสงคำ
9	นางเบญจมาศ	ไตรพันธ์
10	นายบรรพต	เฉลิมรัตน์
11	นายเกษม	ใจเอื้อ
12	นายท่อน	ศรีดวงจันทร์
13	นายสารวย	วุฒิชัย
14	นายสายแคน	ไพโรภบาล
15	นายบุญถม	ศรีภูมิ
16	นายน้อย	วันทองสังข์
17	นายบุญมี	เนตรแสงศรี
18	นายบรรจง	แสนคุ้ม
19	นายวิจิตร	สารแสง
20	นายสมชาย	แสนคุ้ม
21	นายชั้น	ผสม
22	นายคำพุก	จันทร์คุณ
23	นายถัด	สารมรินทร์

<u>ลำดับที่</u>	<u>ชื่อ</u>	<u>สกุล</u>
24	นายกองค์ำ	สารแสง
25	นายจรูญ	พรมห้อง
26	นายคณา	แสงรัตน์
27	นายสุนันท์	เสวีสิทธิ์
28	นายบุญเกื้อ	สารวิจิตร
29	นายบัน	แสงคำ
30	นายสงกรานต์	ศรีเพชร
31	นายอุดม	สนิท
32	นายสมศักดิ์	เนตรแสงศรี
33	นายพ่อน	ฤทธิ์ศักดิ์
34	นายสมพงษ์	จันทร์คุณ
35	นายพร้อม	สารวิจิตร
36	นายลี	เนตรแสงศรี
37	นายร้อย	สุขเสริม
38	นายอุดม	พรมหาบ
39	นายคณา	จันทร์คุณ
40	นายสุบรรณ	กัณฑ์ศรี

ค. รายชื่อผู้ได้กู้เงินโครงการแล้วรายละหนึ่งหมื่น บาท

ชุดที่ 1   กู้   วันที่ 29 มกราคม พ.ศ. 2535

คิงงวดที่ 1   วันที่ 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2536

คิงงวดที่ 2   วันที่ 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2537

1. นายสายทอง   สารแสง
2. นายหล่อ   ดวงอุปะ
3. นายเส็ง   สารมรณ
4. นายลับ   สีหะวงศ์

5. นายคำ ม่วงมา
6. นายสายันต์ แสนคุ้ม
7. นายแสวง ทุมนาหาด
8. นายสมหวัง แสงคำ

ชุดที่ 2 ทั่วประเทศ วันที่ 22 มิถุนายน พ.ศ. 2535

คิงงวดที่ 1 วันที่ 27 มิถุนายน พ.ศ. 2536

คิงงวดที่ 2 วันที่ 27 มิถุนายน พ.ศ. 2537

1. นายบรรพต เจริญรัตน์
2. นายเกษม ใจเอื้อ
3. นายสายแดน ไพฑูริกาล
4. นายน้อย วันทองสังข์

ชุดที่ 3 ทั่วประเทศ วันที่ 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2536

คิงงวดที่ 1 วันที่ 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2537

คิงงวดที่ 2 วันที่ 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2538

1. นายบุญมี เนตรแสงศรี
2. นายบรรจง แสนคุ้ม
3. นายวิจิตร สารแสง
4. นายสมชาย แสนคุ้ม

ชุดที่ 4 ทั่วประเทศ วันที่ 27 มิถุนายน พ.ศ. 2536

คิงงวดที่ 1 วันที่ 27 มิถุนายน พ.ศ. 2537

คิงงวดที่ 2 วันที่ 27 มิถุนายน พ.ศ. 2538

1. นายชัน ผสม
2. นายคำผูก จันทะคุณ

ชุดที่ 5 จะทั่วประเทศ วันที่ 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2537

จำนวน 6 คน

จากกองทุนหมุนเวียนนำกู้ไปซื้อวัวมาเลี้ยงเริ่มต้นจำนวน 120,000 บาท
 ในเวลา 2 ปี (จากวันที่ 29 มกราคม พ.ศ. 2535 ถึงวันที่ 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2537) ทำให้
 มีผู้ได้กู้เงินกองทุนรวม 24 คน (ครอบครัว) และกองทุนมีมูลค่ารวมแต่ต้นเป็น 240,000 บาท
 (สองแสนสี่หมื่นบาท) และได้ดอกเบี้ยพัฒนาหมู่บ้านนาโพธิ์ ตามลนาแก้ว อาเภอนาแก้ว จังหวัดเลย
 รวม 12,480 บาท (หนึ่งหมื่นสองพันสี่ร้อยแปดสิบบาทถ้วน)

จึงนับได้ว่าโครงการเลี้ยงวัวพื้นเมืองเพื่อยกฐานะทางเศรษฐกิจของชาวชนบท
 ชายแดนประสบความสำเร็จอย่างยิ่ง เพราะไม่มีการขาดทุนแม้แต่กำไร และความพึงพอใจเพิ่มขึ้น
 ทุกวัน

ง. รายชื่อผู้คืนเงินกู้

1. คินงวดที่ 1 วันที่ 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2536

ชุดที่ 1 จำนวนคนละ 5,600 บาท (ห้าพันหกร้อยบาทถ้วน)

1. นายสายทอง	สารแสง
2. นายหล่อ	ดวงอุปะ
3. นายเส็ง	สารมโน
4. นายลับ	สีหะวงศ์
5. นายคำ	ม่วงมา
6. นายสายันต์	แสนคุ้ม
7. นายแสวง	ทุมนาหาด
8. นายสมหวัง	แสงคำ

(ชุดนี้จะคืนงวดที่ 2 วันที่ 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2537)

2. คินงวดที่ 1 วันที่ 27 มิถุนายน พ.ศ. 2536

ชุดที่ 2 จำนวนคนละ 5,600 บาท (ห้าพันหกร้อยบาทถ้วน)

1. นายบรรพต	เฉลิมรัตน์
2. นายเกษม	ใจเอื้อ
3. นายสายแดน	ไพโรภบาล
4. นายน้อย	วันทองสังข์

3. จะคืนงวดที่ 2 วันที่ 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2537

ชุดที่ 1 จำนวนคนละ 5,360 บาท (ห้าพันสามร้อยหกสิบบาทถ้วน)

1. นายสายทอง	สารแสง
2. นายหล่อ	ดวงอุปะ
3. นายเส็ง	สารมโน
4. นายลับ	สีหะวงศ์
5. นายคำ	ม่วงมา
6. นายสายันต์	แสนคุ้ม
7. นายแสง	ทุมนาหาด
8. นายสมหวัง	แสงคำ

ชุดที่ 1 จะคืนเงินกู้และดอกเบี้ยครบถ้วนเป็นชุดแรก ในวันที่ 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2537 ถือว่าเป็นการจบวงจรครั้งแรกด้วย

4. จะคืนงวดที่ 1 วันที่ 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2537

ชุดที่ 3 จำนวนคนละ 5,600 บาท (ห้าพันหกร้อยบาทถ้วน)

1. นายบุญมี	เนตรแสงศรี
2. นายบรรจง	แสนคุ้ม
3. นายวิจิตร	สารแสง
4. นายสมชาย	แสนคุ้ม

การกู้เงินและการคืนเงินกู้พร้อมทั้งดอกเบี้ยจะดำเนินการต่อไปเรื่อย ๆ จนผู้ร่วมโครงการได้กู้เงินและคืนเงินกู้พร้อมดอกเบี้ยครบทั้ง 40 คน (ครอบครัว) แล้วจะได้จัดโครงการให้บ้านอื่น ๆ ต่อไป หรืออาจจะพัฒนากองทุนให้เหมาะสมกับสถานการณ์ และความจำเป็นในอาณาเขตอันกว้างยิ่งขึ้นก็ได้ โดยพิจารณาความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ประกอบ อีกประมาณ 2 ปี ผู้ร่วมโครงการ 40 คน (ครอบครัว) ที่บ้านโพธิ์ คงจะได้กู้เงินครบ

จ. จำนวนวัวในโครงการ

จำนวนวัวในโครงการมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอเพราะมีการซื้อ การขาย และการคลอดลูกเพิ่ม การสำรวจแต่ละครั้งจึงได้จำนวนไม่คงที่ เงินจำนวน 10,000 บาท (หนึ่งหมื่นบาท) ที่ผู้ร่วมโครงการกู้ไป บางคนซื้อทั้งหมด บางคนซื้อบางส่วน เช่น 7,000 บาท 8,000 บาท 9,000 บาท หรือ 9,500 บาท บางคนออกเงินตนเองซื้อเพิ่ม การซื้อวัวในวงเงิน 10,000 บาท จะซื้อได้ตั้งแต่ 2 ตัว ถึง 4 ตัว คนที่ซื้อได้ 2 ตัว มักจะเป็นวัวที่โตเต็มที่หรือกำลังตั้งท้องทั้งสองตัว พอเอามาเลี้ยงไว้ไม่นาน วัวก็จะคลอดลูก ทำให้จำนวนวัวเพิ่มขึ้นจากสถานการณ์ดังกล่าวปัจจุบันวัวที่เกิดจากกองทุนโครงการเลี้ยงวัวนี้จะมีจำนวนประมาณ 50 - 70 ตัว และมีมูลค่าประมาณ 175,000 - 245,000 บาท โดยตัวเฉลี่ยว่าราคาตัวละ 3,500 บาท จากวัวเหล่านี้ก็จะเกิดลูกวัวเพิ่มขึ้นปีละประมาณ 30 ตัว ในเวลา 10 ปี จะมีวัวเพิ่มขึ้นประมาณ 1,000 ตัว ซึ่งจะมีปัญหาตามมาคือ จะไม่มีหญ้าให้วัวกินเพียงพอ จำเป็นต้องให้มีการจำหน่ายวัว และให้ปลูกหญ้า หรือเตรียมอาหารวัวไว้เพิ่มเติม โครงการนี้จึงจะก้าวหน้าต่อไปได้โดยไม่หยุดชะงัก

จ. ผู้กู้เงินโครงการรายละหนึ่งหมื่นบาท เมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2537 มี 6 คน คือ

1. นายถัด	สารมรินทร์
2. นายทองคำ	สารแสง
3. นายจรูญ	พรหมเมือง
4. นายคณา	แสงรัตน์
5. นายสุนันท์	เสวีสิทธิ์
6. นายบัน	แสงคำ

ตอนที่ 2 การพิจารณาคำตอบสำหรับปัญหาที่ต้องการคำตอบ

ก. ปัญหาที่ต้องการคำตอบ

ในการทำการวิจัยเรื่องการเลี้ยงวัวพื้นเมืองเพื่อยกฐานะทางเศรษฐกิจของชาวชนบทชายแดน ผู้วิจัยต้องการตอบปัญหาบางประการดังต่อไปนี้

1. การเลี้ยงวัวพื้นเมืองให้ผลตอบแทนเป็นที่พอใจของชาวบ้านหรือไม่
2. การเลี้ยงวัวพื้นเมืองเหมาะกับนิสัย สภาพแวดล้อม และวิถีการดำรงชีวิตของชาวบ้านหรือไม่
3. เมื่อเวลาผ่านไป 2 ปี ความสนใจในการเลี้ยงวัวพื้นเมืองยังมีอยู่หรือไม่
4. อุปสรรคในการเลี้ยงวัวมีอะไรบ้างที่สามารถแก้ไขได้และมีอะไรบ้างที่แก้ไขไม่ได้
5. รายได้จากการเลี้ยงวัวพื้นเมืองโดยเฉลี่ยในเวลา 2 ปี มีจำนวนเท่าใด
6. ผู้ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพเลี้ยงวัวมีคุณสมบัติอะไรบ้าง
7. ผู้ร่วมโครงการเลี้ยงวัวพื้นเมืองได้พัฒนาความรู้ ความเข้าใจ และความชำนาญเพิ่มขึ้นหรือไม่
8. คุณธรรมอะไรที่จำเป็นสำหรับการยกฐานะทางเศรษฐกิจด้วยการเลี้ยงวัวพื้นเมือง
9. การทำโครงการโดยให้ชาวชนบทร่วมมือรับผิดชอบอย่างใกล้ชิด เกิดผลแตกต่างจากที่ส่วนราชการเป็นผู้ดำเนินการในลักษณะใดบ้าง
10. โครงการเลี้ยงวัวพื้นเมืองมีผลกระทบต่อวิถีการดำรงชีวิตของชาวบ้านในด้านใดบ้าง

ข. การพิจารณาคำตอบสำหรับแต่ละปัญหา

จากการดำเนินโครงการวิจัยตลอดเวลาสองปีเศษ และติดตามความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ในพื้นที่ และการเก็บข้อมูลบางส่วนในตอนต้นทำให้ได้คำตอบสำหรับปัญหาต่าง ๆ ดังนี้

1. การเลี้ยงวัวพื้นเมืองให้ผลตอบแทนเป็นที่พอใจของชาวบ้านหรือไม่

คำตอบ การเลี้ยงวัวพื้นเมืองให้ผลตอบแทนเป็นที่พอใจของชาวบ้านทุกคนที่ได้กู้เงินโครงการวิจัยไปซื้อวัวมาเลี้ยง ยืนยันหนักแน่นว่าให้ผลตอบแทนที่พอใจ ดีกว่าทำอย่างอื่น ๆ เช่น การเลี้ยงวัวพันธุ์ต่างประเทศหรือพันธุ์ผสม การเลี้ยงหมู การเลี้ยงเป็ด การเลี้ยงไก่ การปลูกข้าวโพด และการปลูกถั่วลิสง

2. การเลี้ยงวัวพื้นเมืองเหมาะกับนิสัย สภาพแวดล้อมและวิถีการดำรงชีวิตของชาวบ้านหรือไม่

คำตอบ การเลี้ยงวัวพื้นเมืองเหมาะกับนิสัยสภาพแวดล้อม และวิถีการดำรงชีวิตของชาวบ้านในขณะนี้เป็นอย่างดี เพราะชาวบ้านมีอุปสรรคในการเดินทางสะดวกขึ้น คือ มีรถจักรยานยนต์ และถนนลาดยางไปยังจุดสำคัญ ๆ ได้ง่าย สภาพการแข่งขันยังไม่รุนแรง หญ้าเลี้ยงวัวมีอุดมสมบูรณ์ในฤดูฝน ฤดูแล้งหญ้าขาดแคลนบ้าง แต่วัวกินใบไม้ในป่าได้หลายชนิดจึงไม่เป็นปัญหามากนัก ใจของผู้รายไม่มีการเลี้ยงวัวจึงหาอาหารอย่างปลอดภัย สภาพบ้านเมืองมีสันติสุข ไม่มีศึกสงครามทำให้การดูแลวัวที่เลี้ยงไว้เป็นไปได้อย่างราบรื่น การสูญเสียมีน้อย

3. เมื่อเวลาผ่านไป 2 ปี ความสนใจในการเลี้ยงวัวพื้นเมืองยังมีอยู่หรือไม่

คำตอบ เมื่อเวลาผ่านไป 2 ปี ความสนใจในการเลี้ยงวัวพื้นเมืองยังมีอยู่ และมีผู้แสดงความต้องการร่วมโครงการอีก นอกจากนี้ยังมีเด็ก ๆ สนใจเข้าฟังการประชุมเกี่ยวกับการเลี้ยงวัวเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จากการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องปรากฏว่าสนใจเรื่องการเลี้ยงวัวมาก แต่คนที่ได้รับประโยชน์แล้วคือ ได้กู้เงินแล้วไม่ค่อยสนใจมาร่วมประชุมอีก แสดงให้เห็นว่าคนส่วนใหญ่มุ่งหาผลประโยชน์ให้ตัวเองเท่านั้น การร่วมกันเพื่อสร้างองค์กรเพื่อส่วนร่วมหรือคนอื่น ๆ มีน้อย ความจริงนี้มีปรากฏอย่างชัดเจน

4. อุปสรรคในการเลี้ยงวัวมีอะไรบ้างที่สามารถแก้ไขได้ และมีอะไรบ้างที่แก้ไขไม่ได้

คำตอบ

4.1 อุปสรรคในการเลี้ยงวัวที่สามารถแก้ไขได้โดยโครงการนี้ ได้แก่

4.1.1 การขาดเงินทุนซื้อวัวพื้นเมืองมาเลี้ยงด้วยการให้กู้เงิน กองทุนครอบครัวละ 10,000 บาท (หนึ่งหมื่นบาท) สามารถช่วยสนับสนุนครอบครัวต่าง ๆ ได้ 24 ครอบครัวเวลา 2 ปี เป็นเงินหมุนเวียนมูลค่า 240,000 บาท เงินทุนหมุนเวียนจริงมีจำนวนเพียง 120,000 บาท นับว่าการดำเนินโครงการนี้ประสบผลดี ทำให้เกิดการหมุนเวียนกองทุนมีมูลค่าหนึ่งเท่าตัวในเวลาเพียง 2 ปี และเป็นการแก้อุปสรรคในการเลี้ยงวัวพื้นเมืองที่สำคัญยิ่งได้สำเร็จอย่างงดงามเกินความคาดหวัง

4.1.2 การดูแลเอาใจใส่วัวที่เลี้ยงไว้ จากการสัมภาษณ์ผู้เลี้ยงวัว และการตรวจเยี่ยมการปฏิบัติต่อวัวที่เลี้ยงไว้เป็นครั้งคราวรวมทั้งการจัดประกวดวัวพื้นเมือง ซึ่งทำเมื่อวันที่ 8 มีนาคม 2537 ทำให้การดูแลเอาใจใส่วัวที่เลี้ยงไว้ดีขึ้นมาก ผู้เลี้ยงวัวพูดถึงวัวของตนด้วยความภาคภูมิใจ คนที่ได้รับรางวัลเมื่อพบผู้วิจัยก็เล่าถึงวัวที่ได้รับรางวัลอย่างมีความสุขนับเป็นมิติใหม่ของชีวิตของคนเลี้ยงวัวพื้นเมืองที่สามารถพูดถึงวัวของตนเองอย่างปลาบปลื้ม มีความสุข และมีเกียรติในหมู่คนเลี้ยงสัตว์ด้วยกัน

4.1.3 การแสวงหาความรู้ ความจริงเกี่ยวกับการเลี้ยงวัว การส่งเสริมการเลี้ยงวัวโดยการให้ความรู้ ความคิด และประสบการณ์ต่าง ๆ ช่วยให้ชาวบ้านเกิดความสนใจแสวงหาความรู้ความจริงเกี่ยวกับการเลี้ยงวัวมากขึ้น เช่น มีการติดตามข่าวความเคลื่อนไหวด้านการเลี้ยงวัวพันธุ์ต่างประเทศว่าได้ผลอย่างไร บางคนทดลองซื้อวัวพันธุ์ผสมมาเลี้ยง บางคนนำพันธุ์มาทดลองปลูกเป็นอาหารเสริมให้วัวกิน การแลกเปลี่ยนความรู้ในการรักษาโรควัว เป็นต้น

4.1.4 การเตรียมอาหารเสริมให้วัวในฤดูแล้ง ยังไม่ได้ดำเนินการอย่างจริงจัง ผู้เลี้ยงวัวได้แก้ไขปัญหาคาดแคลนหญ้าในฤดูแล้ง โดยเก็บฟางข้าวไว้ให้วัวกินเป็นส่วนใหญ่ มีบางคนทดลองปลูกหญ้าให้วัวกินเพิ่มเติม แต่ไม่ประสบผลเท่าที่ควรเพราะต้องลงทุนเพิ่มและหาพันธุ์หญ้าที่ต้องการไม่สะดวกเพราะแหล่งผลิตพันธุ์หญ้าอยู่ไกล วัวในฤดูแล้งจึงพอม และ

วัวบางส่วนได้ตายไปเพราะขาดแคลนหญ้า สำหรับวัวพื้นเมืองนั้นมีความคุ้นเคยกับสภาพพื้นที่และความขาดแคลนหญ้าในฤดูแล้งจึงปรับตัวได้ดีพอควร ผู้ที่เลี้ยงวัวพื้นเมืองจึงไม่ได้รับความเดือดร้อนมากนัก ในฤดูแล้งวัวอาจจะพอมลงบ้างแต่จะฟื้นตัวอีวนอีกในฤดูฝน

4.1.5 การตลาด - แหล่งจำหน่ายวัวพื้นเมืองนั้น ไม่มีปัญหาแต่อย่างใดจากตอนเริ่มต้นโครงการเมื่อ พ.ศ. 2535 จนถึงปลายปี พ.ศ. 2537 ตลาดการจำหน่ายวัวพื้นเมืองในตำบลนาแก้ว ยังไม่มีปัญหา การซื้อขายวัวพื้นเมืองยังเหมือนเดิม ราคาวัวพื้นเมืองที่ตรงตัวอยู่ระดับเดิม วัวตัวผู้ที่อ้วนสมบูรณ์ขายได้ในราคาตัวละ 5,000 บาท (ห้าพันบาท) วัวตัวเมียราคาประมาณ 3,500 บาท ถึง 4,500 บาท วัวตัวเมีย และลูกที่คลอดใหม่อายุราว 1 - 3 เดือน ราคาประมาณ 6,000 บาท การซื้อขายวัวได้คล่องในตำบลนาแก้ว อย่างไรก็ตามปลายปี 2537 การซื้อวัวเป็นฝูงโดยตีราคาแบบถัวตัวละ 3,000 บาท ไม่ค่อยนิยมกัน แต่จะมีการเลือกซื้อวัวตัวอ้วนที่ละ 1 - 2 ตัว วิธีการเลี้ยงวัวจึงต้องปรับเปลี่ยนมาเป็นบำรุงหรือขุนวัวให้อ้วนแล้วขายไปครั้งละ 1 - 5 ตัว ทำให้เกิดความจำเป็นในการทำแปลงหญ้าเพื่อเลี้ยงวัวเพิ่มขึ้น

4.2 อุปสรรคในการเลี้ยงวัว ที่แก้ไขไม่ได้ยังมีอยู่บ้าง เช่น

4.2.1 การสร้างความสำนึกให้เสียสละ เพื่อส่วนรวมยังทำไม่ได้ สมาชิกส่วนมากเมื่อได้เงินก็แล้วก็ไม่มาร่วมประชุมอีก คณะกรรมการพัฒนากองทุนเลี้ยงวัวเมื่อไม่ได้คำตอบแทนก็หยุดทำงาน ส่วนใหญ่ที่มาร่วมโครงการมุ่งกู้เงินกองทุนเท่านั้น ความสำนึกให้เสียสละเพื่อส่วนรวมและสนับสนุนโครงการเพื่อส่วนรวมมีน้อย การพัฒนาจิตสำนึกอาจจะต้องใช้เวลานานพอสมควร หรือใช้เวลามากกว่าสองปี

4.2.2 การมองการณ์ไกลและการวางโครงการระยะยาวของผู้ร่วมโครงการมีจำกัด ส่วนใหญ่จะแก้ปัญหาเฉพาะหน้า หยิบฉวยโอกาสตามที่คนอื่นทำให้เห็นเป็นตัวอย่าง การกำหนดเป้าหมายและพัฒนางานของตนตามโครงการทำไม่ได้ นี่เป็นสาเหตุหนึ่งที่มีผลกระทบอย่างมากต่อการพัฒนาอาชีพที่ยั่งยืน เพราะเมื่อมีทุนเพิ่มขึ้น ผู้ร่วมโครงการจะหันไปทำอาชีพใหม่ เช่น ซื้อรถบรรทุกมารับจ้างขนหินทราย และวัสดุก่อสร้างแล้วละเลยอาชีพการเลี้ยงวัวพื้นเมืองหรือหยุดเลี้ยงวัวไปเลย เพื่อทุ่มเทความพยายามให้กับอาชีพใหม่ แต่หากมองอีกด้านหนึ่งคือ ความสามารถพัฒนาอาชีพใหม่ถือเป็นความก้าวหน้า และความสำเร็จ ก็อาจจะเป็นไปได้ ผู้ร่วมโครงการเลี้ยงวัวในตอนแรก และได้ก้าวหน้าไปทำอาชีพขนหิน ทราย และวัสดุก่อสร้าง หรือขนสินค้าอื่น ๆ ไปขายมีรวม 3 ราย ในช่วง พ.ศ. 2536 - 2537

5. รายได้จากการเลี้ยงวัวพื้นเมืองโดยเฉลี่ยเป็นเวลา 2 ปีมีจำนวนเท่าใด

คำตอบ การเลี้ยงวัวให้ผลตอบแทนเป็นที่พอใจของผู้เข้าร่วมโครงการ โดยเฉลี่ยการเลี้ยงวัวพื้นเมืองให้ผลตอบแทนเป็นรายได้ ดังนี้

ลงทุน 10,000 บาท ในเวลา 1 เดือน มีรายได้ 1,000 บาท

ลงทุน 10,000 บาท ในเวลา 6 เดือน มีรายได้ 3,000 บาท

ลงทุน 10,000 บาท ในเวลา 1 ปี มีรายได้ 6,000 บาท

ลงทุน 10,000 บาท ในเวลา 2 ปี มีรายได้ 10,000 บาท

การเลี้ยงวัวถ่มุ่งเอากำไร ควรซื้อมาเลี้ยงให้ระยะสั้น ๆ แล้วขายเพื่อเอากำไร ถ้าซื้อมาเลี้ยงระยะยาวจะได้ลูกวัวเพิ่มขึ้น ซึ่งจะมีผลเป็นกำไรถาวรในระยะยาว คือ ลูกวัวเมื่อโตพอสมควรก็จะมีราคาเฉลี่ยตัวละ 3,000 บาท โดยที่ราคาควบไปกับแม่วัว (สองตัวแม่-ลูก) ราคา 6,000 บาท ผู้เลี้ยงวัวให้ข้อสังเกตว่า หากต้องการกำไรไว คือระยะสั้นควรซื้อวัวตัวผู้มาเลี้ยงให้อ้วน แล้วขายเอากำไรภายในเวลา 1 - 2 เดือน แล้วซื้อตัวใหม่มาเลี้ยงพออ้วนก็ขายเอากำไร แล้วซื้อตัวใหม่มาเลี้ยงอีก ทว่าวนเวียนอยู่อย่างนี้จะได้กำไรมากในระยะสั้น

6. ผู้ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพเลี้ยงวัวมีคุณสมบัติอะไรบ้าง

การเลี้ยงวัวให้ประสบความสำเร็จต้องอาศัยองค์ประกอบหลายอย่าง เช่น มีวัวพันธุ์ดี เลี้ยงง่าย ไม่เป็นโรคต่าง ๆ เหมาะกับสภาพดินฟ้า อากาศ อาหาร น้ำ และสภาพท้องถิ่นด้านการตลาด นอกจากนี้ ผู้เลี้ยงวัวต้องมีคุณสมบัติที่เหมาะสม จากการวิจัยเรื่องการเลี้ยงวัวพื้นเมืองเพื่อยกฐานะทางเศรษฐกิจของชาวชนบทชายแดนเป็นเวลาสองปีเศษทำให้มองเห็นความแตกต่างของผู้เลี้ยงวัวที่ประสบความสำเร็จเป็นอย่างดีกับผู้เลี้ยงวัวที่ประสบความสำเร็จน้อยได้ชัดเจน ดังนี้

ผู้ประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี	ผู้ประสบความสำเร็จน้อย
1. ดูแล เอาใจใส่เรื่องอาหาร และน้ำสำหรับ วัวเป็นอย่างดี	1. มักง่าย ปล่อยปละเลยไม่เอาใจใส่ เรื่องอาหารและน้ำสำหรับวัว
2. ไม่โรหมาก พยายามเลี้ยงวัวให้ดี สดความ เสียงต่าง ๆ	2. หวังรวยเร็ว ชอบเสียงเพื่อผลตอบแทน ซึ่งไม่แน่นอน
3. มีความรู้ ความเข้าใจ ความชำนาญเกี่ยวกับ การเลี้ยงวัว	3. ขาดความรู้ ความเข้าใจ และความชำนาญ เกี่ยวกับการเลี้ยงวัว
4. เป็นคนมีจิตใจดี มีคุณธรรมและเสียสละ	4. เป็นคนเห็นแก่ได้ เห็นแก่ตัว ขาดคุณธรรม
5. สนใจการตลาดและปรับตัวให้ทันความ เปลี่ยนแปลงต่าง ๆ	5. ไม่สนใจการตลาด

7. ผู้ร่วมโครงการเลี้ยงวัวพื้นเมืองได้พัฒนาความรู้ ความเข้าใจ และความ
ชำนาญ เพิ่มขึ้นหรือไม่

คำตอบ ผู้ร่วมโครงการเลี้ยงวัวพื้นเมืองได้พัฒนาความรู้ ความตั้งใจ
และความชำนาญเพิ่มขึ้นระดับหนึ่ง จากการถ่ายทอดความรู้ และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่าง
ผู้เลี้ยงวัวพื้นเมืองด้วยกัน ระหว่างผู้เลี้ยงวัวกับวิทยากร และระหว่างผู้เลี้ยงวัวกับผู้วิจัย
ซึ่งได้นำเอกสาร และความรู้ ความคิดมาแลกเปลี่ยนกับผู้เลี้ยงวัวเสมอ ความรู้ ความชำนาญ
ที่ได้รับเพิ่มขึ้นหรือเกิดขึ้นจากการปฏิบัติกิจกรรมการเลี้ยงวัว การซื้อขายวัวและการประกวดวัว
พื้นเมืองเป็นสิ่งที่กระตุ้นความสนใจอาชีพการเลี้ยงวัวพื้นเมืองเพราะทำให้ชาวบ้านมองเห็น
สู่การสร้างรายได้ที่แน่นอน มั่นคง และชัดเจน การทำโครงการเลี้ยงวัวพื้นเมืองที่บ้านนาโพธิ์
จึงเป็นการถ่ายทอดความรู้การประกอบอาชีพด้วยการปฏิบัติจริงที่ได้ผลดียิ่งประการหนึ่ง การให้
การศึกษารายวิธีการนี้เป็นสิ่งที่สอดคล้องกับความเป็นจริงของชีวิต และความต้องการของประชาชน
จึงประสบผลดี

8. คุณธรรมอะไรที่จำเป็นสำหรับการยกฐานะทางเศรษฐกิจด้วยการเลี้ยงวัวพื้นเมือง

จากการศึกษาปัญหาในการแก้ความยากจนและการติดตามผลโครงการเลี้ยงวัวอย่างต่อเนื่องมาสองปีเศษ ผู้วิจัยได้สนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้เลี้ยงวัวพื้นเมืองหลายครั้ง และได้สังเกตการกระทำของผู้เลี้ยงวัวพื้นเมืองในโครงการเลี้ยงวัวพื้นเมืองเพื่อยกฐานะทางเศรษฐกิจของชาวชนบทชายแดนเป็นเวลานานพอสมควร ทำให้เกิดความประทับใจว่าการเป็นผู้มีคุณธรรม เป็นกุญแจไปสู่ความสำเร็จในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงวัวอย่างแน่นอน คุณธรรมที่เด่นชัดและจำเป็นสำหรับยกฐานะทางเศรษฐกิจด้วยการเลี้ยงวัวพื้นเมืองได้แก่

8.1 ความซื่อสัตย์ เป็นคุณธรรมที่ทำให้คนอื่น ๆ ยอมรับและรับรองคำประกันในการกู้เงินกองทุนการเลี้ยงวัว

8.2 ความขยัน เป็นคุณธรรมที่ทำให้การเลี้ยงวัวดำเนินไปอย่างต่อเนื่องและประสบผลดี

8.3 การประหยัด เป็นคุณธรรมที่ทำให้สามารถคืนเงินกู้ได้ตามกำหนดเวลาสามารถออมเงินรายได้ให้เพิ่มพูนขึ้นได้ และลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นได้ จึงเป็นคุณธรรมที่สำคัญอีกข้อหนึ่ง

8.4 ความเอาใจใส่ เป็นคุณธรรมที่ทำให้ผู้ร่วมโครงการติดต่อติดตามรับรู้ รับทราบความเคลื่อนไหวต่าง ๆ ของโครงการได้ทันการ และทำให้เป็นผู้ที่ทนความเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ในสังคม จึงเป็นผู้เฉลียวฉลาด ทำสิ่งต่าง ๆ ได้เรียบร้อย เหมาะสมและประสบความสำเร็จในการทำกิจกรรมต่าง ๆ รวมทั้งการเลี้ยงวัวพื้นเมืองด้วย

8.5 ความยุติธรรม ทำให้ผู้เกี่ยวข้องไว้วางใจ และเชื่อถือในด้านธุรกิจ การซื้อ การขาย

ผู้เลี้ยงวัวพื้นเมืองคนใดมีคุณธรรม หรือปฏิบัติคุณธรรม 5 ประการดังกล่าวข้างต้น หรือแสดงให้คนอื่น ๆ เห็นชัดเจนว่ามีคุณธรรมดังกล่าว จะสามารถยกฐานะทางเศรษฐกิจด้วยการเลี้ยงวัวพื้นเมืองได้เป็นอย่างดี การเลี้ยงวัวจะไม่มีอุปสรรคแต่อย่างใด คนอื่น ๆ จะยอมรับและให้ความช่วยเหลือสนับสนุน

9. การทำโครงการโยกย้ายชาวชนบทเมื่อรับคิชอบอย่างใกล้ชิดเกิดผลแตกต่างจากที่ส่วนราชการเป็นผู้ดำเนินการในลักษณะใดบ้าง

คำตอบ เป็นเวลาหลายปีระหว่าง พ.ศ. 2521 - 2537 ผู้วิจัยได้ฟังชาวบ้านพูดถึงโครงการพัฒนาต่าง ๆ ที่ส่วนราชการเป็นผู้ดำเนินการ ส่วนใหญ่จะเป็นความรู้สึกในทางลบ เช่น การกู้เงินจากส่วนราชการจะได้รับเงินไม่ครบ ตัวอย่างที่หนึ่งหมื่นบาท จะมีการหักดอกเบี้ยล่วงหน้าไว้ก่อน เป็นการเอาเปรียบผู้กู้ทุกรูปแบบ บางครั้งเมื่อกู้เงินก็บังคับให้ซื้อปุ๋ยและอุปกรณ์ต่าง ๆ ล่วงหน้า แทนที่จะได้ใช้เงินกู้เต็มเม็ดเต็มหน่วยก็จะได้เงินไปลงทุนจริงเพียงเล็กน้อย นอกจากนี้หากเป็นโครงการเกี่ยวกับการเลี้ยงสัตว์ แทนที่จะได้เงินมาซื้อสัตว์เลี้ยงเองทางราชการจะซื้อสัตว์ เช่น วัวมาให้ โดยราคาจะแพงกว่าท้องตลาด มักจะได้วัวผอม หรือวัวตัวเล็ก ๆ กว่าที่เลี้ยงโตต้องใช้เวลา 2 - 3 ปี หากให้ชาวบ้านซื้อเองในราคาเท่ากันจะได้วัวสาวโตเต็มที หรือวัวท้องแก่ ซื้อมาเพียง 2 - 3 เดือนก็คลอดลูก และได้กำไรทันที 2,000 - 3,000 บาท บางครั้งก็ไม่สนับสนุนสิ่งที่เหมาะสมกับท้องถิ่น เช่น นำวัวพันธุ์ต่างประเทศมาขาย (บังคับด้วยโครงการเงินกู้) ให้ชาวบ้านเลี้ยง ชาวบ้านต้องการเลี้ยงวัวพื้นเมือง แต่ทางราชการไม่ให้นำวัวพื้นเมืองมาเลี้ยงโดยบังคับว่าเงินที่กู้มาตามโครงการจะต้องซื้อวัวพันธุ์ต่างประเทศที่ทางราชการจัดมาให้เท่านั้นมาเลี้ยง เมื่อชาวบ้านซื้อวัวพันธุ์ต่างประเทศจากทางราชการมาเลี้ยง วัวจะผอม ไม่เติบโต และบางส่วนก็จะตาย เพราะไม่เหมาะกับสภาพพื้นที่ ชาวบ้านขาดทุน ยากจนแล้วยังไม่พอ ทางราชการยังมาซ้ำเติมให้ขาดทุน และหมดหวังลงอีกเรื่อย ๆ จากตัวอย่างดังกล่าว ชาวบ้านจึงเดือดร้อน โครงการพัฒนาและโครงการฟื้นฟูต่าง ๆ ของทางราชการตามความเป็นจริงก็คือโครงการซ้ำเติมกดขี่ เอาเปรียบชาวบ้านให้ยากจนกับแสนหนักลงไปอีกเรื่อย ๆ นั่นเอง

จากประสบการณ์บางประการในตอนต้นทำให้ชาวบ้านขาดความเชื่อถือในหน่วยราชการและข้าราชการ รู้สึกว่าข้าราชการขาดความซื่อสัตย์ สุจริต ทำโครงการพัฒนาช่วยเหลือเพื่อเอาเปรียบและกดขี่ชาวบ้าน ไม่มีความจริงใจ และหวังดีต่อชาวบ้านในทุกอย่างเพื่อความก้าวหน้า และผลประโยชน์ส่วนตัวของข้าราชการเท่านั้น

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจอยากจะทดลองว่า ถ้าในการทำโครงการพัฒนาให้ชาวบ้านได้เป็นกรรมการดำเนินงาน ได้รู้เห็นกระบวนการกู้เงิน การซื้อ การขาย การเลี้ยงวัว และการคืนเงินกู้ทุกขั้นตอนอย่างเปิดเผย ผลจะเป็นอย่างไร

โครงการเลี้ยงวัวพื้นเมืองเพื่อยกฐานะทางเศรษฐกิจของชาวชนบท
ชายแดน จึงดำเนินการโดยคณะกรรมการพัฒนากองทุนเลี้ยงวัวของหมู่บ้าน จำนวน 5 คน
โดยมีผู้วิจัยเป็นผู้ดูแลการดำเนินงาน และให้สมาชิกโครงการหรือชาวบ้านคนอื่น ๆ ที่สนใจ
มาร่วมประชุมดูการดำเนินงานได้อย่างเปิดเผย เพื่อแก้ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่ชาวบ้าน
เคยประสบเมื่อกู้เงินโครงการของหน่วยราชการ จากการดำเนินงานอย่างเปิดเผย
ประสบผลสำเร็จคือ

- 9.1 ชาวบ้านได้รับเงินกู้ครบ (หนึ่งหมื่นบาท)
- 9.2 ไม่มีการหักดอกเบี้ยหรือค่าใช้จ่ายใด ๆ ส่วนหน้า
- 9.3 ชาวบ้านนำเงินไปซื้อวัวพื้นเมืองที่ตนพอใจมาเลี้ยง เช่น
บางคนซื้อวัวกำลังท้องแก่ได้ 2 ตัว บางคนซื้อวัวแม่ - ลูกได้ 4 ตัว บางคนซื้อวัวสาว
โตเต็มที่ได้ 3 ตัว ทุกคนได้ใช้เงินกู้เต็มจำนวน ซื้อวัวที่ตนพอใจมาเลี้ยง
- 9.4 ชาวบ้านมีความภาคภูมิใจ และพอใจที่ได้รับความยุติธรรม
ในการกู้เงิน เมื่อครบกำหนดก็นำเงินต้นและดอกเบี้ยมาคืนกองทุนตามที่ตกลงกันไว้ใน
สัญญากู้เงิน
- 9.5 ชาวบ้านมีกำไรจากการกู้เงินกองทุนเลี้ยงวัวไปซื้อวัวพื้นเมือง
มาเลี้ยง ไม่มีวัวตัวใดตาย ผู้กู้เงินทุกคนพอใจ เพราะไม่มีการขาดทุนเลย มีแต่ได้กำไร
ทุกคน

โครงการเลี้ยงวัวพื้นเมืองเพื่อยกฐานะทางเศรษฐกิจของชาวชนบท
ชายแดน ตามวิธีที่กล่าวข้างต้นจึงยกฐานะทางเศรษฐกิจของชาวชนบทชายแดนได้จริง
เพราะผู้ร่วมโครงการทุกคนมีกำไร มีความพอใจ มีความสำเร็จ มีความสุข และมีความหวัง
10. โครงการเลี้ยงวัวพื้นเมืองมีผลกระทบต่อวิถีการดำรงชีวิตของชาวบ้าน
ในด้านใดบ้าง

คำตอบ โครงการเลี้ยงวัวพื้นเมืองมีผลกระทบต่อวิถีการดำรงชีวิตของ
ชาวบ้านหลายด้าน เช่น

- 10.1 ชาวบ้านลดการทำไร่ข้าวโพด ลดการทำไร่ถั่วแล้วหันมาเลี้ยงวัว
พื้นเมืองแทนเพราะการทำไร่ข้าวโพด ทำไร่ถั่วขาดทุนและต้องจ้างแรงงานคนทั้งครอบครัว
แต่การเลี้ยงวัวได้กำไรและจ้างแรงงานน้อย นับเป็นการฟื้นฟูสภาพป่า และพัฒนาสภาพแวดล้อม
ทางธรรมชาติได้อีกทางหนึ่ง

10.2 ชาวบ้านมีความมั่นใจในอาชีพ เพราะคนเลี้ยงวัวทุกคนมีฐานะดี ขึ้นเรื่อย ๆ เนื่องจากไม่มีการขาดทุนเลย จึงเป็นอาชีพที่มั่นคง และเหมาะกับสภาพท้องถิ่น ซึ่งสภาพพื้นที่เป็นเนินเขาและมีหญ้ามากกว่าพืชเศรษฐกิจอื่น ๆ

10.3 ชาวบ้านมีความสุข มีความหวังในชีวิต ชาวบ้านหลายคนพูดกับ ผู้วิจัยว่าเพราะเงินก้อนหนึ่งหมื่นบาททำให้ได้วัวมาเลี้ยง และได้ลูกวัวเพิ่มขึ้นทุกปี ฐานะของ ครอบครัวมั่นคงขึ้นเรื่อย ๆ

10.4 เมื่อชาวบ้านไม่มีหนี้สินก็มีกำลังใจทำงาน กล้าคิด กล้าริเริ่ม โครงการก้าวหน้ามากกว่าเดิม เช่น กล้าลงทุนผ่อนรถหกล้อมาขนสินค้า ขนหิน ทราย และอุปกรณ์สร้างถนน สะพาน และอ่างเก็บน้ำในท้องถิ่น เป็นต้น

ดังนั้น โครงการเลี้ยงวัวพื้นเมืองจึงมีผลกระทบต่อวิถีการดำรงชีวิต ของชาวบ้านในหลายด้านเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ผู้วิจัยก็สบายใจที่โครงการนี้เกิดประโยชน์แก่ ชาวบ้านอย่างแท้จริง

ตอนที่ 3 การประเมินผลความสำเร็จของโครงการ

การประเมินผลความสำเร็จของโครงการ ผู้วิจัยมุ่งจะพิจารณาในกรอบการลงทุนของโครงการ ระยะเวลาดำเนินงาน ความพอใจของผู้ร่วมโครงการ ผลตอบแทนที่ผู้ร่วมโครงการได้รับ ผลกระทบที่มีต่อการพัฒนาท้องถิ่นชนบทชายแดน ความก้าวหน้าทางวิชาการด้านการพัฒนาชนบท การพัฒนาอาชีพ และโครงการวิจัยที่ติดตามมา ดังต่อไปนี้

3.1 การลงทุนของโครงการ

โครงการวิจัยเรื่องการเลี้ยงวัวพื้นเมืองเพื่อยกฐานะทางเศรษฐกิจของชาวชนบทชายแดนได้รับเงินอุดหนุนการวิจัยจำนวน 200,000 บาท (สองแสนบาท) จัดเป็นกองทุนพัฒนาการเลี้ยงวัวเพื่อให้ชาวบ้านกู้ไปซื้อวัวมาเลี้ยง 120,000 บาท (หนึ่งแสนสองหมื่นบาท) จัดเป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินโครงการ การติดตาม ประเมินผล การเขียนรายงาน และการเผยแพร่รายงาน 80,000 บาท (แปดหมื่นบาท) เมื่อดำเนินโครงการไป 2 ปี มีผู้กู้เงินรวม 24 ครอบครัว ครอบครัวละ 10,000 บาท รวมเป็นมูลค่า 240,000 บาท (สองแสนสี่หมื่นบาท) และกองทุนพัฒนาการเลี้ยงวัวก็ยังอยู่ครบ 120,000 บาท (หนึ่งแสนสองหมื่นบาท) การลงทุนในโครงการนี้จึงคุ้มค่า และได้ผลตอบแทนสูงมาก คือ โดยเฉลี่ยได้รับผลประโยชน์เป็นกองทุนเพิ่มขึ้นปีละ 60,000 บาท (หกหมื่นบาท) โดยกระบวนการหมุนเวียนของกองทุนพัฒนาการเลี้ยงวัว นั่นคือ หากคิดกองทุนหมุนเวียนเป็นจำนวนวัว โดยตีราคาวัวเฉลี่ยตัวละ 3,000 บาท กองทุนหมุนเวียน 120,000 บาท จะเป็นจำนวนวัว 40 ตัว เมื่อกองทุนมีมูลค่าเพิ่มขึ้นเป็น 240,000 บาท ในเวลา 2 ปี จะเป็นจำนวนวัว 80 ตัว จึงเห็นว่าการลงทุนของโครงการนี้คุ้มค่าและเอื้อประโยชน์หมุนเวียนให้คนหลายครอบครัวจริง และให้ผลตอบแทนที่เป็นรูปธรรมอย่างรวดเร็วและชัดเจน

3.2 ระยะเวลาดำเนินงาน

โครงการนี้เริ่มดำเนินงานมาตั้งแต่เดือนธันวาคม พ.ศ. 2534 จนถึงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2537 โครงการนี้ก็ยังคงดำเนินการอยู่โดยไม่ได้รับค่าใช้จ่ายในการดำเนินโครงการเพิ่มเติม แต่อย่างใดระยะดำเนินการยาวนาน 3 ปี ค่าใช้จ่ายในการดำเนินโครงการประมาณ 60,000 บาท เฉลี่ยประมาณปีละ 20,000 บาท จึงเห็นว่าเป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินโครงการที่ไม่ว่า

การดำเนินโครงการจะดำเนินการต่อไป โดยจะต้องหาเงินค่าใช้จ่ายในการดำเนินโครงการมาเพิ่มเติมเพื่อให้โครงการมีความต่อเนื่อง และเป็นประโยชน์แก่ชาวบ้านตลอดกาลนาน โดยอาจจะนำดอกเบี้ยมาใช้เป็นทุนดำเนินการเพื่อลดภาระของผู้ดำเนินการหรือผู้วิจัยลงบ้าง

3.3 ความพอใจของผู้ร่วมโครงการ

ตลอดเวลาประมาณ 3 ปี ที่ดำเนินโครงการนี้ ผู้ร่วมโครงการส่วนมาก พอใจ เพราะได้รับประโยชน์ และได้รับความเป็นธรรมมากที่สุด จากการสัมภาษณ์ พูดคุยเป็นการส่วนตัว และการถามความคิดเห็นของผู้ร่วมโครงการที่เข้าประชุม ทุกคนพอใจ อย่างไรก็ตามก็ดีสำหรับคนที่ไม่เอาใจใส่ในการประชุม และถูกย้ายอันดับการกู้เงินไปต่อท้ายบัญชีเมื่อขาดการประชุมมีความไม่พอใจ เมื่อการดำเนินโครงการต้องดำเนินไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คนที่เอาแต่ความสะดวกของตนเองจึงไม่พอใจเป็นเรื่องธรรมดา หากคนส่วนใหญ่ได้รับประโยชน์และความเป็นธรรม ผู้วิจัยก็ถือว่าเป็นสิ่งที่เหมาะสมแล้ว และจำเป็นต้องดำเนินโครงการเพื่อคนส่วนมากต่อไป

3.4 ผลตอบแทนที่ผู้ร่วมโครงการได้รับ

ผลตอบแทนที่ผู้ร่วมโครงการได้รับได้แก่

- 3.4.1 ได้รับเงินกู้ไปซื้อวัวพื้นเมืองมาเลี้ยงครอบครัวละ 10,000 บาท (หนึ่งหมื่นบาท)
- 3.4.2 ได้ความรู้ ความคิด และประสบการณ์เกี่ยวกับการเลี้ยงวัวพื้นเมือง เมื่อเข้าร่วมการประชุม และร่วมกิจกรรมต่าง ๆ เช่นการประกวดวัวพื้นเมือง
- 3.4.3 ได้เพื่อนร่วมอาชีพ และประสบการณ์การเลี้ยงวัวพื้นเมืองจากการทำธุรกิจการซื้อ การเลี้ยงและการขายวัวพื้นเมือง
- 3.4.3 ได้ผลตอบแทนเป็นกำไรเมื่อขายวัวที่เลี้ยงไว้โดยเฉลี่ยตัวละ 500 - 2,500 บาท

สำหรับสิ่งที่ผู้ร่วมโครงการต้องคืนโครงการคือ ต้องคืนเงินกู้ เงินต้น 10,000 บาท (หนึ่งหมื่นบาท) และดอกเบี้ย (ค่าเสียเวลาของคนอื่น ๆ) 960 บาท วนเวลา 2 ปี ซึ่งเป็นดอกเบี้ยที่ถูกกว่าดอกเบี้ยของธนาคารต่าง ๆ ผู้ร่วมโครงการพอใจอัตราดอกเบี้ยนี้ เท่าที่ดำเนินโครงการมา ผู้ร่วมโครงการสามารถปฏิบัติตามข้อตกลงในการกู้เงิน และการคืนเงินกู้ได้เรียบร้อยทุกราย

3.5 ผลกระทบของโครงการ

3.5.1 ผลกระทบของโครงการที่มีต่อการพัฒนาท้องถิ่นชนบทชายแดน โครงการเลี้ยงวัวพื้นเมืองเพื่อยกฐานะทางเศรษฐกิจของชาวชนบทชายแดน มีผลกระทบโดยตรงต่อการพัฒนาท้องถิ่นชนบทชายแดน ทั้งนี้เพราะเป็นโครงการที่ประสบความสำเร็จ ไม่มีการขาดทุน จึงทำให้ชาวชนบทชายแดนมีความหวัง มีความมั่นใจในการประกอบอาชีพเลี้ยงวัวพื้นเมือง ไม่ต้องดิ้นรนหรือทิ้งถิ่นไปทํามาหากินในท้องถิ่นอื่น ๆ หรือจังหวัดอื่น ๆ จึงเป็นการเสริมความมั่นคงให้แก่ชนบทชายแดนได้อย่างหนึ่ง

3.5.2 ผลกระทบของโครงการที่มีต่อความก้าวหน้าทางวิชาการด้านการพัฒนาชนบท โครงการเลี้ยงวัวพื้นเมืองเพื่อยกฐานะทางเศรษฐกิจของชาวชนบทชายแดนได้ให้ประสบการณ์แนวคิด และแนวปฏิบัติแก่พัฒนาการ นักวิชาการ ผู้นำท้องถิ่นและหน่วยงานของรัฐได้เป็นอย่างดีในเรื่องการพัฒนาชนบทให้มีประสิทธิภาพ การสร้างความร่วมมือ และความสัมพันธ์อันดีกับชาวบ้าน การพัฒนาคุณธรรม ความยุติธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต การพึ่งตนเอง การรวมกลุ่มเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การสร้างความสามัคคีในหมู่บ้าน การฝึกผู้นำ และบทบาทที่เหมาะสมในการพัฒนาท้องถิ่น ความสำเร็จของโครงการเป็นบทเรียนให้นักวิชาการพัฒนาชนบททุกคนตระหนักในความซื่อสัตย์สุจริต และความเสียสละในการพัฒนาชนบท และการพัฒนาคนให้มีความเชื่อมั่นในตนเองและพึ่งตนเองได้

3.5.3 ผลกระทบของโครงการที่มีต่อการพัฒนาอาชีพ โครงการเลี้ยงวัวพื้นเมืองเพื่อยกฐานะทางเศรษฐกิจของชาวชนบทชายแดนมีผลโดยตรงต่อการพัฒนาอาชีพของชาวชนบท การเลี้ยงวัวพื้นเมืองได้พิสูจน์ให้ชาวชนบทเห็นชัดเจนด้วยตนเองว่า การเลี้ยงวัวให้ผลตอบแทนสูงกว่าการทำไร่ถั่ว ไร่ข้าวโพด และการทำสวนผลไม้อื่น ๆ และได้เงินเป็นกอบเป็นกำ มีความแน่นอน เชื่อถือได้กว่าอาชีพการเกษตรอื่น ๆ จึงทำให้ชาวชนบทหยุดทำไร่ข้าวโพด และหันมาเลี้ยงวัวพื้นเมืองแทน ซึ่งเป็นผลดีต่อท้องถิ่นคือ หยุดยั้งการทำลายป่า และชาวบ้านมีฐานะทางเศรษฐกิจ และความเป็นอยู่ดีขึ้น โดยใช้แรงงานของสมาชิกในครอบครัวน้อยลง

นอกจากนี้การร่วมกิจกรรมโครงการเลี้ยงวัวพื้นเมือง ทำให้มีสมาชิกบางคน เกิดความเชื่อมั่นสูง กล้าลงทุนในกิจกรรมที่ต้องใช้ทุนมากขึ้น เช่น กล้าออกรถหกล้อมาบรรทุกสินค้า รับจ้างขนผลผลิตทางเกษตรจากอำเภอมาหาขายต่างจังหวัด ซึ่งทำให้มีรายได้มากขึ้น มีโอกาสพัฒนาศักยภาพด้านต่าง ๆ มากขึ้น สมาชิกที่ได้พัฒนาตนเองได้ถึงระดับนี้มี 4 คน แล้วคือ

1) นายบรรพต	เฉลิมรัตน์
2) นายสายทอง	สารแสง
3) นายพร้อม	สารวิจิตร
4) นายคำ	ม่วงมา

3.5.4 ผลกระทบของโครงการที่มีต่อโครงการวิจัยที่ติดตามมา ความสำเร็จของโครงการเลี้ยงวัวพื้นเมืองเพื่อยกฐานะทางเศรษฐกิจของชาวชนบทชายแดน ส่งผลให้ผู้วิจัยทำโครงการวิจัยในปีงบประมาณ 2538 ต่ออีก คือ โครงการใช้มูลโคพัฒนาคุณภาพชีวิต และแก้ปัญหาความยากจนในชนบท โดยขอทุนอุดหนุนจากงบประมาณแผ่นดิน และได้รับทุนอุดหนุนการวิจัย จำนวน 76,000 บาท (เจ็ดหมื่นพันบาท) ตามที่ขอ นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้รับทุนอุดหนุนจากโครงการน้ำพระทัยจากในหลวงเพิ่มเติมคือในโครงการกู้แผ่นดิน : คืนป่าให้แผ่นดิน - คนทำกินมั่งคั่งสุขสันต์ กิจกรรม ค. การสร้างอาคาร ศูนย์ถ่ายทอดวิชาการสู่ชนบท จำนวน 250,000 บาท (สองแสนห้าหมื่นบาท) และกิจกรรม จ. โครงการปลูกต้นสักเฉลิมพระเกียรติในหลวงเป็นหลักของแผ่นดิน จำนวน 50,000 บาท (ห้าหมื่นบาท) และจากการดำเนินโครงการต่าง ๆ ดังกล่าวในอำเภอห้วย จังหวัดเลย ทำให้โครงการพัฒนามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ อำเภอห้วย จังหวัดเลย ดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ได้อย่างต่อเนื่อง จนทำให้เกิดโครงการมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตนาหว้า จังหวัดเลยขึ้น และสภามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒในการประชุมครั้งที่ 1/2538 เมื่อวันที่ 20 มกราคม 2538 ที่ห้องประชุมสภามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ได้ลงมติให้ความเห็นชอบโครงการมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตนาหว้า จังหวัดเลยแล้ว นับเป็นความสำเร็จก้าวหน้าสูงสุดของโครงการวิจัยต่าง ๆ ในอำเภอห้วย จังหวัดเลย

3.6 การจัดประกวดวัวพื้นเมือง

ความสำเร็จอย่างหนึ่งของโครงการเลี้ยงวัวพื้นเมืองเพื่อยกฐานะทางเศรษฐกิจของชาวชนบทชายแดนคือ การจัดประกวดวัวพื้นเมือง เมื่อวันที่ 8 มีนาคม พ.ศ. 2537 ณ ศูนย์ถ่ายทอดวิชาการสู่ชนบท มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตนาหว้า จังหวัดเลย ในการประกวดครั้งนี้มีผู้ส่งวัวเข้าประกวด 14 ราย มีผู้เลี้ยงวัวมาชมการประกวด 30 คน และ

มีผู้มีเกียรติมาร่วมอยู่ตอนมอบรางวัลอีก 40 คน ผลการประกวดวู้ฟั้นเมืองครั้งแรกในอำเภอนาแก้ว ในวันครบรอบหนึ่งปีของการเปิดศูนย์ถ่ายทอดวิชาการสู่ชนบท มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตนานาแก้ว และวันครบรอบ 37 ปีของโครงการมหาวิทยาลัยแห่งการงานและพัฒนาการ (มกพ) ที่ตำบลนาแก้ว ปรากฏดังนี้

รางวัลที่ 1 วู้ของนายโรสณ อุ้นแก้ว
บ้านนาแก้วเก่า เงินรางวัล 1,000 บาท

รางวัลที่ 2 - วู้ของนายลับ สีหะวงศ์
บ้านนาโพธิ์ เงินรางวัล 500 บาท

- วู้ของนายสงวน ฤทธิศักดิ์
บ้านนาโพธิ์ เงินรางวัล 500 บาท

รางวัลที่ 3 - วู้ของนายอุ้น สารมณ
บ้านนุ่ง เงินรางวัล 300 บาท

- วู้ของนายแดง แสงรัตน์
บ้านนุ่ง เงินรางวัล 300 บาท

- วู้ของนายวิจิตร สารแสง
บ้านนาโพธิ์ เงินรางวัล 300 บาท

รางวัลชมเชย มี 8 รางวัล รางวัลละ 100 บาท ได้แก่

1. วู้ของนายบุญมี เนตรแสงศรี
2. วู้ของนายชั้น ผสม
3. วู้ของนายท่อน ศรีดวงจันทร์
4. วู้ของนายคำภา แสงรัตน์
5. วู้ของนายปัน แสงคำ
6. วู้ของนายอุดม สนิท
7. วู้ของนายเส็ง สารมณ
8. วู้ของนายจันทร์ บุญพรหม

รวมเงินรางวัลในการประกวดวู้ฟั้นเมืองครั้งนี้ 3,700 บาท (สามพันเจ็ดร้อยบาท)

การประกวดวัวเป็นการส่งเสริมความสนใจ ความเอาใจใส่และการพัฒนาอาชีพการเลี้ยงวัวพื้นเมือง เป็นการสร้างความประทับใจในการร่วมกิจกรรมการเลี้ยงวัวเพื่อยกฐานะทางเศรษฐกิจของชาวชนบทชายแดน ผู้มาร่วมกิจกรรมการประกวดวัวมีความพึงพอใจ และภาคภูมิใจในวัวของตน และมีความตั้งใจที่จะส่งวัวเข้าประกวดอีก ถ้ามีกิจกรรมการประกวดวัวพื้นเมืองในอำเภอในอีกในอนาคต แม้เวลาจะผ่านไปหลายเดือน ชาวบ้านก็ยังพูดถึงกิจกรรมการประกวดวัวพื้นเมืองอยู่เสมอ ส่วนมากอยากให้อัดประกวดทุกปี ผู้วิจัยก็ตั้งใจที่ได้กระตุ้นให้ชาวบ้านตื่นตัวในการดูแล เอาใจใส่วัวของตนมากขึ้นกว่าเดิม

การประเมินผลความสำเร็จของโครงการเลี้ยงวัวพื้นเมือง เพื่อยกฐานะทางเศรษฐกิจของชาวชนบทชายแดนโดยอาศัยกรอบการลงทุนของโครงการ ระยะเวลาดำเนินงาน ความพอใจของผู้ร่วมโครงการ ผลตอบแทนที่ผู้ร่วมโครงการได้รับ ผลกระทบที่มีต่อการพัฒนาท้องถิ่นชนบทชายแดน ความก้าวหน้าทางวิชาการด้านการพัฒนาชนบท การพัฒนาอาชีพ โครงการวิจัยที่ติดตามมา และการประกวดวัวพื้นเมือง ทำให้เกิดความเชื่อมั่นว่าโครงการนี้ประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี บรรลุจุดมุ่งหมายที่วางไว้ทุกประการ ความสำเร็จของโครงการเกิดจากความร่วมมือของบุคคลหลายฝ่าย คือ ชาวบ้านผู้ร่วมโครงการ ผู้นำท้องถิ่นที่ให้การสนับสนุนโครงการอย่างเต็มที่ ความซื่อสัตย์ของผู้ร่วมโครงการ ผู้เป็นคณะกรรมการพัฒนากองทุนการเลี้ยงวัว และความเสียสละของผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ เช่น ผู้ให้ทุนการวิจัย และมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

บทที่ 5

สรุป และข้อเสนอแนะ

โครงการวิจัยเรื่องการเลี้ยงวัวพื้นเมืองเพื่อยกฐานะทางเศรษฐกิจของชาวนาชนบทชายแดน เป็นโครงการวิจัยที่ได้รับทุนอุดหนุนจากโครงการน้ำพระทัยจากในหลวง (อีสานเขียว) จำนวน 200,000 บาท (สองแสนบาท) เพื่อขยายผลโครงการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบบ้านป่าก่อ ตำบลแสงภา อำเภอนาหว้า จังหวัดเลย ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร โครงการเลี้ยงวัวพื้นเมืองดังกล่าว ขยายผลไปยังตำบลนาหว้า โดยเลือกหมู่บ้านทดลองโครงการแห่งแรกคือ บ้านนาโพธิ์ ตำบลนาหว้า ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่มีศักยภาพและความพร้อมในด้านต่าง ๆ สามารถที่จะดำเนินโครงการให้บรรลุความมุ่งหมายได้ การดำเนินโครงการได้เริ่มมาตั้งแต่เดือนธันวาคม พ.ศ. 2534 ดำเนินโครงการ และติดตามผลเรื่อยมา จนถึงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2537 รวมเวลาดำเนินการและติดตามผลประมาณ 3 ปีเต็ม โครงการบรรลุความสำเร็จตามความมุ่งหมายทุกประการ

สำหรับรายงานการวิจัยเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาชนบทและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ผู้วิจัยจึงเขียนรายงานให้ครอบคลุมสภาพแวดล้อมความเป็นอยู่และกิจกรรมต่าง ๆ ในการวิจัยให้กว้างขวางเพื่อให้ผู้อ่านมองเห็นความเป็นจริงที่เป็นภาพรวมของสังคมชนบทด้วย รายงานการวิจัยมีรายละเอียดคือ

- บทที่ 1 สภาพชีวิต ความเป็นอยู่ ปัญหาและความต้องการของราษฎรในตำบลนาหว้า และตำบลแสงภา
- บทที่ 2 การประกอบอาชีพในอำเภอนาหว้า
- บทที่ 3 การดำเนินโครงการเลี้ยงวัวพื้นเมืองเพื่อยกฐานะทางเศรษฐกิจของชาวนาชนบทชายแดน และการเก็บข้อมูล
- บทที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูล
- บทที่ 5 สรุป และข้อเสนอแนะ

ก. สรุปการวิจัย

1. ความมุ่งหมาย

1.1 เพื่อยกฐานะทางเศรษฐกิจของชาวชนบทในอำเภอนาแห้วให้ดีขึ้นด้วยการเลี้ยงวัวพื้นเมือง

1.2 เพื่อฝึกอบรมกระบวนการกู้เงินดอกเบี้ยต่ำ (ร้อยละ 6 ต่อปี) และการใช้เงินกู้ด้วยการเลี้ยงวัวพื้นเมืองในอำเภอนาแห้ว

1.3 เพื่อสร้างคุณธรรมและหลักปฏิบัติอันเหมาะสม ถูกต้องในการดำรงชีวิต และการพัฒนาเศรษฐกิจของตนเอง ครอบครัว และชุมชน

1.4 เพื่อส่งเสริมธุรกิจการเลี้ยงวัว การให้การศึกษอบรมความรู้ในการเลี้ยงวัวพื้นเมืองให้แก่นักเรียน ประชาชน และผู้สนใจในอำเภอนาแห้ว

1.5 เพื่อสร้างบริบทการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบให้มีความสมบูรณ์ และสร้างความสงบสุขในสังคมชนบทชายแดนที่ยั่งยืน

2. ขอบเขตการวิจัย

2.1 การวิจัยนี้ได้เลือกบ้านนาโพธิ์ ในตำบลนาแห้ว อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย เป็นหมู่บ้านทดลองโครงการแห่งแรก เพราะมีความเหมาะสมในด้านภูมิศาสตร์ และความพร้อมของผู้นำท้องถิ่นและชาวบ้าน สามารถดำเนินโครงการให้บรรลุความมุ่งหมายได้

2.2 การวิจัยได้ดำเนินติดต่อกันเป็นเวลานาน 3 ปี เพื่อให้เห็นกระบวนการพัฒนาความคิด การปฏิบัติกิจกรรม และเห็นผลของการร่วมโครงการชัดเจนตามสภาพความเป็นจริงของพื้นที่ โดยให้ชาวบ้านได้พัฒนาตนเองและมีส่วนร่วมในกระบวนการมากที่สุด

3. วิธีการวิจัย มีขั้นตอนดังนี้

3.1 การศึกษาเบื้องต้น ได้แก่การตรวจสอบสภาพพื้นที่ ความสนใจ อาชีพการเลี้ยงวัวพื้นเมือง และความพร้อมของชาวบ้านในการร่วมโครงการ ใช้วิธีการสัมภาษณ์ การสังเกต และการไปตรวจสอบสภาพพื้นที่ตามความเป็นจริง

3.2 การประชุมชี้แจงโครงการเพื่อเร่งรัดความสนใจ ปรับความคิดและความเข้าใจให้ตรงกัน และเตรียมความพร้อมในการทำสัญญาและข้อตกลงต่าง ๆ รวมทั้งให้ความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงวัว อาหารวัว และการป้องกันความสูญเสียต่าง ๆ ในการเลี้ยงวัวพื้นเมือง

3.3 การรับสมัครเข้าร่วมโครงการ โดยให้ยื่นใบสมัคร และมีผู้รับรองค้ำประกัน 10 คน เพื่อค้ำประกันเงินกู้จำนวน 10,000 บาท (หนึ่งหมื่นบาท)

3.4 การจับสลากหมายเลขขึ้นบัญชี ลำดับของสมาชิกผู้มีคุณสมบัติครบถ้วนเข้าร่วมโครงการ

3.5 การทำสัญญากู้เงินไปซื้อวัวพื้นเมืองมาเลี้ยง การอบรมหลักจริยธรรมคุณธรรมในการร่วมโครงการ และการรับเงินกู้ครอบครัพละ 10,000 บาท (หนึ่งหมื่นบาท)

3.6 การคืนเงินกู้งวดที่ 1 เมื่อครบปีแรกจำนวน 5,600 บาท และการคืนเงินกู้งวดที่ 2 เมื่อครบปีที่ 2 จำนวน 5,360 บาท (คือคืนเงินต้น 10,000 คน และดอกเบี้ย 960 บาท) ทำต่อหน้าสมาชิกผู้ร่วมโครงการ ดอกเบี้ยมอบให้เป็นกองทุนพัฒนาหมู่บ้านต่อไป

3.7 การติดตามผลและแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

3.8 การเก็บข้อมูลต่าง ๆ โดยการบันทึกข้อมูลเป็นระยะ ๆ การถ่ายภาพสี การประชุม การมอบเงินกู้และภาพสีวัวที่ซื้อมาเลี้ยงในโครงการ

3.9 การวิเคราะห์ข้อมูลและการทำรายงานการวิจัย

4. การเก็บข้อมูล

การเก็บข้อมูลได้ดำเนินการระหว่างการเดินทางไปปฏิบัติงานภาคสนามที่อำเภอหนองบัวลำภู จังหวัดเลย รวมเวลาเก็บข้อมูลส่วนใหญ่ประมาณ 2 ปี คือ จากปลายปี พ.ศ. 2534 ถึงปลายปี พ.ศ. 2536 และข้อมูลบางส่วนเก็บเพิ่มเติมจากการติดตามผลเรื่อยมาจนถึงปลายปี พ.ศ. 2537 เมื่อเขียนรายงานช่วงสุดท้ายและสรุปการวิจัย การวิจัยนี้จึงใช้เวลาเก็บข้อมูลและติดตามผลอย่างต่อเนื่องยาวนานประมาณ 3 ปี

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งเป็น 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 เป็นการประมวลเรื่องราวเกี่ยวกับข้อมูลเบื้องต้นต่าง ๆ เพื่อประกอบความเข้าใจในการวิเคราะห์ ตอนที่ 2 ซึ่งเป็นเรื่องของการพิจารณาคำตอบสำหรับปัญหาที่ต้องการคำตอบในการวิจัยนี้ สำหรับตอนที่ 3 เป็นเรื่องของการประเมินผลความสำเร็จของโครงการโดยใช้ข้อมูลที่รวบรวมไว้ทั้งหมด ประกอบการพิจารณาถ้อยแถลงข้อสรุปต่าง ๆ โดยวิธีทบทวน ตรวจสอบข้อมูลและเหตุการณ์

6. ผลการวิจัย

6.1 การพิจารณาคำตอบสำหรับปัญหาที่สนใจ

6.1.1 การเลี้ยงวัวพื้นเมืองให้ผลตอบแทนเป็นที่พอใจของชาวบ้านหรือไม่
คำตอบ การเลี้ยงวัวพื้นเมืองในโครงการนี้ให้ผลตอบแทนเป็นที่พอใจของชาวบ้านทุกคนที่กู้เงินโครงการวิจัยไปซื้อวัวพื้นเมืองมาเลี้ยง

6.1.2 การเลี้ยงวัวพื้นเมืองเหมาะกับนิสัย สภาพแวดล้อม และวิถีการดำรงชีวิตของชาวบ้านหรือไม่

คำตอบ การเลี้ยงวัวพื้นเมืองเหมาะกับนิสัย สภาพแวดล้อมและวิถีการดำรงชีวิตของชาวบ้านในขณะดำเนินโครงการเป็นอย่างดี

6.1.3 เมื่อเวลาผ่านไป 2 ปี ความสนใจในการเลี้ยงวัวพื้นเมืองยังมีอยู่หรือไม่

คำตอบ เมื่อเวลาผ่านไป 2 ปี ความสนใจในการเลี้ยงวัวพื้นเมืองยังมีอยู่และมีผู้แสดงความต้องการร่วมโครงการอีก นอกจากนี้ยังมีเด็ก ๆ สนใจเข้าฟังการประชุมเกี่ยวกับการเลี้ยงวัวเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ

6.1.4 อุปสรรคในการเลี้ยงวัวมีอะไรบ้างที่สามารถแก้ไขได้ และ มีอะไรบ้างที่แก้ไขไม่ได้

คำตอบ อุปสรรคในการเลี้ยงวัวที่สามารถแก้ไขได้ ได้แก่

1) การขาดทุนซื้อวัวพื้นเมืองมาเลี้ยง แก้ได้โดยการกู้เงินกองทุนครอบครัวละ 10,000 บาท (หนึ่งหมื่นบาท) สามารถช่วยสนับสนุนครอบครัวต่าง ๆ ได้ 24 ครอบครัวในเวลา 2 ปี เป็นเงินทุนหมุนเวียนมูลค่า 240,000 บาท

2) การดูแลเอาใจใส่วัวที่เลี้ยงไว้

3) การแสวงหาความรู้ความจริงเกี่ยวกับการเลี้ยงวัว

4) การเตรียมอาหารเสริมให้วัวในฤดูแล้ง

5) การตลาด การซื้อขายวัวพื้นเมืองไม่มีปัญหาเลย

อุปสรรคในการเลี้ยงวัวที่กำแพงเพชรได้ยังมีอยู่บ้าง เช่น

1) การสร้างความสำนึกให้เสียสละเพื่อส่วนรวม

2) การมองการณ์ไกลและการวางโครงการระยะยาว

6.1.5 รายได้จากการเลี้ยงวัวพื้นเมืองโดยเฉลี่ยเป็นเวลา 2 ปี

จำนวนเท่าใด

คำตอบ การเลี้ยงวัวพื้นเมืองให้ผลตอบแทนเป็นที่พอใจของผู้เข้าร่วมโครงการ โดยเฉลี่ยการเลี้ยงวัวพื้นเมืองให้ผลตอบแทนเป็นรายได้ดังนี้

ลงทุน 10,000 บาท ในเวลา 1 เดือน มีรายได้ 1,000 บาท

ลงทุน 10,000 บาท ในเวลา 6 เดือน มีรายได้ 3,000 บาท

ลงทุน 10,000 บาท ในเวลา 1 ปี มีรายได้ 6,000 บาท

ลงทุน 10,000 บาท ในเวลา 2 ปี มีรายได้ 10,000 บาท

รายได้ในที่นี่หมายถึงผลกำไร หรือผลตอบแทนเมื่อคิดเป็นเงิน

6.1.6 ผู้ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพเลี้ยงวัวมีคุณสมบัติ

อะไรบ้าง

คำตอบ ผู้ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพเลี้ยงวัวพื้นเมือง

มีคุณสมบัติดังนี้

1) ดูแล เอาใจใส่เรื่องอาหาร และน้ำสำหรับวัวเป็นอย่างดี

2) ไม่โรคมก พยายามเลี้ยงวัวให้ดี ลดความเสี่ยงต่าง ๆ

3) มีความรู้ ความเข้าใจ ความชำนาญเกี่ยวกับการเลี้ยงวัว

4) เป็นคนมีจิตใจดี มีคุณธรรม และเสียสละ

5) สนใจการตลาดและปรับตัวให้ทันความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ

6.1.7 ผู้ร่วมโครงการเลี้ยงวัวพื้นเมืองได้พัฒนาความรู้ ความเข้าใจ

และความชำนาญเพิ่มขึ้นหรือไม่

คำตอบ ผู้ร่วมโครงการเลี้ยงวัวพื้นเมืองได้พัฒนาความรู้ ความเข้าใจ และความชำนาญเพิ่มขึ้นระดับหนึ่งจากการถ่ายทอดความรู้ และการแลกเปลี่ยนประสบการณ์

ระหว่างผู้เลี้ยงวัวพื้นเมืองด้วยกัน ระหว่างผู้เลี้ยงวัวกับวิทยากร และระหว่างผู้เลี้ยงวัวกับผู้วิจัย ซึ่งได้นำเอกสารและความรู้ ความคิดมาแลกเปลี่ยนกับผู้เลี้ยงวัวเสมอ

6.1.8 คุณธรรมอะไรที่จำเป็นสำหรับการยกฐานะทางเศรษฐกิจด้วยการเลี้ยงวัวพื้นเมือง

คำตอบ คุณธรรมที่จำเป็นสำหรับการยกฐานะทางเศรษฐกิจด้วยการเลี้ยงวัวพื้นเมือง มีดังนี้

- 1) ความซื่อสัตย์
- 2) ความขยัน
- 3) การประหยัด
- 4) ความเอาใจใส่
- 5) ความยุติธรรม

6.1.9 การทำโครงการโดยให้ชาวชนบทร่วมมือรับผิดชอบอย่างใกล้ชิด เกิดผลแตกต่างจากที่ส่วนราชการเป็นผู้ดำเนินการในลักษณะใดบ้าง

คำตอบ เกิดผลแตกต่าง คือ

- 1) ชาวบ้านได้รับเงินกู้ครบ (หนึ่งหมื่นบาท)
- 2) ไม่มีการหักดอกเบี้ยหรือค่าใช้จ่ายใด ๆ ล่วงหน้า
- 3) ชาวบ้านสามารถนำเงินไปซื้อวัวพื้นเมืองที่ตนพอใจมาเลี้ยง
- 4) ชาวบ้านมีความภาคภูมิใจและพอใจที่ได้รับความยุติธรรม

ในการกู้เงิน

5) ชาวบ้านมีกำไรจากการกู้เงินกองทุนเลี้ยงวัวไปซื้อวัวพื้นเมืองมาเลี้ยง ไม่มีวัวตัวใดตาย ผู้กู้ทุกคนพอใจ เพราะไม่มีการขาดทุนเลย มีแต่ได้กำไรทุกคน

6.1.10 โครงการเลี้ยงวัวพื้นเมืองมีผลกระทบต่อวิถีการดำรงชีวิตของชาวบ้านในด้านใดบ้าง

คำตอบ โครงการเลี้ยงวัวพื้นเมืองมีผลกระทบต่อวิถีการดำรงชีวิตของชาวบ้านในด้านต่าง ๆ คือ

1) ชาวบ้านลดการทำไร่ข้าวโพด ลดการทำไร่ถั่วแล้วหันมาเลี้ยงวัวพื้นเมืองแทน

2) ชาวบ้านมีความมั่นใจในอาชีพการเลี้ยงวัวพื้นเมืองเพราะคนเลี้ยงวัวมีฐานะทางเศรษฐกิจดีขึ้นเรื่อย ๆ

3) ชาวบ้านมีความสุข มีความหวังในชีวิตเพราะฐานะของครอบครัวมั่นคงยิ่งขึ้นทุกปี

4) ชาวบ้านไม่มีหนี้สิน จึงมีกำลังใจในการทำงาน กล้าคิดกล้าทำ กล้าริเริ่มโครงการก้าวหน้ามากกว่าเดิม เช่น กล้าลงทุนผ่อนรถหกล้อมาขนส่งสินค้าขนหิน ทราย และอุปกรณ์สร้างถนน สะพาน และอ่างเก็บน้ำในท้องถิ่น เป็นต้น

การวิจัยจึงประสบผลสำเร็จเป็นอย่างดี และทำให้ชาวชนบทชายแดนสามารถยกระดับฐานะทางเศรษฐกิจของตนให้สูงขึ้นได้จริง

จ. ข้อเสนอแนะ

จากการดำเนินโครงการวิจัยเรื่องการเลี้ยงวัวพื้นเมืองเพื่อยกระดับฐานะทางเศรษฐกิจของชาวชนบทชายแดนที่ตำบลนาแห้ว อำเภอหนองบัว จังหวัดเลย จากปลายปี พ.ศ. 2534 ถึงปลายปี พ.ศ. 2537 ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมดังนี้

1. การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ผู้ยากไร้ ผู้ด้อยโอกาส และผู้ขาดการศึกษา ควรดำเนินการต่อเนื่องยาวนาน ไม่น้อยกว่า 3 ปี เพื่อให้โอกาสในการปรับตัว การเปลี่ยนแปลงวิถีการดำรงชีวิต และการพัฒนาความคิด นิสัย และเจตคติที่พึงประสงค์ การวิจัยอย่างฉาบฉวยเร่งรัดตามปีงบประมาณย่อมไม่เป็นผลดีแก่ผู้เกี่ยวข้องเพราะจะสร้างความสับสน บั่นบั่น และวุ่นวายมากกว่าความก้าวหน้า

2. การเลี้ยงวัวพื้นเมืองสามารถยกระดับฐานะทางเศรษฐกิจของชาวชนบทชายแดนให้สูงขึ้นได้ นอกจากการขายวัวที่เลี้ยงไว้เพื่อเอาค่าไถ่ และสร้างรายได้ที่แน่นอนแล้ว มูลวัวยังจะเพิ่มรายได้แก่ผู้เลี้ยงวัวอีกด้วย ดังนั้น การเลี้ยงวัวเพื่อยกระดับฐานะทางเศรษฐกิจนอกจากจะขายตัววัวแล้ว ยังขายมูลวัวเพิ่มกำไร หรือลดค่าใช้จ่ายในการซื้อปุ๋ยอีกทางหนึ่ง ผู้วิจัยได้ทำโครงการวิจัยเรื่อง การใช้มูลโคพัฒนาคุณภาพชีวิต และแก้ปัญหาความยากจนในชนบทในปีงบประมาณ 2538 และได้ทุนอุดหนุนการวิจัย 76,000 บาท (เจ็ดหมื่นหกพันบาทถ้วน)

3. หัวข้อต่าง ๆ ที่ควรวิจัยต่อไป คือ

3.1 การเลี้ยงวัวในแปลงหญ้า และการปล่อยวัวให้หาหญ้ากินเองจะมีผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นชนบทอย่างไร ?

3.2 การผสมผสานการทำสวนมะม่วง ผลไม้ การปลูกต้นสักกับการเลี้ยงวัว การเลี้ยงไก่ ในพื้นที่ประมาณ 30 ไร่ จะให้ผลตอบแทนดีกว่าการทำสวน หรือการเลี้ยงสัตว์ เพียงอย่างเดียวหรือไม่ ?

3.3 การเลี้ยงวัวให้อ้วนแล้วขายกับการเลี้ยงวัวเอาลูกวัวไว้ขาย อย่างไหนจะให้ผลตอบแทนหรือกำไรมากกว่ากัน ?

3.4 การเลี้ยงวัวอย่างเดียว กับการเลี้ยงวัวและการทำการเกษตรอย่างอื่น ๆ ผสมด้วย อย่างไหนจะยกฐานะทางเศรษฐกิจของชาวชนบทขายแดนได้ดี และแน่นอนกว่ากัน

4. การวิจัยที่ทำให้ชาวบ้านมีความสุข มีความหวังคือ การวิจัยที่ชาวบ้านได้รับผลตอบแทนในทันที มีความปลอดภัยและไม่ขาดทุน การวิจัยลักษณะนี้ควรส่งเสริมให้มากขึ้น และเผยแพร่ความสำเร็จ และประสบการณ์ให้แก่ชาวชนบทขายแดนผู้ยากไร้อย่างกว้างขวาง การวิจัยที่เอาเปรียบชาวบ้าน การวิจัยที่ขาดทุน และขาดคุณธรรม ควรเลิกหรือห้ามนำไปทดลองกับผู้ยากไร้